

SZENCZI IBOLYA

Kádár Lajos

EGY ELFELEJTETT NÉPI ÍRÓ,

KÁDÁR LAJOS

ÉLETE ÉS MUNKÁSSÁGA

1.

A **MAGYAR IRODALOM történetének** legtöbb korszakában fellelhetők írói csoportosulások, irodalmi körök, szellemi közösséget vállaló alkotói társulások, folyóiratok köré felsorakozó írói szövetségek, valamint olyan mozgalmak, amelyeknek tagjai azonos vagy hasonló irodalmi-társadalmi célkitűzéseket követtek.

A széphalmi vezér, Kazinczy Ferenc körül, az Auróra-körből kinövő Kisfaludy Társaságban, a Válasz című folyóiratban a hasonló irodalmi-társadalmi nézeteket képviselő költők, írók tömörültek, de megőrizték saját alkotói egyéniségüket.

A **MAGYAR IRODALOM** változó szemléletű **értékeléseiben** egy-egy író munkássága előtérbe került vagy feledésbe merült, de az írói csoportosulásokat, szellemi mozgalmakat, amelyekhez tartoztak, nem lehet az irodalomtörténetből kitörölni.

A,

A magyar irodalom történetének máig legvitatottabb, de legerőteljesebb írócsoportosulása a **NÉPI ÍRÓK MOZGALMA** volt.

1. "A népi írók mozgalma a két világháború közötti magyar irodalom sajátos - az európai fejlődést tekintve kivételes képződménye ..."¹

E sajátos csoportosulás első nagyobb terjedelmű értékelését **Révai József** 1938-ban írt **Marxizmus és népiesség** című tanulmányában olvashatjuk.

"Nem volt ebben az időszakban még egy szellemi áramlat, amely mélyebben hatolt volna be a közvéleménybe, amelynek hatása az egész magyar közéletre nagyobb lett volna, amely megtermékenyítőbben hatott volna a magyar szellemi élet minden területére."

A Magyar Élet kiadásában 1943-ban megjelenő **Juhász Géza Népi írók** című könyve **belülről**, gazdagon árnyaltan mutatja be a mozgalom jelentős íróit. Juhász Géza kötetének szerkesztését - vallomása szerint - nem esztétikai szempontok vezérelték, hanem a mozgalom olyan értékítéleti vizsgálata, amely a felfedező erejű ábrázolást tekinti mércének.

Lukács György a **Népi írók a mérlegen** (1946.) és **A népi irodalom múltja és jelene** (1947.) című tanulmányaiban ellentmondásos jelenségnek ítélte meg a népi írói mozgalmat, de korszakalkotó jelentőségét nem tagadta meg. Elismerete, hogy az irányzat írói valós képet alkottak a parasztságról, a magyar falu életéről.

A 30-as évek elejére tehető, egységes mozgalommá szerveződés - a **NÉPI ÍRÓI MOZGALOM** - olyan szellemi erővé válik Magyarországon, amely fontos szerepet tölt be nemcsak a két világháború közötti korszak irodalmi, társadalmi életében, hanem hatósugara átível az 1945 és 1956 utáni korszakokra is.

Az ily hosszú időn és sok történelmi sorsfordulón átvezető, sokféle íróegyénséget tömörítő mozgalomból természetesen a **korszakváltások rostáin** kihullhatnak egyes alkotók, de nyomtalanul nem tűnhetnek el abból a szellemi csoportosulásból, amelynek bizonyos korszakaiban élő láncszemek voltak.

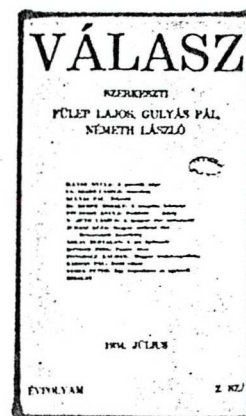
A népi írói mozgalom nagyarányú értékelésére, elemzésére 1958-ban került sor; az MSZMP Központi Bizottsága mellett működő kulturális elméleti munkaközösség állásfoglalását **A "NÉPI ÍRÓKRÓL"**² című tanulmányban rögzítette, mely megjelent a Társadalmi Szemle 1958. júniusi számában.

"A népi írók mozgalma jelentős szépirodalmi tevékenységet felmutató politikai mozgalom, amelynek alapvető eszmei jellemvonása egy nacionalizmussal telített, harmadik-utas koncepció; az imperializmus és szocializmus világméretű küzdelmében egy nemlétező harmadik útnak, a külön magyar útnak hamis illúziója."

Az elemzés a mozgalom bizonyos értékeit elismeri, pl. az 1935 és 1938 közötti "fénykorban" a **VÁLASHZ**-t a NYugat vetélytársának tartja, / de egészében inkább a társadalomra nézve veszélyes politikai, mint irodalmi csoportosulásnak tekinti.

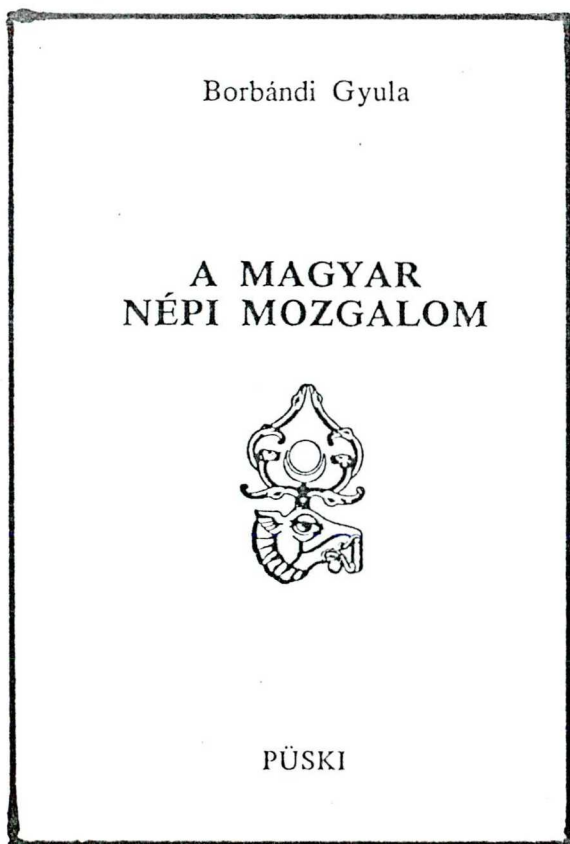
A határozattal megkezdődött a népek kiszorítása az irodalmi és a szellemi közéletből.

1958-tól Magyarországon a népi írói mozgalom, mint irodalmi csoportosulás, megszűnt, egyes írók, költők munkássága azonban továbbra is magán viseli a mozgalom fő jegyeit.

A népiség eszméje Nyugat-Európában és Amerikában tovább élt az **EMIGRÁNS MAGYAR ÍRÓK** körében, akik a **LÁTÓHATÁR**, majd az **ÚJ LÁTÓHATÁR** köré tömörültek.

Az 1989-ben megjelent **BORBÁNDI GYULA: A MAGYAR NÉPI MOZGALOM** című kötet fontos hiánypótló tanulmány.

ÚJ látóhatár	
Az Új Látóhatár első negyven éve	3 SZEREDI PÁL
A Horthy-rendszer anatómiája	17 BORBÁNDI GYULA
A magyar-szovjet fegyverszüneti tárgyalások	37 GOSZTONYI PÉTER
— 1944. október —	56 HÖGYE MIHÁLY
Hogyan mondott le Nagy Ferenc?	71 ÖTVÖS ERVIN
Szabad sajtó Magyarországon: 1956	86 RÉVÉSZ LÁSZLÓ
A magyar forradalom visszhangja	99 BORBÁNDI GYULA
a kommunista rendszerű országokban	
Forradalom vagy ellenforradalom?	114 MOLNÁR JÓZSEF
— A követelések és a programok —	126 GOMBOS GYULA
Hulló pejsznek holttan is megazdultt honodra	149
— Bücsü Ilyés Gyulától —	151 SZTÁRAY ZOLTÁN
— Tanítás a minőségre —	155 BORSODY ISTVÁN
Egy új nemzedék tanító mestere	
— Jászi Oszkár halálára —	162 DURAY MIKLÓS
Az igazságkereső	170 SZÓCS GÉZA
Jászi és Bibó	178 MOLNÁR JÓZSEF
— Bibó István emlékére halála első évfordulóján —	
A nemzeti megbékélés feltételei	
Kellet-Közép-Európában	
Túl sok véletlen?	
Az Új Látóhatár negyvenedik évfordulója	
PÜSKI KIADÓ	1950 VÁLOGATÁS
BUDAPEST	1989 1989. MÁJUS

A lexikon - értékű munka azonban arra is ráirányítja a figyelmet, hogy az irodalomtörténet-szek előtt még nagy feladatok állnak; a méltatlanul elfelejtett népi írók munkásságának feltárása, újraértékelése.

Ha újra elővesszük a méltatlanul elfeledett írók, költők munkásságát, mérlegre tesszük, de a mozgalomból kiragadott életpályákat rajzolunk, akkor nem kapunk teljes képet az írói életműről. Egy-egy irodalmi alkotás létrejöttét, elismertségét befolyásolta a népi írói mozgalom akkori alakulása, helyzete.

"A népi irodalom, mint minden irodalmi, szellemi áramlat **KORHOZ KÖTÖTT** történelmi kihívásokra válaszolt - állapítja meg Pomogáts Béla.³ Az adott korban keletkezett irodalmi alkotások elemzésekor ezért szükséges utalni a mozgalom változó szakaszaira.

2. Minden szellemi mozgalom létrejöttét bizonyos előzmények segítik, így a népi írói mozgalom kibontakozásához hozzájárult a **BARTHA MIKLÓS TÁRSASÁG** munkája.

Az 1925-ben létrejött Társaság a fiatal értelmiség szervezeteként - Asztalos Miklós és Szász Béla alapítói közreműködésével - rendezvényein a falusi élet gondjaira és a nemzetiségi kérdésre keresett választ.

ADY ENDRÉRE, SZABÓ DEZSŐRE, MÓRICZ ZSIGMONDRA hivatkozó irodalmi célkitűzéseik egybeestek a népi írói mozgalom példaképválasztásával.

1929. február 27-én a Bartha Miklós Társaság - **FÁBIÁN DÁNIEL** szervezésével - "**Ú j M a g y a r F ő l d k ö l t ő i e s t**" -et rendezett, melyet **NÉMETH LÁSZLÓ NÉPI ÍRÓ** című előadása vezetett be. A rendezvényen sok olyan író, költő szerepelt, akit később a népi írói mozgalom 1. és 2. vonalához tartozónak tekintenek.

A szellemi áramlatok kibontakozásához nagymértékben hozzájárulnak a **FIATALOK** csoportosulásai. Figyelemre méltó az 1928-33 közötti **SARLÓ MOZGALOM**, melyet a csehszlovákiai magyar főiskolások alkottak. Az alakulás helyszíne a Rozsnyó melletti gombaszögi cserkésztelep volt, s Pozsonyban, valamint az egyetemi városokban (Brünn, Prága) működtek a Sarló helyi csoportjai. A Sarló felbomlása után a fiatalok jelentős része a **PROHÁSZKA-KÖRÖKBEN** folytatta szellemi tájékozódását.

Az **ERDÉLYI FIATALOK** című lap (1930. január - 1940.) köré csoportosultak azok a fiatalok, akiknek a **f a l u k u t a t ó** munkája a népi írói mozgalom előzményének tekinthető.

1931-ben, 1932-ben az **ERDÉLYI FIATALOK FALUFÜZETEINEK** négy száma jelent meg, melyek a korszaknak és a vidéknek értékes dokumentumai.

3. A népi írói mozgalom kezdődátuma megítélésében nem egységes az irodalomtudomány.

1928-ban jelent meg **NÉMETH LÁSZLÓ NÉPIESSÉG ÉS NÉPISÉG** című írása, melyből már tükröződik egy **ú j í r ó i n e m z e d é k** jelentkezése.

A még ugyanebben az évben megjelenő másik Németh László-cikk, az **ÚJ REFORMKOR FELE** már cselekvési programot is megrajzol.

Az 1932-es kezdődátumhoz is két esemény ad alátámasztási pontot:

1932-ben jelent meg a Nyugat Könyvkiadó által összeállított **ÚJ AN-
TOLÓGIA**, melyhez **BABITS MIHÁLY** írt előszót.

A kötet 33 költő 100 versét tartalmazza, köztük vannak azon alkotók, akiket később a **n é p i** elnevezéssel illethetünk.

Ugyancsak 1932-ben jelent meg **NÉMETH LÁSZLÓ TANÚ** című folyóiratának első száma.

Az 1932. év szeptember 26-i **TANÚ** kiadásakor azonban Németh László már szakított Babitscsal és a Nyugattal, ezért tartom nagyon fontosnak a népi írói mozgalom kezdete szempontjából a **TANÚ** kiadását.

Kádár Lajos írói munkásságának korszakolásához nem kulcsfontosságú a mozgalom indulását pontos dátumhoz kötni.

Az első verseit 1932-es dátummal jelöli, ezek a költemények azonban írói próbálkozásoknak tekinthetők.

A négy iskolai osztályt végzett ember ösztönös "irodalmi" megnyilvánulásai, melyek belső élmények hatására keletkeztek. Sem Babits, sem Németh László irodalmi munkálkodása nem volt rájuk hatással.

Vannak, akik a népi írói mozgalom kezdetét **ILLYÉS GYULA PUSZTULÁS** című úti jegyzeteinek a Nyugat 1933 szeptemberi számában való megjelenésétől számítják.

Ezt a dátumot azonban az 1932-es év két olyan eseménye miatt, mint az említett **ÚJ ANTOLÓGIA** és a **TANÚ** megjelenése, elvethetjük, ugyanis mindkettő azt bizonyítja, hogy a népieknek nevezettek mögöttük már felsorakoztak.

4. A két világháború közötti korszak elfelejtett és/vagy meg nem rajzolt pályájú íróiról megállapítani, hogy a népi írói mozgalomba helyezhetők-e, nem lehet annak alapján, hogy műveik hordoznak-e magukon népies jegyeket.

Maguk a népi írók is különbséget tettek a **n é p i** és **n é p i e s** szóhasználat között. A két szó jelentése nem azonos: a népi néptől eredőt, néphez tartozót; a népies pedig a népihez hasonlót, esetleg utánzót jelent.

A különbség másik oka pedig az, hogy a magyar irodalomtörténetben **n é p i í r ó i m o z g a l o m n a k** nevezett szellemi irányzat nem csupán irodalmi csoportosulás volt, hanem politikai célkitűzéseket is felvállalt.

Tehát arra a kérdésre, hogy "KIK TARTOZNAK A NÉPI ÍRÓI MOZGALOMHOZ?", a népi és népies kifejezés elkülönítésével választ adhatunk: akik az írói munkásság mellett társadalmi szerepvállalásra is képesek voltak.

Így visszatérve a népi írói mozgalom vizsgálatához vett kiinduló meghatározáshoz, miszerint

"A népi írók mozgalma a két világháború közötti magyar irodalom sajátos - az európai fejlődést tekintve kivételes képződménye..."

maguk a népi írók is elfogadták ezt a megállapítást.

Például **VERES PÉTER** így határozza meg a népi irányt:

"a népies kívülről, programszerűen a néphez hajló, népbarát irodalmi irány ... a népi pedig belülről, spontán áradó szellemi mozgalom s nem csupán irodalmi irányzat, hanem társadalmi céljai is vannak." ⁴

B) Mint ahogy a népi írói mozgalom kezdetét, **KORSZAKAIT** is nehéz meghatározni.

A korszakmegjelölések között a legbiztosabb támpont az ún. **VIRÁGKOR** vagy **FÉNYKOR**, mely 1934 és 1938 közé tehető.

1.) Így 1934 előtt **KIBONTAKOZÁS**-ról beszélhetünk, mely a nagy művek érlelődésének korszaka volt; s folyóiratok létrejötte és nagy rendezvények szervezése jellemzi ezt az időszakot.

Németh László kecskeméti nyomdából kikerülő folyóiratát irodalmi és szellemi tájékoztatásnak szánja elsősorban fiatalok számára.

A TANÚT első számával így indítja útnak:

"Folyóiratom ihletője e kor igazi műzsája: a szorongó tájékoztatlanság. Hajótöröttek vagyunk, akik a csillagokat nézzük s a partot keressük, abban a hitben, hogy van part s csillagok vezetnek: Nem akarok tanítani.

Az essait a nyilvános tanulás műfajának tekintem: egy lélek égtájakat keres s közben égtájakat segít megtalálni: munkásságom meghívó egy tanácskozáshoz, melyet önmagammal folytatok."

A KIBONTAKOZÁS jelentős állomása volt a **DEBRECENI KÁTÉ** című írás, mely a debreceni egyetem ÚJ VETÉS című lapjának novemberi számában jelent meg.

Németh László a Tanú 1933. évi első száma bevezetőjének megírására készült, mikor Gulyás Pál közreműködésével találkozott a debreceni diákokkal, akikkel eszmecserét folytatott az ország helyzetéről és felemelkedéséről.

Ennek a találkozásnak lett a terméke a Debreceni Káté, mely több korabeli folyóiratban megjelent.

A népi írói mozgalom első - általam k i b o n t a k o z á s - n a k nevezett - szakaszában is keletkeztek maradandó értékű irodalmi alkotások.

Erdélyi Józsefnek, Sértő Kálmánnak már több kötete jelent meg, Sinka Istvánnak a Himnuszok Kelet kapujában című kötet előtt is elismerést vívtak ki versei.

A Debreceni Káté szellemi folytatása a **VÁLASZ** című irodalmi és társadalompolitikai folyóirat.

A Debrecenből 1934 májusában induló lap felelős szerkesztője és kiadója Gulyás Pál volt, szerkesztette Fülep Lajos, Gulyás Pál és Németh László. Két szám megjelenése után Fülep Lajos és Németh László kivált a szerkesztőségből. A 2. évfolyam felelős szerkesztője Németh Imre lett, a főszerkesztő pedig Sárközi György.

A Válasz nemcsak a népi írók műveit közölte, de a népi írói mozgalom VIRÁGKORÁT is előkészítette a benne megjelenő **s z o c i o g r á f i a i** írásokkal, például Illyés Gyula, Kovács Imre, Szabó Zoltán, Veres Péter, Erdei Ferenc műveivel.

2.) 1935-ben indult a **K E L E T N É P E** című folyóirat Szabó Pál, Sinka István és Barsi Dénes alapításával.

A Berettyóújfalun induló folyóirat a népi írói mozgalom gondolatainak közvetítője lett.

1936-ban Gyulán nyomtatták a lapot, Muhoray Elemér vezetésével azonban Budapesten is működött egy fiókszerkesztősége. 1937-ben a Kelet Népet Püski Sándor adta ki a Jövő Nyomdaszövetkezetben, majd 1937 végén Tatay Sándor vette át a szerkesztőséget saját lakásába költöztetve. Majd Szabó Pál főszerkesztésében, Barsi Dénes és Tatay Sándor szerkesztésével a Kisgazdapárt támogatásával tudott anyagilag megerősödni a lap.

1938-tól a Kelet Népe átvette a megszűnt Válasz szerepét. Féja Géza is szerkesztője lett a folyóiratnak, s igyekezett a népi mozgalom sokszínűségét összefogni. 1939-től Móricz Zsigmond kezébe került a lap irányítása, Jócsik Lajos pedig segédszerkesztője lett a népi írók "szócsövének".

A népi mozgalom legnépszerűbb folyóirata a Magyar Élet volt, mely nyolc éven át jelent meg.

A kompromisszumokra kész lapban a mozgalom valamennyi árnyalata helyet kapott.

Első száma 1936-ban jelentkezett. 1938-tól Matolcsy Mátyás lett a főszerkesztő, Magyar Bálint a felelős szerkesztő, Kayos György a kiadó. Az 1938. év 5. számától ifj. Fitos Vilmos felelős szerkesztésével, 1939-től Gombos Gyula segédszerkesztésével, 1943 júniusától Kristó Nagy István segédszerkesztésével tájékoztat a lap az irodalmi közéletéről.

A nemzetpolitikai szemléből kirajzolódnak a magyar történelem nyolc évének útkeresései.

A Magyar Élet szelleméhez közelálló lap volt a Magyar Út, amely a Soli Deo Gloria szövetség protestáns vallási-világnézeti közlönye volt. 1934-től szerkesztői Pap Béla és Főnyad Dezső református lelkészek voltak, majd később Gombos Gyula irányításával vált a népi mozgalom napi eseményeiről tudósító szemlévé.

A Magyar Útban - a Magyar Élettel ellentétben - nemcsak a "befutott" népi írók írásai jelentek meg, hanem a fiatalok próbálkozásai is helyet kaptak.

A népi írói mozgalom fénykorában a falukutató csoportok adatgyűjtéseiből is kirajzolódott a magyar társadalom helyzete, de igazán tettelekre nem a tudományos igénnyel megírt valóságfeltáró munkák, hanem a tudomány és költészet határán mozgó, személyes élményből fakadó irodalmi alkotások ösztönöztek.

Ebben az időszakban új műfaj keletkezett a magyar irodalomban, amelyet később illettek **i r o d a l m i s z o c i o g r á f i a** elnevezéssel.⁵

Az 1934 és 1938 között létrejöttek a népi írói mozgalom legkiemelkedőbb alkotásaiként számon tartott művek, mint például a Puszták népe, életrajzok, családtörténetek, egy vidék múltját felelevenítő és jelenét feltáró tényleírások, beszámolók. Hitelességük az egyéni élményből fakadt. Jellemző rájuk a könyörtelen valósághűség, s erkölcsi felelősségvállalás azért, hogy az írásokkal rádöbbentsék a közvéleményt a tarthatatlan állapotra. Az élményből adódóan pontos társadalomrajzra képesek ezen alkotások szerzői, és sok szociográfia-ként számontartott írás esztétikai értékekben igen gazdag.

Akik felvállalták a népi írók szellemi áramlatához tartozást, küldetéstudattól vezérelve örökítették meg vidékük népének életét.

A népi írói mozgalomhoz tartozó írók egy része részt vett a Márciusi Front (1937. március 15. - 1938 vége) munkájában, mely a Centrál Kávéházban alakult.

A népi írók találkozóhelyén fogalmazták meg a Front 12 pontba foglalt programját: sajtószabadság, demokratikus átalakítás, szervezkedési szabadság, a dunai népek önrendelkezésén alapuló revízió, a nagybirtok kisajátítása, a monopoltőke korlátozása.

Követeléseit az 1937. október 6-i Makói Kiáltványban radikalizálódtak. Belső nézetkülönbségek is hozzájárultak ahhoz, hogy 1938 végére a szellemi-politikai mozgalom megszűnt.

3.) A népi írói mozgalom következő szakaszát a háborús viszonyok alakították.

A mozgalmon belüli szellemi áramlatokra hatással volt az a tény, hogy Magyarország jövőjét a hadbalépés és a háború kimenetele meghatározza. Az 1942-es LILLAFÜREDI ÍRÓKONFERENCIÁN a 80 meghívott között a népi írók képviselői is szerepeltek.

Az irodalmi életre közvetlenül ható eredménye nem volt a konferenciának, de áttételesen - az írói élményeken keresztül - némi hatása lehetett.

A szárszói konferenciák közül az 1943-asnak volt a legnagyobb jelentősége a népi írói mozgalom szempontjából.

"A Magyar Élet Könyvbarátainak" táborával Püski Sándornak, a rendezőnek az volt a célja, hogy nyilvános vitákban tisztázódjanak a népi mozgalom társadalompolitikai és gazdasági elvei.

A házigazda - a korábbi rendezésekhez hasonlóan - a Soli Deo Gloria volt. A népi írók mellett meghívást kaptak a diákegység-mozgalom, a KALOT, a Parasztszövetség, a Györffy-kollégium és az ifjúmunkásság képviselői is.

A 43-as Szárszói konferencia nem érte el a népi mozgalom jövőjét tisztázandó célkitűzéseket, mert a pillanatnyi politikai és hadihelyzet kérdései, valamint az ország távolabbi jövőjének felvázolandó képei háttérbe szorították.

Azonban az egyes írói életpályák alakulásában meghatározó szerepet játszott Szárszó; Kádár Lajos munkásságában is korszakhatárt jelent 1943. Még eredménynek tekinthető az is, hogy a résztvevők többsége néhány alapvető kérdésben egyetértett: a nagybirtokrendszer felszámolása és a földreform, a származási jogok eltörlése, állampolgári egyenlőségre épülő társadalom, az ipari munkásság helyzetének megoldása, a képességek szabad kibontakoztatásának lehetősége.

A népi írói mozgalom 1938 és 1943 között az "írástudók felelősségvállalását hirdette, fontosnak tartotta az írók közügyekben való részvételét. Az irodalmat nem "elefántcsonttorony"-művészetnek tekintette, hanem társadalmi célkitűzéseket megfogalmazó, valóságtükröző, sajátos eszköznek.

4. Ebből adódik a népi írói mozgalom történelemhez kötöttsége; Pomogáts Béla megfogalmazásában "a mozgalom a kor kihívásaira igyekezett válaszolni."

Az 1943 és 1945 közötti korszakban az irányzathoz tartozó írók nemzeti jövőképe differenciálódott, befolyásolta a különböző politikai csoportosulások mozgása.

Közülük néhányan tévutakra kerültek, a szélsőséges áramlatok is hatottak munkásságukra, a többségük azonban továbbra is szívügyének tekintette a parasztság sorsát, a mérhetetlen nyomor megszüntetését. Hirdették az "írástudók" felelősségvállalását, fontosnak tartották az írók közügyekben való részvételét, az irodalmat nem "elefántcsonttorony" - művészetnek vélték, hanem társadalmi célkitűzéseket megfogalmazó, valóságtükröző eszköznek.

5. A mozgalom íróinak többsége a Nemzeti Parasztpárt politikai programját képviselte, amely az 1945-47-es időszakban a politikai színpadon középen helyezkedett el, s bizonyos fokig harmadik erőt jelentett.

A Nemzeti Parasztpárt azonban nem hirdetett meg "harmadik utas koncepciót", a fennálló erőviszonyok miatt ez nem tűnhetett alternatívának.

A népi írók munkásságából rajzolódott ki ez az elképzelés, de a történelmi körülmények alakulása nem volt kedvező a megvalósításhoz.

6. Az 1956. október 23-i eseményekben a népi írók közül egyedül Veres Péter játszott főszerepet.

Az írószövetség 25 tagú elnökségének azonban egy negyede közülük került ki, a Szövetségen belül jelentős szerepet töltöttek be. Az újjászervezett Nemzeti Parasztpárt irányító testületébe is többen bekerültek.

A népiek a forradalom napjaiban nem aktív politikai tevékenységgel, hanem írásaikkal szerepeltek.

A Magyar Írók Szövetségének október 31-i nyilatkozatának 9 aláírója közül 5 a népi írók csoportjába tartozott.

Ebben a nyilatkozatban az írók arra hívták fel a figyelmet, hogy a bűnösöknek bíróság előtt kell felelniük tetteikért, kérték, hogy ne az utcán ítélkezzék a nép.

Az írószövetség 25 tagú elnökségét még 6 íróval kiegészítették, közülük négyen tartoztak a népiekhez.

Az 1958-ban készült népi írói mozgalomról szóló elemzést megjelenése előtt megküldték a népieknek véleményezésre.

Veres Péter, Illyés Gyula, Tamási Áron és Féja Géza összegezte a mozgalom íróinak tanulmányával kapcsolatos észrevételeit. Ezek a gondolatok azonban nem kerültek bele az MSZMP Központi Bizottsága mellett működő kulturális elméleti munkaközösség **A NÉPI ÍRÓK - RÓL** című tanulmányába, ezért a népiek nem vettek részt az 1959-ben lezáruló vitában.

1959-től nem beszélhetünk népi írói mozgalomról és népi írókról, a történelmi korszakokhoz kapcsolódó szellemi csoportosulás megszűnt.

A 60-as évektől a népi írók **öröksége** egyes alkotók munkásságába épült be, egyes művekre hatott a korábbi szellemi áramlat.

A népi írói mozgalomhoz tartozott írók munkásságát azonban nem lehet mérlegelni a mozgalomból kiszakítva, ezért tartottam fontosnak fordulópontokat találni a népi irányzatban; s ehhez viszonyítom a Kádár Lajos-életmű mérlegét.

II. KÁDÁR LAJOS MUNKÁSSÁGA

1. PÁLYASZAKASZ: 1932-1938.

Kádár Lajos írói indulása - a népi írói mozgalom kezdetéhez hasonlóan - nehezen köthető pontos dátumhoz.

A legkorábbi időponttal jelzett versek 1932-ből valók: Költői próbálkozások ezek, verstani szempontból kezdetlegesek, ÖSZTÖNÖS VERSPRÓBÁLKOZÁSOK.

Értékük abban rejlik, hogy előtanulmányok a későbbi regényekhez.

A K I T Ö R Ö T T A K A R C S I F O G A című verspróbálkozás a népköltészet **é l e t k é p** műfajához közelít.

A gyerekvilágból ellesett jelenet az intelemre nem hajló gyerekek csínytevését mutatja be, de érzékelteti, hogy nem "elvetemült" gyerekek ők, mert ha a véletlen bajt idéz elő, megszeppennek. A verskísérlet értéke a hiteles megfigyelés.

A KANÁSZ ÉS A PÜSPÖK című alkotásban az ábrázolt társadalmi réteg **értékszemlélete** kap helyet. A kanász nem sokra tartja a tanult mesterséget, a társadalmi ranglétrán emelkedést csak a saját helyzetéből kiindulva tudja értékelni: a püspökség helyett fia már számadó lehetne.

Kádár Lajos későbbi regényeiben nagy szerepet kapnak a népszokások leírásai.

Korai versei között is találunk olyant, amely **népszokást** örökít meg. A **LÚCA SZÉKJE** című a mai napig fennmaradt néphagyományra épül.

A népi életbe másképp épülnek a vallási élet eseményei, szertartásai is, mint a jó módúak világában.

Több Kádár Lajos-regényben szerepel a nagybőjt leírása. Az amúgyis koplaló nincstelenek örömmel fogadják a szentírás diktálta éhezést: a Tyúkász Péter című regényben az anya lelkiismeretének mentsvára a bőjt, ha nem tud enni adni gyerekeinek.

Kádár Lajos verspróbálkozásai közül ezért tartom kiemelendőnek a **NAGYBŐJT BEN** címűt: egy regényrészlet érlelődését rejti magában.

Kádár Lajos helyzetdalszerű verskísérletei is regényrészleteket készítették elő.

Több regényben olvashatunk csongrádi vásárleírást, ezek előzménye a **HÜRKECZ PISTA** című vers helyzetleírása. A nagy Kádár Lajos-regények az emberi sorsok megfigyeléséből születtek. A verspróbálkozások között is találunk olyanokat, amelyek ezt vetítik előre. Jó érzékkel tárja fel a későbbi író a kiszolgáltatott emberi helyzeteket, például az **ÁRVA KATLAN BORCSA** című versben. Már a későbbi mesélő hangnem jelenik meg a **RÖVIDLÁ-TÓ PANNI** című tréfás költeményben

"Hát hogy rátérjek a dolog velejére."

A későbbi csípős megjegyzések módszere is fellelhető a leírásban: a sok kérő Panni körül "édesapja négy köblös telkiért" jelentkezik. A későbbi novellák csattanója érlelődik a vers végén: a rövidlátó menyasszonyjelölt a kulacsot macskának nézi szemüveg nélkül.

A hétköznapi élet gondjai, örömei jelennek meg az **ÁNGYOM ASSZONY** tyúkot ültet című versben.

Az **"ÖRÖKÖLT NYAVAJÁM"** című költemény a betyárélethez szólaltatja meg, melynek alakja "az ősvér parancsára" cselekszik.

Az 1932-ben keletkezett alkotások próbálkozások, melyek előkészítették a regényeket.

Az ösztönös versíró verstani hiányosságai mellett a **helyesírás** szabályai ellen is vét, rendszeres önképzés volt szükséges ahhoz, hogy regénnyel jelentkezzen.

Az 1932-ben keletkezett költeményeket nyomtatásban nem találtam meg, tudomásom szerint nem jelentek meg a korabeli folyóiratokban.

A Petőfi Irodalmi Múzeum anyagában található az eredeti kéziratok.

KITÖRÖTT A KÁRCSI FOGA.

BESTE KÖLYKÖK MIT CSINÁLTOK
KIS LYÁNYKÁKRA ~~HAJIGÁLTOK~~ HAJIGÁLTOK
SZEGYELJETER MAGATOKAT
KILÁTOTT MÁR ILY DOLGOKAT
HA MEGNÖTÖK MEG ~~ÉRTÉK~~ BÁNJÁTOK
HOGY MOSTANSÁG MIT CSINÁLTOK.
FÉKOMADTA ROSSZ GYEREKEK
ROSSZABBAK MINT A VEREBEK.

A ROSSZ FIÚK CSAK DOBÁLNAK
A SZÉP SZÓNAK PITYETT HANYNAK
LÁRI-FÁRI KÁR A SZÓ ÉRT
TÓVA FUTNAK EL FRISSHÓ ÉRT
A KISLYÁNYKÁK SZEMBE SZÁLNAK
ŐK IS FRISSHÓVAL DOBÁLNAK
~~DE~~ NEM IS TÖRTÉNT EGYES CSODA
KI TÖRÖTT A KÁRCSI FOGA

UGY TÖRTÉNT A NAGY PILLANAT
HOGY EGY KISLYÁNYKÁNAK SZALADT
KINEKJEG VOLT A KEZEBN
HOZZÁ VÁGTA ILYETTÉ BEN
MOSZA LETT NAGY ILYE DELEM
MILY HAMAR LETT MOST FEGYELEM
MINDEGGYIKEL INALT HAZA
NEM KELL SENKI INTÓ SZAVA.

932 Aprilis 24.

Udvardi kájsz

A KANÁSZ ÉS A PÜSPÖK.

IGY SZOLT A PÜSPÖK ÚR
CSÜRHE S KANÁSZÁHOZ.
IDE FIGYELJ PÉTER
NE HIMEZZ-NEHAMOZZ.
A FIRDAT PETIT
SZEGEDRE KÜLDETEM.
ÉS HA ISTEN SEGÍT
PAPNAK NEVELTETEM.

SZERETI AKÖNYVET
LÁTOM MINDIG OLVAS
PEDIG KÖZBEN SOKSZOR
MALACOKAT FORGAT.
-NAGYON SZÉPEN KERM
MÉLTÓSÁGOS URAM-
NE VÉGEEL TÖLLEM
SZEGÉNY PETI FIAM.

MÜVELŐ MAGÁT ITA
DISZNÓK MELLETT.
KÖNYÖRGÖTT A KANÁSZ
HANGJA CSAK ÚGY RESZKET.
NEBESZÉLY! NEBESZÉLY!
ÚGY LESSZ A HOGY MONDAM
PAP LESSZ A FATTYÚBOL
ÚGY AHOGY GONDOLÁM.

ÚGY LETT AHOGY MONDÁ
EGYHÁZ FEJEDELME.
MÁSNAP REGGEL PETIT
SZEGEDRE VITETTE.
ELTELT MÚLT AZ IDŐ,
PETIT FELSZENTELTEK.
CSANÁDI PÜSPÖKHÖZ
TITKÁRNAK MEGTETTEK.

NAGY EGYHÁZFI LETT ÁM
PETIBŐL MONDHATOM,
HOGY KÉSŐBB PÜSPÖK LETT
NEM IS KELL MONDANOM.
MIKOR ENNEK HIRET
APJA MEGHALLOTTA
NE GONDOLJUNK SEMMIT
NEM TARTOTTA SOKRA.

Ő KIGYELME TOVÁB
FOJTATTA PÁJÁJÁT
OTNEM HAGYTA VOLNA
A CSÜRHE JÁRÁSÁT.
MÉGIS EGYSZER AZTÁN
ARRA SZÁNTA MAGÁT
HOGY MEGLÁTOGATJA
AZ Ő PÜSPÖK FIÁT

MIKOR RÁNYITOTT A
REZIDÉNSZIÁBAN.
BUZGÓN IMÁDKOZOTT
A PÜSPÖK MAGÁBAN.
BELEPÖRE MORDULT.
KI MER IDE JÖNNI
NEM VALÓ ATYÁMFI
AZ EMBERRE TÖRNI

LEKAPTA KALAPJÁT
EL SIMITJA HAJÁT
DICSÉRTESSEK, ELJÖTT
HOZZÁD A VÉN APAD
ÉDES APÁM LELKEM
CSAK HOGY ELJÖTT HOZZÁM
ITT TARTOM MAGAMNÁL
MÉGA VILÁG FENNA

DE HOGY MARADOK ÉN
MITCSINÁLNÉK ITT ENN.
MILENNE? (FELSŐHAJT)
OTHON A CSÜRHEVEL.
BÁNKODOTT AZ ÖREG
MÉRGE BENN KIFAKADT.
TE IS MINEK HATYTAD
OTHON A DISZNÓKAT.

HA NEM ESZ A PATVAR
A PÜSPÖK SEGÉDDEL
AZÓTA SZAMADÓ
LENNÉL A CSÜRHEVEL.
TÖBRE TARTOTTA Ő,
SAJÁT KANÁSZ SÁGAT
MINT A FIA, MEGYES
PÜSPÖKI ÁLLÁSÁT.

932.V.8.

LUCA SZÉKJE. 1932 V. 8. évi

MIT FURSZ-FARAGSZ FERKEŐCSEM
TALÁN FEJŐSZÉKET?
NEM MONDOM MEG MIHÁLY BÁTÁM
MEGLÁTJA HAKÉSZ LESZ.
VAGYTUDJAMIT, ELÁRULOM,
DE TOVÁB NE ADJA.
LUCASZÉKET FARAGOK ÉN
MA VAN LUCA NAPJA.

TIZENHÁROM NAPALATT LESSZ
KÉSZ A LUCA SZÉKJE
MIRE KÉSZ LESSZ KÖVETKEZIK
KARÁCSONY SZENT ÉJJE
ELVISEM A TEMPLOMBA AZ
ÉJFELI MISÉRE
OSZTRAJLÖK KITUDOM HOGY
A SZERETŐM HŰ-E

HAUGY HOZNA A SORJA HOGY
HŰTLENSEGENN ÉRNEM
NALLAM LEVŐ JEGYKENDŐJÉT.
MINGYÁN VISSZAKÜLDNEM.
DE HA A SZÉK HŰSÉGÉRŐL
TANUSÁGOT TENNE.
ISTENÜGYSEI FEKESÉGÜL
VESZEM VIZKERESZTRE.

NAGYBŐJT BEN.

PANCSA NÉNI JÓBE
FÜTÖTT A BUBOSBA.
MÁLET AKAR SÜTNI
TEJESSETT OLAJBA.

DÉLEBÉDRE KORPA
CIBERE LEVES VAN.
AMITŐL NEM ERESZT
POCAKOT GAZDURÁM.

MERT IGY BŐJTIDŐBEN
MIFEGYEN AZ EMBER.
A FÖLÖSTÖK HELYÉT
BETÖLTİ SÜTÖKKEL.

DÉLUTÁN ELJÁRNAK
A LITÁNIÁRA.
NAGY ÁJTATOSKODVA
~~BLETRÜK JAVÁRA.~~
LELKEIK JAVÁRA.

VACSORÁRA PEDIG
ÉDES MÁLET ESZNEK.
UTÁNNA IMAJÖN
AZTÁN LEFEKÜSZNEK.

1932 Május hó 30-án

Károly Sajó

HÜRKEZ PISTA.

OROSHÁZÁN A PIACON
PISTA ELHÉZELŐDÖTT
HOGY EGY LOVAT KÉNE VENNİ-
HEZETEIGY FEJLŐDÖTT

TALÁN SZÜRKÉT, VAGY PET KÉNE
A VAGY DERES VAGY FAKÓ
MUSTRÁLGATJA EZT IS AZT IS
MELYIK LÉHNE INKÁB JÓ

SZALMA CSOVÁSKÖCSIK KÖZÖTT
TOVA BALLA SZERÉNYEN
KESEET LÁBÚ FEKETÉRE
KEZD ALKUDNI KEMÉNYEN

A LÓKUPEC, EGY VÉNCIGÁNY,
ESKÜDÖZIK SZAPORÁN,
HOGY JÓ VÉRŰ S NEM IS KEHESES
REPÜL MINT A CSALOGÁNY

ALKUDOZNAK KÉZBE CSAPNAK,
ELŐKERÜL A TÁRCA
MOST A CIGÁNY UJRA KEZDI
ÁLDOTT PÁRA A "SZÁRCSA"

HARMINC FORINT UTOLSÓ ÁR,
ÉRTE TÖBBET NEM ADOK,
HA ADJAK ENDD GONDOLTA MÉG,
MERT ÉN TOVA BALLAGOK.

ANNYI PÉNZERT DE HOGY ADOM!
IGY PATTAN FEL A FÜSTÖS
TAVALY EZ MÉG VERSENYLŐ VOLT
FUTÓS MINT AZ ÜSTÖKÖS

BUGYELLÁRIST ZSEBRÉ DUGTA
INDULNI KEZD A PISTA
A CIGÁNY MAGÁBAN DÖMMÖG
EZ A MANUS NAGY NISTA

MIT MONDOTT KEND? MI VAGYOK ÉN?
TALÁN FÉLRE ÉRTETTEM
VIGYAZZ ÉK KEND VÉN CSAVARGÓ
MERT A KEZEM FÉKETLEN

ALÁZATTAL ESEDEZEM
NEM SZOLTAM ÉN EGYEBET
CSAKHA MÁSTOL TALÁL VENNİ
MÉG EMLÉGET ENGEMET.

1932. Aprilis hó 12.

András Hajos

ÁRVA KATLAN BORCSA.

ÁRVA KISLYÁNY VOLT Ő.
SZEGÉNY KATLAN BORCSA,
E VEGETT MEGIS VOLT
PECSETELVE SORSA,

SZERETÜJE, AZ MEG
NEM IGEN VOLT NEKI,
MOSTOHA ANYJA MEG
NAGY TEHERNEK LEI.

MINDIG SÁFÁRKODOTT
SZEGÉNY LEÁNY FELETT
MIÉRT MEM MÉSZ MÁR FÉRJHEZ
MEG ÉRTEL HÜSZ TELET

SZEGÉNY KIS BORISKA
VÁLTIG HANGOZTATTA
VAN IDŐ JOANYÁM
RÁ ÉREK MEG ÁRRA

DEHOGY VAN DEHOGY VAN
NINC'S IT HON MÁR HELYED,
HOGYHA NEM IGYEKSZEL
MEG EMLEGETHETED.

EZÉRT SZOMORKODOTT
BORISKA MAGABANN.
AMINT ÉPPEN MÉRZSOLT
HÁTUL A MAGTÁRBANN.

DE AVÉN MOSTOHA
ITT IS FELKERESTE
AZ AZ JOBBAN MONDVA
ELÖSSZÖR CSAK LESTE

AZÉRT LESELMKEDETT
A SZEGÉNY LYÁNYKÁRA
JAJ NEKED HA HENYÉLSZ
SZERENCSETLEN ÁRVA

BETOPPANT MÉRGESSEN
RÁ RIVALT SZEGÉNYRE.
MIT LOPOD A NAPOT
TE ÁTKOZOTT FÉRGE.

MOST PEDIG TE CÉDA!
KI MÉSZ FATTYAT SZEDNI
HOGY ESTÉRE LEGYEN
A RISKÁNAK ENNI.

EGGYIK LÁBAD IT HAGYD
A MÁSSIKKAL INDULT.
DELI HARANGSZÓRA
KÉTSZERRE MEG FORDULT.

ZOKOGVA INDULT KI
A KUKORICÁSBÁ.
SZEDTE ÁM SOK FATTYAT
A NAGY KÖBLÖS ZSÁKBA.

MAJD URAM SEGITS MEG
HAZA FELE INDULT
MIRE HAZA ÉRE
DELI HARANG KONDULT.

KISKAPU KILINCSRE
ALIG TETTE KEZÉT.
AVÉN MOSTOHA MÁR
MEG HALLOTTA NÉSZÉT.

HOL JÁRTÁL IDÁIG
KÖTHI VALÓ SZÁJHA
GÁK EGYSZER FORDÚTÁL
GEZEN-GÜZ BESTIA-

KICSAYAROM MINGYÁN
A KEZED ÉS LÁBAD
EGÉSZ NAP CSAK HENYÉLSZ
TÖMÖD A PORADAT.

TOVÁBB EZT NEM TŰRÖM
ÜTÖTT A VÉGŐRÁD.
S A KÜTHÖZ VONSZOLTA
A SZEGÉNY KISÁRVÁT.

SZEGÉNY KIS BORISKA
ÜGY MEG ILYEDT MINDGYÁN
ELRÉLT ELÁJULT
A MOSTOHA KARJÁN

DE AVÉN BOSZORKÁNYT.
EZ NEM RENDITETTE
HANEM A KÜTGÉMRE
NYOMBAN FELKÖTÖTTE

CSAK MOST ~~VETTE~~ ÉSZRE
ÁTKOZOTT BOSZORKÁNY
HOGY MOSTOHA LÁNYA
MEGHALT MEG A KARJÁN

1932 május hó 9. *Wladimir Dajcz*

ROVIDLATO PANNI.

NAGY SÜRGÉSFORGÁS VOLT
MÁRENT AZ ALVÉGEN
BODOR PANNIEKNÁL
A HÁZSZENTELESEN
AZ ÖREG BODORNAK
CSODÁJÁRA JÁRNAK
AZ AZ JOBBAN MONDVA
CSEREPEK HÁZÁNAK

NEM SOK HÁZVAN ILYEN
A FALUBAN BÁTTYA!
AZT MONDJA A BAKTER
KI OTT ÁLL SUBÁBA.
A SOK SZÁJTATÓNÉP
NEM GYÖZI MÚSTRÁLNI.
ALIG HITTEK HOGY ITT
ENNYI MINDENT LÁTNI.

KIVOLTAK PAKOLVA
PANNIKA PÁRNÁI
CSAK A MINDENHATÓ
TUDNÁ MEGSZÁMLÁLNI.
A SOK VÉN ASSZONY MEG
VÖLEGÉNYT KOMENDÁLT.
EGGYIK ÖKRÖS GERGŐT
A MÁSIK KAKAS PÁLT.

VALJUK MEG ÖSZINTÉN
AMI IGAZ-IGAZ.
HOGY KÉRŐ ANNYI JÖTT
MINT HÁRÓN A GAZ,
TALÁN NEM IS ÉPPEN
PANNIKA KEDVÉ-ÉRT,
HANEM ÉDES APJA
NEGYKÖBLÖS TELKIÉRT.

ÉS AKUGYAN ISZONYU
SOK KÉRŐJE AKADT
SORBA AMELYIK JÖTT
KAPPOT IS KOSARAT
PANNIKÁNAK TETSZETT
A NAGY KOSÁR OSZTÁS
AZT HITTE HOGY IGY LESSZ
MÉG A VILÁG FENHÁLL

HANEM MOST AZ EGYSZER
CSALÓDOTT PANNIKA
HÁZUKAT KERÜLTE
MINDEN LEGÉNY FAJTA
FOGOT VOLNA KESŐBB
~~HA ASSZONYALIS~~ LEGÉNYT
MEGSE LÁTA SENKI
EMBERFORMA SZEGÉNYT.

IGY MULLOTT AZ IDŐ
TELTEK AZ ESZTENDŐK
PANNIKA HOMLOKÁN
LE CSUSZTAK A REDŐK
MÚLLÓ IFJÚSÁGÁT
SIRATGATTA SOKAT
SZEMEI MEGGYENGÜLT
HEJJ ÉRT ROSSZNAPOKAT

NAGYON RÖVID LÁTÓ
LETT SZEGÉNY PANNIKA
PÁPASZEMME OLYAN
VOLT MINTEGY BOSZORKA *admiral*

EGYSZER EBÉDUTÁN
AMINT MOSOGATOTT
UGATOTT A HEKTOR
VALAKI KOPOGOTT.

ELARULOM KIJÖTT
NEM KELL KITALÁLNI.
KÖVET ASSZONY BIZ'AZ
A TENYERES FÁNI.
EGGYIK SZOMSZÉD FALU
LEGÉNNYE RÉSZÉRE,
JÖTTEK FÁNNINÉNI
PANNI ÖRÖMÉRE.

HÁT HOGYRÁTERJEK A
DOLOG VELEJÉRE.
MEG JÖNNEKA KERŐK
HOLNAP ESTEBÉDRE.
LETT AM KESZÜLÖDÉS
A KITÜZÖTT NAPRA,
KERŐ URAMEKAT
GAZD URAM FOGADTA.

A PANNIKA LELKEM,
MEG KICSIPTE MAGÁT.
LEVETTE ORRÁROL,
A CSÚF NAGYOKULLÁT,
HOGY ESZRE NE VEGYEK
A RÖVID LÁTÁSÁT.
MAGÁRA VÁLALTA
EBÉD TALÁLÁSÁT.

~~MENT~~ MINDEN RENDJÉBE,
MINT KARIKA CSAPÁS.
SZÉPPEN VÉGET IS ÉRT
A NAGY FALATOZÁS.
EVÉS UTÁN AZTÁN
EGYNAGY CSODA TÖRTÉNT
AMINT ÉPPEN FELKÖ-
SZÖNTEK AVÖLEGÉNYT.

KI-KI ~~ÜRTELEK~~ HÖRPINTÉRE
SAJÁT POHARIKAT.
MERT EZ MÁR IGY DUKÁLT
EGY KULACSBOL ITAK.
AM ELT A KULACSO T
VÖLEGÉNY KEZELTE.
SORBA KINÁLT VELE
S AZ ASZTALRA TETTE

A MENYASSZONY ^{LELKEM.} ~~KEZELTE~~
ÉPPEN ARRÁ FORDULT.
URAM BOCSÁ MI LETT
A KULACSRÁ MÖRDULT.
-SICCELETE ATKOZOTT
AZ ÖRDÖG VIGYENELT
S A KULACSRÁ ÜTÖTT
NAGYOTA KEZIVEL.

ÁNGYOM ASSZONY TYÚKOTÜLTET.

MIT CSINÁL KEND ÁNGYOM ASSZONY
TALÁN TYÚKOT ÜLTET,
HÁT A KENDER MAGAS ALÁ,
UGYAN HÁNY TOJÁST TETT.

A BUBOST MEG RÉGES-RÉGEN
ÉN LEVÁGTAM VOLNA,
DE AZ URAM A VÉNEMBER
UGY LEBESZÉLT RÓLA.

A VÉN KENDER MAGAS ALÁ
HUSZONHATOT TETTEM,
LEGJÖB KOTLÓKÖ KIGYELMEK
A SÁRGÁVAL KETTEN.

ÁLT MONDJA HOGY-ILYEN TYÚKUNK
NEM LETT VOLNA SOHA,
HOGYHA REGYSZER A PIACON
MEG NEM LÁTTA VOLNA

TUDOD HUGOM A SÁRGÁNAK
VAN ÁLDOTT SZOKÁSA,
MIKOR TOJÓS ÚGY KARITYAL
BE NEM ÁL A SZÁJA.

JÓ TOJÓ IS JÓ KOTLÓ IS,
HÁT KELLENÉL MEG TÖBB
HOGYHA KOTLIK KÁCSÁT IS KÖLT
NEKEM EZ A LEGFÖBB

AZUTÁN EL DÉDELGETI
UGY A KIS KÁCSÁKAT
BE ILLENÉ VÉN TYÚKANYÓ
SZOPTATÓS DADÁNAK

1932. V. 18.

ÖRÖKÖLT NYAVAJÁM.

MIT VETETTEM ÉNA TÁRSADALOMNAK
NEM GYILKOLTAM KEZEMHEZ VÉR NEM TAPAD
BESURRANÓ TOLVAJLÁS A KENYEREM
FOGALOM, CSUPAGYÖNYÖR AZ ÉLETEM
NAGY SORA, VAN AZ ENTUDOMÁNYOMNAK
UTÓDJA LETTEM A FÜTŐ-BETYÁRNAK
NEM KÖTÖM EL AZ URASÁG PEJLOVÁT
ELCSÁBITOM INKÁBA A SZOLGÁLÓJÁT

AKIKHEZ MOST ELJÁROK VAN VAGY NÉGY
MENYASSZONYOM LEGALÁBB DUFLAJA MÉG.
ELEĞ HOGYHA A KÉTSZEMÖKBÉ NÉZEK
SZERELMEKTŐL EL OLVADNAK SZEGÉNYEK.
MA IS EGGY MEDDŐDADÁT JEGYEZTEM EL
BÜCSÜZÁSKOR KÉT BUNDÁT EMELTEM EL
NEM VAGYOK OLY VÁLOGATÓS A LYÁNYBÁN
HA TÖBB BUNDA VAN AZ ELŐSZOBÁBAN.

VETÉLYTÁRSAM (KONTÁROKBÓL) VAN ELEĞ
ÜGYEFOGYOTT MESTERLEGÉNYKE FÉLÉK.
ANNYIT ÉRTEN A BESURRANÁSHOZ
MINT ANYAMASSZONYA KATONASÁGHÓZ.
BETYÁR VOLT AZ APÁM MEG A NAGY-APÁM.
A DÉDAPÁM AZ EGÉSZ FAMILIAM.
AZ ŐSIVÉR PARANCSÁRA CSELEKSZEK
UZOVÁLLOM A RÉGI MESTERSEGET.

932 VI. 28

TYÚKÁSZ PÉTER ELINDUL...

A 30-as években az irodalmi élet a kávéházakban zajlott, biztosra vehető, hogy a juhászbojttárból lett pesti pincérre, Kádár Lajosra hatott az a szellemi pezsgés, amely körülvette.

Élményanyagot a pusztai világból és az orosz hadifogságból hozott magával.

Tyúkász Pétert, a Doni halálbánya főszereplőjét előbb indítja útjának Kádár Lajos, mint a nagy szociográfiai műveket íróik.

Kádár Lajos juhászbojttár naplója előbb ábrázolta szülőföldje népének küzdelmes életét, mint A fekete bojttár naplója, a Kiskunhalom, a Puszták népe, Az Alföld parasztsága, A tardi helyzet stb. írója.

A Doni halálbánya című mű első része hiteles képet nyújt a magyar tanyavilágról, a szilaj állattartás pusztai életéről.

Kádár Lajos első művének írása - a verspróbálkozási előzményekkel együtt - egybeesik a népi írói mozgalom kibontakozásával. Találkozik a mozgalom fő célkitűzéseivel.

A mű második része az orosz hadifogságról tudósít, a doni halálbányák világát tárja fel hitelesen, ezért az 1945 utáni irodalomban nem kapott helyet.

A Magyar Irodalmi Lexikonból is kimaradt a Doni halálbánya, nem szerepel Kádár Lajos Művei között.

Az irodalom süllyesztőjéből,
a betiltott könyvek közül hozom
vissza **irodalmi meg-
mérettetésre KÁDÁR
LAJOS** első regényét, a DONI HA-
LÁLBÁNYÁ-t, mely 1936-ban **ZILAHY
LAJOS ELŐSZAVÁVAL** az Atheneum
kiadásában jelent meg.

A DÓNI HALÁLBÁNYA

KÁDÁR LAJOS JUHÁSZBOJTÁR
NAPLÓJA

ZILAHY LAJOS ELŐSZAVÁVAL

A T H E N A E U M K I A D Á S

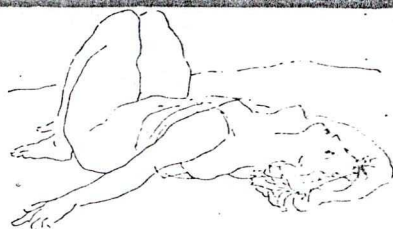
A mű keletkezési körülményeihez
hiteles adalék - több írói vissza-
emlékezés is megerősíti - a Kádár
Lajos *Életrajzom* című írásából
vett adat.

A keletkezési idő azonban nem azo-
nosítható a megjelenési évvel, er-
re következtethetünk Zilahy Lajos
Előszavából.

*Zilahy
Lajos*

KÉT FOGOLY

PÜSKI

Zilahy Lajos a **Két fogoly** /1927./, a **Szibéria** /1928./, **A szökevény** /1938./ stb. regények írója a rádióban előadást tartott a hadifogságot ábrázoló irodalomról. Megállapította, hogy "a modern hősköltemények" alkotói olyan írók, tisztek, szellemi foglalkozású katonák voltak, akik saját nézőpontjukból ábrázolták a fogolyéletet.

Hiányzott az irodalomból az orosz hadifogságba került nyolcszázezer magyar paraszt visszaemlékezése, az ő tudatukkal átélt valóság világa.

"A nehéz állati munkára fogott magyar hadifogoly kezéből hiányzott a plajbász, a magyar parasztnak különben sem kenyeke az írás. Évekig hiába kutattunk a magyar paraszt naplója után. A nagy éposznak, a nagy Mahabharatának ez a része a rejtélyes sötétségben maradt."

A rádióban tartott előadása után Zilahy Lajost telefonon felkereste Kádár Lajos, és "**A DÓNI HALÁL BÁNYA**" című regényét ajánlotta elolvasásra. "A hadifogság szakértő"¹⁵ védekezett a regényolvasás ellen, de Kádár Lajos a juhászbojtár-világból magával hozott **furfanggal** készítette őt első műve elolvasására.

"Próbáltam lebeszélni, hogy ne hozza el a regényt, rendetlen ember vagyok, a kézirat elvész a sok lim-lom között. ... Elmentem hazulról és este, mikor hazajöttem, jóképű ügyvédi bőrtáskát találtam az azstalomon. Kinyitottam: benne volt a regény. El kellett mosolyodnom a ravasz fogásra. Egy ilyen tekintélyes bőrtáskát nem lehet a papírkosárba dobni. Egy ilyen bőrtáskáért naponta el lehet jönni, és ha nem adják vissza, lármát lehet érte csapni. Egy ilyen bőrtáska védi és oltalmazza a benne rejlő reménytelen szívdobogást, az ismeretlen kéziratot. ...

De azért nem adtam meg egykönnyen magamat a sorsomnak. Csak annyit határoztam el, hogy belenézek. ...

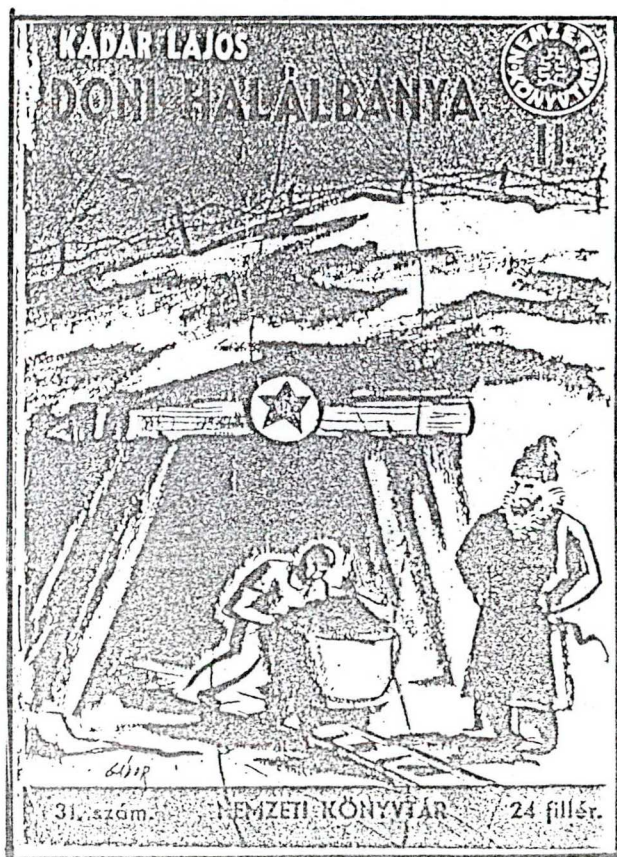
Éjfélkor vettem kezembe a kéziratot, fáradtan és kimerülten a napi munkától. Gondoltam, elalszom mellette. Reggel hét óráig olvastam. Az utolsó betűig. Felizgatott és felkavart ez az írás, a lelkem mélyéig megrázott."

A Doni halálbánya első kéziratát Zilahy Lajos visszaadta Kádár Lajosnak kibővítésre, átírásra.

"A második kézirat eseményekben és megfigyelésekben gazdagabb ugyan, de az a néhány esztendő, amely a két kézirat között eltelte, s amelyet az egykori juhászbojtár mint munkanélküli, legfeljebb kisegítő pincér kültelki kis vendéglőkben Pesten töltött el, rendkívül sokat ártott az első kézirat üde, a népmesékhez közel álló hangjának.

Az első kéziratot a juhászbojtár írta, a második kézirat azonban néhol már túlságosan sokat fecseg, és az alföldi nyelv tisztaságát erősen megfertőzte a kültelki pesti nyelv."

A Doni halálbánya keletkezési idejének megítélésében egyetértek Medvigy Endrével¹⁶, aki 1934-re teszi Kádár Lajos első művének írását, s ezt MÓRICZ ZSIGMOND egy 1934-es MAGYARORSZÁG-ban megjelent cikkével támasztja alá.

Móricz Zsigmond a
DONI HALÁLBÁNYA című
regényt nagy elismeréssel üdvözölte a
Pesti Hírlap 1936.
december 6-i számában.

"Semmit sem érdemes leírni,
csak ami igaz."

- gondolattal indítja
ja ars poeticáját,
melyet Kádár Lajos
első regényének
móltatásán keresztül
tovább fejteget.

Irodalomtörténeti jelentőségének tartja a művet, mely szerint - s Zilahy szerint is - nem is regény, hanem napló. A fogolytábor-tudósító irodalom tényfeltáró, valóságot ábrázoló erejét, újszerűségét értékeli nagyra.

A magyar hadifogoly

Kádár Lajos hadiszobor naplója

Írta: MORICZ ZSIGMOND

Semmit sem érdemes leírni, csak ami igaz. Itt van előttem egy könyv: »A doni halálbánya«, egy alföldi magyar fiú elmondja orosz hadifogolytábor naplóját. Egy szerény, igazságos, de kőből való ember. Az ember egyáltalán nem volt a táborban megpróbáltatásokban, felfrasszal apró, víz percekben a mindennapi életben. Nyolcszázötven kézzel írt és nagy magyar tragikus évszázad kiadása. A magyar hadifogolytáborban, az igazságot magyar életben.

Ennek a könyvnek megbecsülhetetlen érdeme, hogy Zilahy Lajos először megállapítja, hogy a tömörített szellemi foglalkozás ember valószínűsége után, megjelenik itt a tömörített paraszti baka arcképe. Nyolcszázötven kézzel írt és nagy magyar tragikus évszázad kiadása, az az egy fiú, egy magyar kőből a táborban.

Nyolcszázötven kézzel írt és nagy magyar tragikus évszázad kiadása, az az egy fiú, egy magyar kőből a táborban.

Itt van előttem egy könyv: »A doni halálbánya«, egy alföldi magyar fiú elmondja orosz hadifogolytábor naplóját. Egy szerény, igazságos, de kőből való ember. Az ember egyáltalán nem volt a táborban megpróbáltatásokban, felfrasszal apró, víz percekben a mindennapi életben. Nyolcszázötven kézzel írt és nagy magyar tragikus évszázad kiadása, az az egy fiú, egy magyar kőből a táborban.

PESTI NAPLO

1936 december 6 15

Sternberg

Budapest, VII., Rákóczi út 60. (Pécs, VI. Marsalka utca 82.)

Ajándékozz állandó örömet

ZONGORAK
HARMÓNIAK
RADIÓK
GRAMOFONOK

HIGEDÜK
MINDEN
HANGSZER

JAZZ, stb.
JÁTEK-
HANGSZEREK,

Szelvény.

Név: _____

Foglalkozás: _____

Lakás: _____

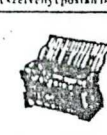
Milyen cikk érdekel? _____

ARJEGYZÉK INGYEN!

Kérlek, hogy milyen hangszert érdekel, mert mindenképp külön arjegyzék jelent meg.

Minden vezérlő ártékán arjegyzék van, ha az itt közölt vezérlőpostán beküldöd.

ban körülfutó egy fűtő nem szedődik egybe, egyedül, pénz nélkül, elgyőztet tittel, már ki-
húlnak az arjegyzék 40 éven annak a fűtő-
nyebb dicőség, hogy valamelyik úrunk az az-
egyedül, pénz nélkül, elgyőztet tittel, már ki-
húlnak az arjegyzék 40 éven annak a fűtő-
nyebb dicőség, hogy valamelyik úrunk az az-

Móricz a Doni halálbánya cselekmény síkja mögött felismeri az eszmei síkot is: Kádár Lajos paraszti - juhászbojtári aspektusból láttatja az eseményeket. A nézőpont erősen érződik minden regényhelyezeten, a tárgyilagos ábrázolás még távol áll az első művű írótól.

A magyar hadifoglyok jelleméből kirajzolódik, hogy a szenvedést elviselik, de a megaláztatást nem. Kevésbé hajlamosak szűksre, lázadásra, mint más nemzetiségű társaik, furfangos gondolkodásuk csak arra terjed ki, hogy nehéz helyzetükön könnyítsenek. Nyolcszázezer magyar paraszt idegen környezetben való alkalmazkodását mutatja be a Doni halálbánya.

Az otthon világa - a Tisza-part, az Alföld, az akácok - az életet adó erő.

A regénytér Csongrád-Bokros pusztától a Don-vidékig terjed - gazdag írói eszközökkel ábrázolva az orosz és a magyar valóságot.

"A sok egykaptafára készült orosz templom égnek meresztette hagymaalakú tornyát. Szép látvány lett volna, ha nem olyan siralmas helyzetből néztük volna."

// Csak akkor bizserélt valami igen forróság a szívem táján, mikor a mi utcánkba bekanyarodtam. A lábtól szomszéd, Kiss Mihály jegenyéje csak úgy az ég felé kapaszkodott most is, mint mikor elmentem, csak persze följebb szökött, vagy két ölnyivel. A kiskapunk elé értam. Most már úgy fészkelődött valami a mellemben, és torkomból feltört a zokogás."

Móricz Zsigmond Kádár Lajos hőseinek ábrázolásából a magyar parasztságra vonatkozó általánosításokat fejti ki. Megállapítja, hogy a magyar paraszt a bajban összezártan sem képes közös szervezkedésre. A paraszti összefogás legfeljebb 3-4 ember segítőkészségéig terjed.

A SZOCIALIZMUS című lap 1936. decemberi számában Mónus Illés (-s -s) A hadifogoly élete címmel ír Kádár Lajos első megjelent művéről. A háborús visszaemlékezések sorából kiemelkedő alkotásnak tartja Mónus Illés is a Doni halálbányát, és

" t i s z t a k ö n y v "

megállapítással összegzi mondanivalóját a műről. A lebilincselő eseménysort, az érdekfeszítő cselekményszöveget tartja Kádár Lajos fő érdemének a kritika.

"A könyvhöz Zilahy Lajos írt előszót. Igaza van: ennek a könyvnek az olvasását nem lehetett megszakítani, egyszerre, egy éjszaka olvastuk el."

"A bányákba vezényelt hadifoglyokkal való bánásmód" leírása, az embertelen munka, a kegyetlen körülmények, az elembertelenítés folyamatainak bemutatása keltett nagy érdeklődést Kádár Lajos könyve iránt.

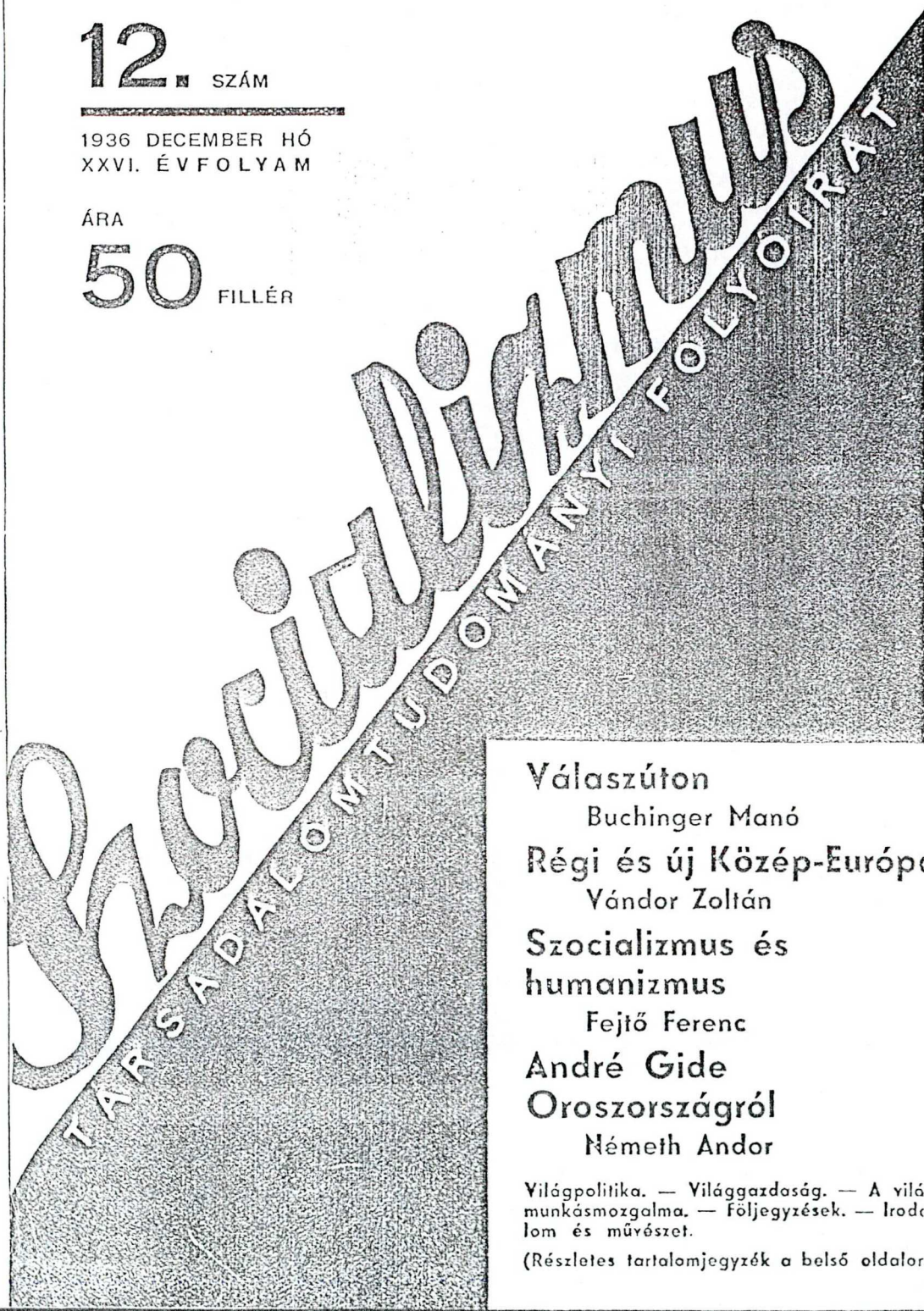
Az elismerő kritikák ellenére is meg kell állapítani, hogy a DONI HALÁLBÁNYA című alkotás még nem mérhető a Kádár Lajos-életmű művészi mércéjével; csupán írói próbálkozás.

12. SZÁM

1936 DECEMBER HÓ
XXVI. ÉVFOLYAM

ÁRA

50 FILLÉR

Válaszúton

Buchinger Manó

Régi és új Közép-Európa

Vándor Zoltán

Szocializmus és
humanizmus

Fejtő Ferenc

André Gide

Oroszországról

Németh Andor

Világpolitika. — Világgazdaság. — A világ
munkásmozgalma. — Följegyzések. — Irodalom és művészet.

(Részletes tartalomjegyzék a belső oldalon)

Az érdeklődésre számottartó cselekmény mellett kevés gondot fordít a majdani író a jellemek megformálására; a művészi jellemzés módjai közül szinte csak a cselekményen keresztül jellemez.

Zilahy Lajos is megállapítja a mű ELŐSZAVÁBAN:

"Paraszti írással ez állott a címlapon:

A DÓNI HALÁL BÁNYA. IRTA KÁDÁR LAJOS,
SZÜLETETT ALPÁRON 1896-ban.

Könnyű volt megállapítani már az első sorokból, hogy a regényíró Úr az írás mesterségének legkisebb szabályával sincs tisztában, sőt a helyesírással is erősen hadilábon áll."

Az első művel jelentkező Kádár Lajosnak kétségtől nagy érdeme: élesszemű megfigyelőkészsége, mély empátiakészsége.

A két világháború közötti magyar és orosz valóság, valamint a paraszti gondolkodásmód hiteles megjelenítése rajzolódik ki a Doni halálbányából.

Stílusán az ízes, szóbeli mesélő hangja érződik, de az igényes, művészi nyelvhasználat, tudatos szerkesztés, kívülről kezelt nézőpont nem kérhető számon még a juhászbojtártól.

KÁDÁR LAJOS DONI HALÁLBÁNYA című műve azt viszont előrevetíti, hogy írója ö n m ű v e l é s - s e l elismert regényíróvá válhat.

ATHENAEUM

Irodalmi és Nyomdai Részvénytársulat · Verlags- und Druckerei Actiengesellschaft
Société Anonyme Editrice et Imprimerie · Publishing and Printing Establishment Ltd
BUDAPEST, VII., ERZSÉBET-KÖRÚT 5-7. TELEFON: 146-296, 146-299

Nagyságos
Kádár Lajos urnak,
Budapest

Postatakarékpénztári

csékszámla: 9411. sz.

Alapított — Fondée en: 1868

Távíratcím — Télégrammes:

ATHENAEUM BUDAPEST

Könyvnyomás

Mélynyomás

Koloroffset

Litográfia

Kétségyártás

Tervezőosztály

Könyvkiadás

Könyvkötészet

BUDAPEST. 1940. október 25.

Kivánságára tisztelettel közöljük, hogy "A doni halálbánya" című műve, melyet Zilahy Lajos ur meleg ajánlására és előszavával adtuk ki 1936-ban 2100 példányban, nálunk szép sikert aratott és jól fogyott. Az u.n. "rest" példányokat és pedig 165 példányt ez évben a Tolnai nyomdának adtuk el.

Kiváló tisztelettel

ATHENAEUM
IRODALMI ÉS NYOMDA
RÉSZVÉNYTÁRSULAT

ALAPÍTATOTT: 1868
FONDÉE EN: 1868

ATHENAEUM

IRODALMI ÉS NYOMDAI RÉSZVÉNYTÁRSULAT
VERLAGS- UND DRUCKEREI ACTIENGESSELLSCHAFT
SOCIÉTÉ ANONYME EDITRICE ET IMPRIMERIE
PUBLISHING AND PRINTING ESTABLISHMENT LIMITED

TÁVIRATI CÍM — TÉLÉGRAMMES:
ATHENAEUM BUDAPEST
TEL.: 1-422-63, 1-462-99

KÖNYVKIADÓ-OSZTÁLY

BUDAPEST, 1940. ápr. 2.
VII., MIKSA-UTCA 8

Nagyságos
Kádár Lajos urnak,
B u d a p e s t

Folyó hó 2-án kelt nb. levelére tisztelettel értesítjük, hogy "Dóni halálbánya" c. teljesen elfogyott művének új kiadásáról lemondunk és így a kiadói Önre száll s azzal szabadon rendelkezhet.

Kiváló tiszttel

ATHENAEUM
RÉSZVÉNYTÁRSULAT
[Handwritten signature]

A magyar irodalomban az 1934 és 1938 közötti korszak az irodalmi szociográfia fénykora volt.

Egymás után születtek a tényekre, pontos adatokra épülő, de szépirodalmi elemekkel átszőtt művek:

Nagy Lajos: KISKUNHALOM, 1934.

Illyés Gyula : PUSZTÁK NÉPE 1936.

Veres Péter : AZ ALFÖLD PARASZTSÁGA, 1936.

Szabó Zoltán : A TARDI HELYZET, 1936.

Féja Géza : VIHARSAROK, 1937.

Veres Péter : SZÁMADÁS, 1937.

Kovács Imre : NÉMA FORRADALOM, 1937.

Darvas József: A LEGNAGYOBB

MAGYAR FALU, 1937.

Erdei Ferenc: FUTÓHOMOK, 1937.

1938-ban, mikor KÁDÁR LAJOS TYÚKÁSZ PÉTER című regénye megjelent, a DONI HALÁLBÁNYA írójának második műve rögtön az irodalmi érdeklődés középpontjába került.

„Ezt a regényt is, mint már számos hasonló

elődjét, alapos reklámozás előzte meg. ...

És a legtöbb reklám eredendő hibája az, hogy a mértéket nem tudja mindig eltalálni.

Az irodalmi művek értékének megállapításánál tapasztalható ugyanis a legtöbb ingadozás.”²⁰

Nem higgadt, tárgyilagos fogadtatásban volt része az alkotásnak; hanem egyrészt a népi témának kijáró zajos dicséretet, másrészt pedig ennek mindenáron ellentmondó bírálatokat kapott a mű.

SZIRÁK FERENC a KATOLIKUS SZEMLE-ben a TYÚKÁSZ PÉTER megjelenésének aktualitását használja fel a korszak kritikájával való szembenézésre.

„Manapság, a könnyen osztogatott nagy dicséret-
tek korában, számos hasonló műről megállá-
pították már, hogy a magyar paraszt életének
kitűnő rajza.

Én még erről a valóban kiváló parasztre-
gényről sem merném megállapítani ezt.”²¹

A kritika reflektorfényébe állított műről tíz rangos folyóirat-
ban jelent meg a dicséret - elmarasztalás felelősségével szá-
moló tanulmány.

KATOLIKUS SZEMLE

FELELŐS SZERKESZTŐ: MIHELICS VID

1 9 3 8
AUGUSZTUS

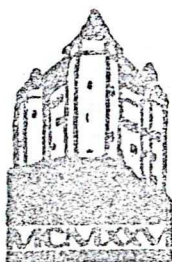
Simon Árkád: Szent István életművének lelki gyökerei — Csizmadia Andor: A magyar választójog alakulása — Bendefy László: Julianus útjának történelmi jelentősége — N. Cziike Gábor: Életképessé lehet-e tenni a magyar falugazdálkodást? — Galambos Gruber Ferenc: A francia Seuphor szonettjei — Hamvas Béla: Az ember az ellentmondásban — Koppány István: Mit kellene tennünk az iparostanoncokért? — Irodalom, kritika és közönség / Levél a szerkesztőhöz; az érdekeltek válasza / — Lutter János: Sipos István kánonjogi kézikönyve — Szegedi Gergely: Homeros Csenger János átültetésében — Szirák Ferenc: Új magyar parasztregegy — Karl János: Magyar tájak — Bírálatok — Magyar problémák / A szabadidőmozgalom megszervezése — Moravék Endre: Régi és új «pan» gondolatok — Halmossy Dénes: Külpolitikai krónika — Kilián Zoltán: A belga katolikusok filmközpontja — Külföldi folyóiratok / Az anglikán egyház útja

Ara: 1 P
LII • 8

SZENT ISTVÁN-TÁRSULAT, BUDAPEST

ERDÉLYI HELIKON

FŐSZERKESZTŐ: KISBÁN-MIKLÓS
SZERKESZTI: KÓS-KÁROLY

TIZENEGYEDIK ÉVFOLYAM

8. SZÁM.

1938.

OKTÓBER

ERDÉLYI-SZÉPMÍVES-CÉH

Felelős szerkesztő: KÓS KÁROLY. Szerkesztő: KOVÁCS LÁSZLÓ.

A HELIKON ELŐFIZETÉSI ÁRA:

Egy évre 600 lei, 25 Pengő, 120 Kc., 200 dinár.

A Szépmíves Céh pártoló tagjainak és előfizetőinek:

Egy évre: 500 lei, 20 Pengő, 100 Kc., 170 dinár.

Egyes számainak ára: 70 lei, 2,50 Pengő, 14 Kc., 24 dinár.

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:

CLUJ, PIATA UNIREI (FÖTÉR) 7., I.

Magyarországi főbizományos: RÉVAI könyvkiadó rt. Budapest, Vadász-u. 16.

COPYRIGHT BY „ERDÉLYI SZÉPMÍVES CÉH” CLUJ, ROMANIA

KELET NÉPE

Barsi Dénes: Értelmi és érzelmi válság

Balla Sándor: Falukutató

Szabó Pál: A regényíró pohárköszöntője

Kerék Mihály: Erőteljes intézkedéseket a kis-
bérletek szaporítására

Darvas József: Tájékozódás

Sinka István: Ördögpille pirosba száll...

Vita Zsigmond: Az erdélyi irodalom útke-
resései

Sonkoly István: Rokonnépeink zenéje

Illéssy Péter: Művészetválság

Szemle: A magyarüldözések és a csonka-
ország

Könyvek: Gróf Tisza István utolsó levelei és

Kádár Lajos: Tyukász Péter könyvek is-
mertetése

ÁRA 60 FILLÉR

IV. ÉVFOLYAM, 5. SZÁM — 1938 MÁJUS

A kor könnyen osztogatott dicséreteire panaszkodó Szirák Ferenc Kádár Lajos Tyukász Péter című regényének helyét így határozza meg szigorúbb bírálatokat sürgető cikkében.

„Ha Móricz Zsigmond hasonló tárgyú regényeiben több is az erő, ha Szabó Pálnak nagyobb kompozíció - érzéke, Móra Ferencnek magasabb kultúrája és csillogóbb stílusa van is, mint Kádár Lajosnak, a Tyukász Péter a maga egyszerű természetességében művészi érték szempontjából nem áll hátrább egy vonallal sem ezen írók művei mögött. Ez a munka határozott nyeresége irodalmunknak, s vele a Kiskunság világa méltó képviselőt kapott a magyar élet hivatott rajzolóinak sorában.”

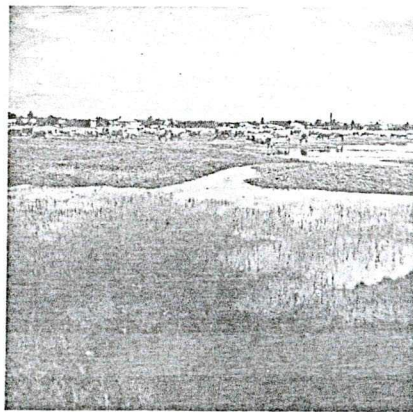
Több napilapban is figyelemfelkeltő cikk jelenik meg a Tyukász Péterről.

A Népszavában²⁵ Szélpál Árpád így üdvözli Kádár Lajos második regényét.

„A puszták népe” óta nem jelent meg ehhez fogható írásmű, és bár ez egészen más igényű munka, mégis szinte annak kiegészítőjeként lehetett értékelni.

„Elejétől végéig őszinte emberi dokumentum ez. Amellett, hogy a leggyönyörködtetőbb, a legszórakoztatóbb olvasmány, egyúttal korkép és a régi népszokások hű megörökítője. Csak az, aki maga is élvező-szenvedő alanya volt a pusztai életnek, csak az tudja azt ilyen mélyről megmutatni. És, aki igazi író.”

A bírálatokat tartalmazó tanulmányok is pozitív végkicsengésűek; a **regény** műfajának egy-egy kevésbé megoldott jellemzőjét tesszik szóvá, de abban egyetértenek, hogy a korszak jelentős alkotása került az olvasók kezébe.

15

VÁR

DUNÁNTULI IRODALMI FOLYÓIRAT.

Szerkeszti: PÁLFFY ISTVÁN.
Székesfehérvár, 1938. szeptember hó.
I. évfolyam. 5. szám.

TARTALOM:

h. j.: Új magyar élet felé.
Jankovich Ferenc: Álom, Esteli vágy, Kisleányhoz.
(Versek)
Baróti Géza: Tigrisugrás. (Novella.)
Cn.: A mai Kölcsény.
Dancs József: Szép. (Vers.)
Buzi Barna szobrai.
Pálffy István: Békességes idő. (Novella.)
Bárdosi Németh János: Őszi bogár. (Vers.)
Berezvai Gergely: Csőszválasztás. (Novella.)
Nagy Márton: Árva rózsá. (Vers.)

ALLANDÓ ROVATOK:

Irodalom. Művészet. Zene. Irodalmi és művészeti élet.
A "VÁR" üzenetei.

Ára: 30 fillér.

Cimlap: G. KOVÁCS TIBOR.
Munkatárs: SZÉKESFEHÉRVÁRI KÖZSÉGI
Tudós: CSENDES GÉZA.

A korszak irodalmi kritikáját is bíráló elemzések jól láttatják, hogy

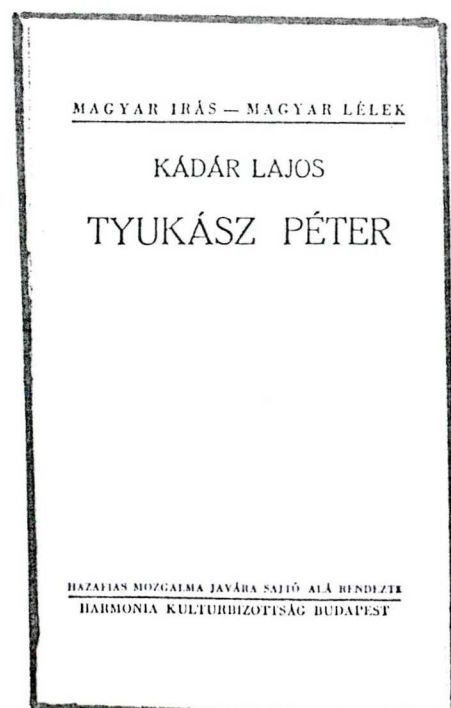
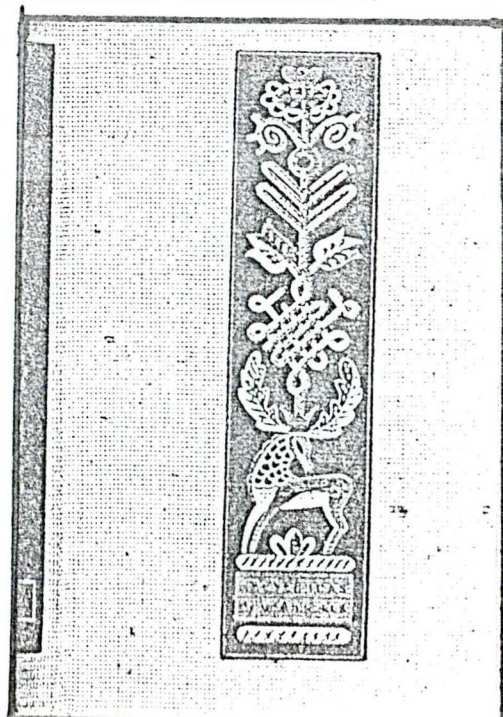
„Egy mű abszolút értékét ritkán határozz-

za meg a kortárs, a döntő szó itt a későbbi nemzedékeké. Minden irodalmi műnek át kell előbb mennie az idő rostáján, hogy igazi értékei napfényre kerüljenek.”²⁷

Kádár Lajos regényei - hasonlóan a népi írók többségének műveihez - az 1958-as párthatározat után nem jelenhettek meg, Kádár művei a legszigorúbban TILTOTTAK közé kerültek. Azóta átmentek az idő rostáján, értékeik újra megmérettetésre kerülhetnek.

Azonban első feladat volt a művek felkutatása, az életmű feltárása, mert a Kádár Lajos-regények eltűntek a könyvtárak polcairól. Értékelni pedig csak azon irodalmi alkotásokat lehet, amelyek vannak, léteznek.

Létüket, s az Országos Széchenyi Könyvtárba való visszatérésüket főként annak köszönhetik, hogy a csongrádi és a Csongrád környéki padlások megőrizték őket, s a port lefújva róluk újra irodalmi megmérettetésre kerülhetnek.

KÁDÁR LAJOS TYUKÁSZ PÉTER című regénye olyan világba vezeti olvasóit, melyet ma már csak az idősebb emberek ismernek. Nyomtalanul eltűnnie egy életformának azonban nem lenne szabad, mert

„Nem lehet JÖVŐT építeni MÚLT nélkül.
MÚLTISMERET nélkül az ember tenyészik,
nem él.”

/Nemeskürty István/

A TYUKÁSZ PÉTER című mű A Csongrád-Bokros - Tiszaalpár pusztai életének dokumentum-értékű megörökítése, a juhászok, csikósok, gulyások, csőszök, dohánykukások, uradalmi cselédek világának hű tükre.

A regényindítás előrevetíti a mű hangulatát és stílusát.

„A vénasszonyok nyara beköszöntött.

A bikanyálás, ezüst sürgönyhuzalok
délibábossá tették az egész pusztát,
ha napirányt néztük.”

Az egyes szám első személyben megszólaló írói én nem hagy kétséget afelől, amit néhány oldal elolvasása után amúgyis megtudnánk, hogy önéletrajzi regényt tartunk a kezünkben.

Már a mű elején szembetűnik, hogy a végtelen, tágas, természeti szépséggel, de szegénységgel átitatott pusztát szűk regényteret ad a főszereplőnek.

Az iskolába kerüléssel tágul a világ: a földrajzi tér szűkülése mellett a szellemi-érzelmi világ gazdagodása figyelhető meg.

„A zsuptetejes iskolaépület háttal állt az országútnak. Udvarán a keskeny bejáróúttal szemben állt a formátlanára meszelt kőkereszt, mellette a rozsdaszínű borostyánnal befuttatott harangláb, amin egy megunkfajta kis magyar éppen harangozásba vágott. Soha életemben azelőtt nem hallottam közlelről ilyen mennybeszálló, angyali muzsikát. Úgy átjárta minden porcikámat, hogy azt éreztem, mintha a harangszó a levegőbe emelne.”

Az I. fejezetben még az írói én nem emelkedik felül az eseményeken, még a gyermek Tyukász Péter szemével követhetjük a történeteket. Majd a szerző fokozatosan kilép az események sodrából, kívülről szemléli azokat, értékelő szemlélettel közelít a cselekményhez. A DONI HALÁLBÁNYÁ-hoz képest a TYUKÁSZ PÉTER című regényben sokat fejlődött Kádár János írói nézőpont - alkalmazása.

A TYUKÁSZ PÉTER cselekménye a kiskunsági tanyavilág eseményeinek áradása.

A mű nagyobb részében csupa jelentéktelen, nem regénybe illő történetek követik egymást.

A hétköznapi élet apró jelenései mégis emléket állítanak egy letűnt világnak.

A mindennapi kenyérért küzdő, egyhangú élet hömpölygése és apróbb örömei váltják egymást a cselekményben. A regény Tyukász Péternek, egy számadójuhász fiának életútját mutatja be, s rajta keresztül sokezer mezítlábas Tyukász Péter életét megismerjük.

Apró gyermekként libapásztornak szegődttetik szülei, majd juhászbojtárként segít a sokgyerekes család nyomorán.

A cselekmény tempója az I. részben olyan lassú, mint az eseménytelen puszta élet.

A megélhetésért való küzdelem alakítja a regénybeli életeteket, s a szereplők apró csalafintaságokkal - ügyelve a tisztesség határait - próbálnak könnyíteni helyzetükön.

A juhászszámadó kiéhezett családját úgy juttatja karácsonyra birka-húshoz, hogy kihasználja a "nemzetes úr" fertőző állatbetegségektől való félelmét.

A móríci "Tragédia" azonban -"kicsiben" - a Tyukász Péter című Kádár Lajos - regényben is bekövetkezik, a zsíros ételektől elszokott gyomrok megbüntetik a szereplőket .

A juhászok, csikósok, gulyások, zsellérek nélkülöző életének gyakori velejárója a **halál**.

Megrázó képekben tárul elénk az uradalomból kiöregedett cseléd kukoricagóréban történő, mindenkitől elhagyatott haldoklása, valamint a **naturalizmus**ba hajló leírások: pl. a halott ember sarkát lerágják a disznók, a kuruzsló asszony a szagosodó hulla szájába fúj stb.

A pusztai élet menetét meghatározó „dologidőben” a halált is közönyösen fogadják, a szegénységdiktálta életrendbe illesztik.

A megkülönböztetett cselédsors „a temetésben is kijár” a pásztortársadalomnak.

Juhász Géza a **SORSUNK** című folyóirat **Élet és irodalom** rovatában így ír Kádár Lajos Tyukász Péter című regényéről:

„Van a munkában egy temetés, az anyagával
szinte odakívánczik Arany János Bolond
Istókja s az Elsodort falu híres torozása
mellé. Végsőt rúgott az uradalmi hajsza
egy kifacsartja valami vénember. Elindít-
ják a koporsót a temető felé. A gazda kifo-
gatja a szekérből az ökröket, jó annak a
rozoga tetemnek . bivaly is. Csakhogy nyár
van, az út mellett nagy pocsolya tűnik
föl. A bivalyok bele, koporsóstul. De nem
ez a legszörnyűbb pillanat. Hanem mikor
szembetalálkozik a gyászmenet a szűk úton
az uraságékkal. Most Jönnek nyaralásból: - az
úrnő föláll a hintón, s rosszálló szemétől
megdermednek az orcátlan gyászolók, akiknek
van képük ilyenkor az útra tolongani. Gyorsan
félrerángatják a szekeret, félretétezik az álla-
tokat, roboghat az uraság, a cselédség meg

hadd cammogjon nyakbehúzá a halottja
után.

Ha így bánnak a legmegrendültebb órákban is
a lelkekkel, - pedig a lélek mibe sem ke-
rül: nem kér szénát, abrakot, - ne is kérdez-
zük, mit kap ebben a világrendben a test."

Kádár Lajos Tyukász Péter című regényének a II. részében a cselek-
mény felgyorsul, az egyes részek kidolgozatlanabbakká válnak, mint az
I. részben.

A történések mesterkéltek, „kiagyaltak” tűnnek.

Ennek okát abban látom, hogy az író nem ismeri olyan jól a második rész
v i l á g á t , érzelmileg is távol áll tőle.

„Még akkor nyáron katonák lettünk. Elmen-
tünk a nagyháborúba. Most pedig kukkant-
sunk át a muszka cár birodalmába,
hagyjuk ki a harctéri mészárlást...”

sorokkal lépünk át a regény második részének cselekményébe.

A nizsnijnovgorodi fogolytáborból 43 magyar hadifogoly Zsiléznji-
noviderevnják nevű faluba kerül 1915 áprilisában.

Főhősünk és néhány társa egy 90 gyeszjatyin földdel rendelkező öreg,
orosz paraszt gazdaságában dolgozik.

A magyar parasztfiatalok földhöz való szakértelme elismerést vált ki
a falu lakosai körében, s hamarosan az idegenben megvalósulhat az az
álmuk, amit itthon, a nagybirtokrendszerű Magyarországon nem érhettek
el; a fiatal férfiak nélkül maradt vidéken, házasság révén, földhöz
jutnak.

S öt púd árpaért a bátyuska /pópa/ is hirdeti a felebaráti szerete-
tet, s azt, hogy „a magyar hadifogoly ugyanolyan jámborlelkű isten-
teremtménye, akár az igazhitű pravoszláv.”

Az orosz földet derekasan művelő fiatalok azonban álmukban a „har-
matcsókolta fűvön” járnak a Tisza-parton, ahol „szamártüskék és szity-
tyók bólogattak.”

SORSUNK

A JANUS PANNONIUS TARSASAG FOLYOIRATA

SZERKESZTI: VÁRKONYI NÁNDOR.

FŐMUNKATÁRSÁK: BÁRDOSI NÉMETH JÁNOS ÉS CSORBA GYÖZŐ.

„Egy nemzetnél sem vagyunk alábbvalók.”
Zrínyi.

TARTALOM:

Fernei Emil: Istenek öregkora.

András Endre, Bárdosi Németh János, Csorba Győző, Harcos Ottó: Versek.

Takáts Gyula: A halászház és a tanya lakója. (Regényrészlet).

Zsikó Gyula: Műkedvelés vagy magyar játékszín?

Kádár Lajos: Az én nagyanyám. (Elbeszélés).

Kallós Zsigmond: A pogány-magyar áldozati szeriariás. (III.)

ÉLET ÉS IRODALOM:

Tatay Sándor: A nemzedék nevében. (Kovács Aladár útja.) —

Koóczy Ákos: Két kivétel: Móra és Komáromi. — *Juhász Géza:*

Népi író, tanulj Babilstól! (Kádár Lajos: Tyukász Péter.) —

Balogh László: Wass Albert regényei. —

KÖNYVEK:

Palkó István: Rácz István: Karjalában harcoltam. — *Balogh*

László: Szenezei László: A halál és tanítványa. — *Gosztonyi*

Gyula: Csaba Rezső: Hajlék. — *László István:* A katolikus tan-

ügyi főigazgatóság évkönyve.

PÉCS.

Előfizetési díj:

egy évre 30 — P.

fél évre 15 — P.

egyes szám ára 3 — P.

IV. évfolyam, 10. szám.

1944. október

SORSUNK

KÖZMŰVELŐDÉSI ÉS SZÉPIRODALMI FOLYÓIRAT.

Igazgató-tanács:

Elnök:

Dr. Fischer Béla

ny. alispán, felsőházi tag,
a Janus Pannonius-Társaság elnöke.

Tagok:

Dr. Esztergár Lajos Dr. vitéz Horvát István
Pécs szab. kir. város polgármestere. Baranyavármegye alispánja.

Dr. Lovász Pál

az OTI igazgatója,
a Janus Pannonius Társaság főtitkára.

Felelős szerkesztő és felelős kiadó: Dr. Várkonyi Nándor. — Kiadó tulajdonos: Janus Pannonius-Társaság, Pécs. — Szerkesztőség és kiadóhivatal: Pécs, Apáca-utca 8. szám. Telefon: 29-74. Megjelenik évenként tizenkétszer, minden hó elsején. Előfizetési ára egy évre 50 pengő, félévre 15 pengő, egyes szám ára 3 pengő. Előfizetések a 23.317. számú csekkszámlán vagy postautalványon a Pécsi Takarékpénztárnak küldendők, a lap címének feltüntetésével. A lap szellemi részét érintő minden küldeményt és esetleges felszólalást a szerkesztőség címére kérünk. A szerkesztőség géppel írt kéziratokat kér, megőrzésükre és visszaküldésükre nem vállalkozik. A SORSUNK minden cikkéért a sajtójogi felelősséget a szerző viseli. A cikkek utánnyomása tilos.

Lapzárta minden hónap 5-én.

Munkatársaink: Dr. Esztergár Lajos polgármester (Pécs). — Bárány Tamás tisztviselő (Budapest). — Dudás Kálmán gyógyszerész (Csáktornya). — Gyarmati Erzsébet író (Budapest). — Kiss Gábor tisztviselő (Szolnok). — Ósz Iván (Dr. Mészáros Hugó polgármester Szombathely). — Dr. Takáts Gyula tanár (Kaposvár). — Dr. Wéöres Sándor író (Csöngye). — Dr. Jócsik Lajos tisztviselő (Budapest). — Dékány Kálmán író (Győr). — Dr. Angyal Endre tanár (Pécs). — Dr. Kallós Zsigmond tanár (Budapest). — Dankó Imre egy. hallgató (Debrecen). — Csuka János hírlapíró (Budapest). — Dr. Csorba Tibor tanár (Budapest). — Dr. Csorba Győző tisztviselő (Pécs). — Bárdosi Németh János tisztviselő (Pécs). — Dr. Arató László tanár (Pécs).

Megismerünk a műből orosz népszokásokat, de ezek az I. rész magyar pusztai néphagyományainak leírásához képest olyan idegenek, mint a főszereplő érzései orosz földön.

„Hogy szívem igazából szóljak, nem
tudtam lélekben sem Nárciszkához, sem
az ünnepi hangulathoz hozzámelegedni.
Úgy éreztem, mintha nekem semmi közöm
nem lenne az egészhez, csak valakit
szívességből helyettesítenék.”

A hadifogoly Tyukász Péter hazatérésének és itthoni fogadtatásának leírásába Kádár Lajos „operettbe illő poénokat” csempészett, de a regény befejezése megrázó. A VÁR című folyóirat kritikusa a H.L. -
- irodalmunk legművészebb befejezésének nevezi.³⁰

A tiszturak megígérték a közkatonáknak, hogy a háború után itthon is kapnak földet, s szökés közben tervezgetik, hogy a kitüntetésekért mennyi földben részesülnek.

Itthon azonban nemhogy földet nem kapnak, hanem nincs munka sem.

A nagybirtokon gépek helyettesítik az embert, a bokrosi tágas legelőket felszántják, nincs szükség juhászokra. „A felesleges”³¹ franciaországi kubikmunkára jelentkezők.

A regény végén a főhős a koldussá lett egykori, híres, csongrádi számadójuhással találkozik.

„- Ösmer-e engem, András bátyám ? - léptem

ki talicskával a sorból.

- Biz én meg nem mondom, ki vót apád,
öcsém.

- Tyukász Mihály.

Az öreg kóduasan keresztet vetett, úgy
matyogta.

- Aggy Uram örök nyugalmat a mög-
hótt lelkeknek ! Te ugye a Péter vagy ?

- Az vagyok, bátyám.

- Te is elmég ? Nincsen számodra hely?

- Nem lelem ...

A puszta hajnali csendjét traktordurrogás
lyuggatta ezerfelé. A messzi bukrosi
pusztán, nagy padkányi darabokat
szakított fel a kegyetlen masina az ősi
gyepből."

Kádár Lajos három oldalas önéletrajzából³¹ tudjuk, hogy második regényét

MAGYAR FÖLDÖN NINCSEN SZÁMODRA HELY

címen akarta kiadatni, de a DANTE KIADÓ ezen a címen nem vállalta a megjelentetést, így lett TYUKÁSZ PÉTER a regény címe.

A filmszerűen rajzolt események mögül kirajzolódik a kor magyar társadalmának szerkezete, a nagybirtok világa.

A társadalom legalsó rétegeinek bemutatása hiteles, részletes: A koldusok, az élet perifériájára csúszott emberek előtt semmilyen felemelkedési lehetőség nem mutatkozik.

Az uradalom szolgálatában állók azonban feljebb és lejjebb kerülhetnek, de nem mindig munkájuk értéke nyomán, hanem kenyéradójuk kénye- kedve, hangulata alapján változik társadalmi helyzetük.

Szigorú hierarchia, kiszolgáltatottság érződik ebben a világban, s a kenyér féltése határozza meg az életsorsokat.

Jókai Mór *Sárga rózsa* című regényéből kirajzolódó csikós - gulyás ellentét hitelesebben jelenik meg Kádár Lajos regényében, pontos képet rajzol a **PUSZTA TÁRSADALMÁNAK** életéről.

A kastély belső világáról kiragadott **életképeket** kapunk, s olyan szűk- körű ez az ábrázolás, mint írójának betekintési lehetősége: rövid idő- re beparancsolják az úrfihoz játszani, vadászatra kíséri az urakat, leskelődés a kastély körül.

Az ismerős világból jól megformált **JELLEMEK** nőnek a regénybe, a kevésbé ismertből elnagyolt s nem egészen megalapozott ábrázolás rajzolódik ki.

A csőszök, dohánykukások, kanászok, juhászok, gulyások, csikósok rajza élethű, megismerjük gondolkodásmódjukat, érzelmvilágukat. Életüket átszövik a babonák, hiedelmek.

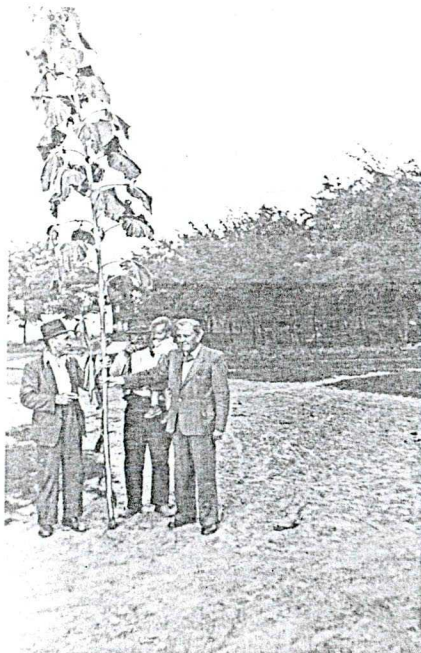
Jelentős szerepet kap a műben a **c s é p a i h a l o t t l á t ó**, aki „gondozza” a pusztán élők lelkiismeretét némi anyagi ellenszolgáltatásért.

A „dologette” emberek észrevétlenül halnak el a cselekmény során, a könyv következő lapjain már el is felejtjük őket, újak lépnek a helyükbe.

Azért a felnőttek arra megtanítják a gyerekeket, hogy legyen „magukhoz való eszük”, „az urak huncutságaitól” meneküljenek.

Az 1938-ban megjelent Tyukász Péter című regény jellemei azonban nem hirtelen léptek elő az írói élményanyagból, hanem hosszasan érlelődtek az alkotóban.

Ezt a megállapítást a budapesti Petőfi Irodalmi Múzeum anyagában található korai (1932-es) Kádár Lajos - verskísérletekkel támasztom alá.

A főszereplő Tyukász Péter jelleme szemünk előtt fejlődik, a juhász-bojtárból orosz fogságot átélte hazátlan kubikossá válik.

Pusztai jellemfejlődése motivált, a hadifogság személyiségalkotása azonban kevésbé megalapozott.

A mű legszebben rajzolt alakja a számadójuhász édesapja, aki haldoklása közben, élete utolsó perceiben is a juházmesterség tudományát igyekszik átadni fiának.

Felszínes ábrázolásban megjelenik a regényben az értelmiség is.

Az alsóbb népréteg körében csupán halottkém szerepet betöltő orvos a lábát sem teszi be a szegénységsgazú viskóba, cserényekbe, kettessel, hármásával hozzák elébe - a szabadlevegőre - halottszemlére aszottá - börré soványodott élettelen kis testeket.

Felvillan egy messziről jött állatorvos - féle szereplő is, aki arról beszél, hogy a nincsteleneket földhöz kell juttatni, a nagybirtokot meg kell szüntetni.

A mű **SZERKEZETÉBE** azonban az ilyen részek nem illeszkednek szervesen.

A szerkesztés nem vált ki elismerést még Kádár Lajos 2. regényében sem, hasonlóan a Doni halálbánya korábban felvetett hiányosságaihoz.

Szinte mind a tíz - a Tyukász Péter című regényhez kapcsolódó - kritika felveti a szerkesztés gyengeségeit.

Egyes részek logikailag indokolatlanul hosszúvá nyúlnak, mások pedig alig kifejtettek.

Emléket állít a Szentes - Csongrád - Kiskunfélegyháza - Tiszaalpár vidéki néphagyományoknak. A regényből megismerjük a nagypénteki ördögűzés ceremóniáját, a Dömötör napi juhászavató ünnepség szertartását, a pusztai multságok, farsangi patkaporos bálók, csikósmultságok, temetések szokásait.

Több kritika kifogásolja, hogy miért kap helyet a regényben ilyen terjedelemben a csongrádi Lóczi Franci /ska/³²néni, az ismert, vak nótacsináló és előadó, akinek megjelentetett ponyvafüzetei több mint száz nótát tartalmaznak, s ezek nagy részének maga szerezte a szövegét. Valóban a regény szerkezetét megtöri a - Kádár Lajos szerint csongrádi - népdalok felsorolása.

„Franci néni mégis legszívesebben a saját nótáit énekelte. Ennek a világtalan, írástudatlan asszonynak a nótái futótűzként terjedtek az országban, és mindenhová be-lopták magukat, ahol csak magyar szív dobogott. Ma is a legigazabb gyöngyei a magyar népdal - költészetnek. Szinte nincs magyar ember, aki ne ismerné az alábbi nótáit:

„Részeg vagyok rózsám, mint a csap...”

„Harmatos a kukorica levele ...”

„Sűrű csillag ragyog az égen ...”

„Ez az utca bánat utca, bánatküvel

van kirakva ...”

„Sárgarigó, darázfészek, az én babám

mindig részeg...”

„Szagos a rozsmaring, szagos a rozsmaring,

lehajlik az ága...”

„Kaszás csillag van az égen ...”

Minden jog fenntartva

ÁRPACIPÓ ZABCIPÓ...

Kádár Lajos verse

Sárosi Miklós zenéje.

Ár-pa-ci-pó, zabcí-pó, lóg a tarisznyádba, Ki-vá-natos é-szo-nyom
Ha-cá-bajka rókolya, meg a baboskendő, Mit ér az u-raisko-dás

An-gyom a kendőlyánya. Az or-cá-ja mint a ró-za pi-pi-pi-pi-ros,
Ha u-res a bendő. Ha-pálni kell frumlit lákól ku-ku-ko-ri-cát,

A fűrmája szem-re-vadó csi-csi-csi-csi-nos: Mert, Pö-con van a tejcső köcsög,
Ha dő-gős lesz majd elveszem, ősszel a ticcát:

Tűró-ból a savó csöpög fa-ládba, Szerel-metes vagy a kendőlyánya.

Copyright 1934 by Sárosi Miklós Bp. Jónás-ter 2/a.

Szűrben járó, rücskös férjével minden vásáron és búcsúban megjelent, ahol saját nótáskönyvét nótaszó mellett árulgatta a nép fiainak. Férje klárnéton kísérte a széplelkű világatlan asszonyt ... De előfordult az is, hogy búcsú alkalmával a mindig vásározó forgóhintás egész napra felfogadta a házaspárt, ^hmet tudta, hogy ahol a Lóci Franci meleg, síma hangja felcsendül, oda csődül a nép ifjúsága."

Kádár Lajos maga is foglalkozott dalszövegek írásával, mint a mellékelt ÁRPACIPÓ, ZABCIPÓ című alkotás mutatja.

Már 1934-ben megjelent - MINDEN JOG FENNTARTÁSÁVAL - Sárosi Miklós megzenésítésével az azóta is népszerű „nóta."

Ezért állítom, hogy Kádár Lajos szülőföldje híres „dalcsinálójának" is tudatosan állít emléket, nem a kezdő regényíró mesélésbe feledkezett elkalandozásának lehetünk tanúi.

Kádár Lajos második művének a MŰFAJÁT is megkérdőjelezi több kritika.

„Regény ? Mintha valami hiányoznék belőle, ami regénnyé avatja. Inkább önéletrajz, írói eszközökkel megírva.

...

Kádár Lajos könyve, ha regénynek tartjuk, csekély irodalmi értékű, ha mint önéletrajzot, néprajzi terméket fogjuk fel, néprajzi irodalmuk komoly értéke." 34

KALANGYA

DELVIDEKI IRODAI ÉS MŰVESZETI FOLYÓIRAT
SZERKESZTI HERCEG JÁNOS

SYNDICATUS TORINII ET CIVITAS ZOLICANI ALAPÍTA SA

XIII. év.

1944. szeptember 15.

8.-9. szám.

Kádár Lajos második alkotását szembeesítve **ALFÖLDY JENŐ: IRODALMI FOGALOMTÁR**³⁶ című művében megjelent viszonylag legújabb **regény - meghatározással** véleményem szerint a Tyukász Péter megfelel a műfaj fő követelményeinek.

A 30-as évek kritikai „aggódásait” nem igazolta a század végére a magyar irodalomtörténet, sokkal „szabálytalanabb” művek is helyet kaptak a regény műfaján belül.

A Tyukász Péter című regény **STÍLUSÁT, NYELVÉT** a legtöbb kritika elismeréssel fogadta, de a hírálatra legilletékesebb a **MAGYAROSAN - NYELVMŰVELŐ FOLYÓIRAT**³⁷ - volt.

A nyelvtudomány számára nagy nyereségnek tekinti a művet Semetkay József,³⁸ s megállapítja, hogy ezekhez az ősi szokásokhoz a legügye- sebb néprajz-kutató sem férközhetett volna hozzá.

A legnagyobb elismerés hangján szólt a 30-as évek végén a pusztai életformával összenőtt szavakról, nyelvről, stílusról, szólásalkotó erőről.

Az 1990-es években pedig ha a **NYELVÉN** kívül más érdeme nem is volna Kádár Lajos Tyukász Péter című regényének, akkor is a könyvespolcokon lenne a helye !

A Tyukász Pétertől kezdve Kádár Lajos minden regényéből **népnyelvi** szótárt lehetne összeállítani.

kalehoza, trehungya, kancsarék, luputyi, hajnalcsillagbukás,
naptámadás, napáldozat, eltiedel, t^ojáskupulyka,
lélekváltság (lélekharang), csecspipa (cumi), ringófa
(bölcső), encsömbencsöm, ocsúember, incom - fincom
urak, bevastagodik (sokat eszik), lipitaj (pantalló)
Valószínű saját alkotásúak hangutánzó és hangulatfestő szavai: a
kacsák viritykéltek, a papucs krucsnyog, a kotlós krikog,
tyütyürgő kislibák, bcsuttyan, settyen, sündörög - bondorog.

57.285

MAGYAROSAN

NYELVMŰVELŐ FOLYÓIRAT

VI. ÉVFOLYAM

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
NYELVMŰVELŐ BIZOTTSAGÁNAK MEGBIZÁSÁBÓL

PINTÉR JENŐ
KÖZREMŰKÖDÉSÉVEL

SZERKESZTETTE

PUTNOKY IMRE

A FOLYÓIRAT 1—3. FÜZETÉT
SZINNYEI JÓZSEF KÖZREMŰKÖDÉSÉVEL
ZSIRAI MIKLÓS SZERKESZTETTE

614202

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KIADÁSA
BUDAPEST, 1937.

Gyakran alkalmaz nyomatékos kifejezéseket: **iszonyú tud a nótacsi-náláshoz, szörnyű mód rátart, kegyetlenül ráérnek, töménytelen heverő marha.**

Sok jelzót, hasonlatot találunk a műben, amelyek anyagát a pusztai életmódból, világból meríti:

A csárda mögötti jegenecsontvázak meztelenül kapaszkodtak az ónszínű fellegekbe, mint a bogáncs a suba aljába./

A téli, ködös hideg estében mint megkövült barnok terpeszkedtek a tanyai épületek./ Dülledt menyétszeme volt a vastaghangú úrnak, olyan jó erőben volt, hogy alig fért meg a széken./

A regény második részében az oroszországi események leírásában is szerepelnek néprajzi leírások /lakóalmi szokások, ünnepi hagyományok/, de nyelve, stílusa idegen, szegényes az első részhez képest. Kádár Lajos személyes élményvilágból fakadóan kiváló regényrészleteket alkotott, ha egészében hiányosságai is vannak a Tyukász Péter című regénynek.

Kovács György az Erdélyi Helikonban³⁹ írt tanulmányát az alábbi kérdéssel zárta.

„... tudna-e Kádár élményanyagánál

többet is nyújtani írásban, ami döntő próbára tenné alkotóképességét ? Amihez nem elég az egyén élménye, hanem az emberi kultúra sok évezredes élménye kell hozzá.

Elég-e az alkotáshoz az írnitűdás és környezet - ismerés, vagy több is kell ennél ?”

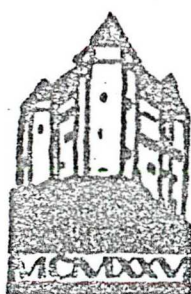
Erre a kérdésre keresem majd a választ Kádár Lajos további regényeinek elemzése során.

ERDÉLYI

V. SZ. K. - H

HELIKON

FŐSZERKESZTŐ: KISBÁN-MIKLÓS
F. SZERKESZTŐ: KÓR-KÁROLY
SZERKESZTI: KOVÁCS-LÁSZLÓ

TIZENHETEDIK ÉVFOLYAM

4. SZÁM

1944.

ÁPRILIS

ERDÉLYI-SZÉPMIVES-CÉH

Még a Tyukász Péter megjelenésének évében - 1938-ban -
- Kádár Lajos újabb regénnyel a **ROZIKÁ-** val jelentkezik.
A Tyukász Péter című regény elismert nyelve, stílusa megőrzése érdekében Kádár Lajost hazaküldték Kiskunfélegyházára, hogy megtartsa a tiszta, pusztai hangot.
Óvták az íróársak attól, hogy Pestre költözzön, nehogy ízes kiskun-sági nyelve a pestivel keveredjen.

/Bresztovszky Ede: **TALÁLKOZÁSOM A REGÉNYÍRÓVAL, AKIT VISSZAKÜLDTEK A TANYÁRA PARASZTNAK**/⁴⁰

1938. Félegyháza

MARIKA
FOTO
KISKUNFÉLEGYHÁZA

„MAGYAR ÉLET”

KÖNYVESBOLT

PAPIR ÉS IRODACIKKEK

Tul: PÜSKI SÁNDOR dr.

BUDAPEST, IV., SZERB. UTCA 17.

TELEFON: 186-058. POSTACSEKK: 44.553.

Budapest, 1943. február 4.

K á d á r L a j o s urnak

Budapest.

Megvettem a Tyukász Péter c. regénye magyar nyelvű kiadási jogát az új kiadás megjelenésétől /1943. október hó/ számított 3 /Három/ évre.

A Dante-féle kiadás esetleges meglevő példányait és matricáit átvehetem, s azokat az új kiadás megjelenéséig forgalomba hozhatom, illetőleg az új kiadást a Dante-féle matricáról nyomathatom.

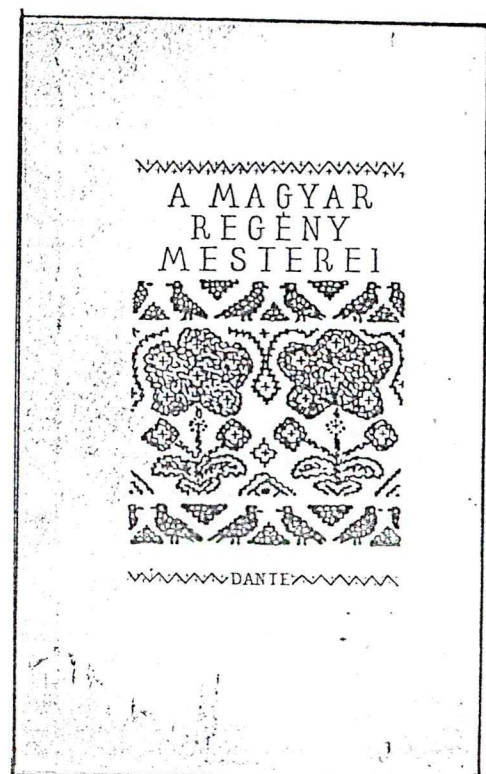
Az új kiadás példányszáma legkevesebb 3.000 lesz, a három évi határidőn belül azonban a szükséglethez képest bárhányszor kiadhatom, az általam megszabott példányszámban és áron.

Szerzői tiszteletdíja a mindenkor füzött bolti ár 10 %-a az eladott példányok után. Elszámolást minden év július 31.-én tartunk, évközben csak egy-egy kiadás elfogyásakor, s a szerzői díj az elszámolás napján esedékes. Az első kiadás szerzői díjára 1943. február 15.-én és minden következő hó 15.-én esedékes 100.- P-t fizetek, 1943. október 15.-től pedig havi 200.- P-t, előlegül, mindaddig, míg a teljes kiadás szerzői díja kiegyenlítést nem nyer.

Szerzői tiszteletpéldány ³⁰20 könyv kötve.

Tisztelettel

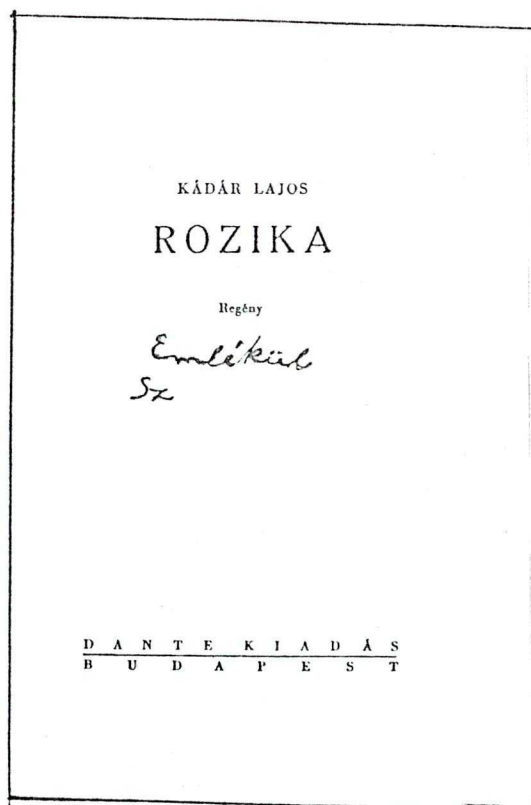
L. Püski Sándor

KÁDÁR LAJOS

1938.

KISKUNFÉLEGYHÁZA

Kádár Lajos a Tyukász Péter című regény nagy sikere után 10 hónappal már a ROZIKA-val jelentkezett.

A harmadik regénye folytatása a másodiknak, a ROZIKA hőse ifjabb Tyukász Péter, a második regény főszereplőjének fia.

Miért lett az 1938-ban megjelenő újabb mű címe egy leánynév ?

Igaz , hogy Rozika elmosódott regényalak, de ő irányítja ifjabb Tyukász Péter sorsát. A főszereplő Rozika miatt kerül új helyzetekbe, s a cselekményalakítás mellett az író erőpróbája is, hogy az előző regényből megismert környezetben felnövő hős számára tud-e új szituációkat teremteni.

Még az első két regény szerkesztését hiányosságok jellemezték, a ROZIKA SZERKEZETE művészi.

Megtartja szereplőit Kádár Lajos az általa jól ismert pusztai világban, de „ráfényképez” egy másik világot, a vágyak megvalósulását.

A cselekmény KÉT SZÍNTÉREN - földi és mennyei környezetben játszódik, s a kettő tökéletes összhangja adná meg a magyar pásztortársadalom igazságos rendjét.

A két színtér KÉT JELENTÉSSÍKOT hordoz, a mennyei környezet a földi valóság művészi kiteljesedése.

A két világ találkozási pontját adó bonyodalom, é r z e l m i - l e g m o t i v á l t. A kis Tyukász Péternek, aki három éven keresztül március 15-én szavalt az iskolai ünnepélyen a „Talpra magyart”, a negyedik évben a tanító úr - a pesti vendégek előtt - nem engedte elmondani a verset, mert szégyellte az öregapja nagy csizmájában megjelenő gyereket.

ÁLMÁBAN a mennyben jár a kisfiú, s a mennybéli ünnepségen Petőfi Sándor helyett előadhatja a költeményt, s Kossuth Lajos „tisztességes csizmával” megjutalmazza.

Az életet megszépítő álom olyan világba vezeti az olvasót, ahol „már a szegény is embernek számít”.

Szent Péter nem engedi be a kapun a földi világ gonoszait: a finánci pénzügyőrt, községi végrehajtót, bank- és váltóüzletembert, de rögtön kaput nyit a munkában elfáradt szentesi kubikosnak.

Művészileg megformált, átvitt jelentésű világ tárul az angyszárnnyban részesülők előtt, nem más ez, mint a Csongrád - Bokros pusztai égi mása. Az égi Tiszából jószívű halászok látják el hallal a mennybe jutottakat, a délibábos pusztai mesébe illő szépségű. A bokrosi szikések másába, a túlvilági szikésekbe a szeretet magját vetik az angyalok.

A kovácműhelyben a beteg szíveket gyógyítják.

A mennyország hivatalos nyelve magyar, az Úristen után második ember Kossuth Lajos.

Isten közvetlen birodalma idealizált parasztudvar, Szent Péter jelleme megfelel a magyar paraszt alakjának.

A népi élet gondjai mind megoldódnak az égben, nincs többé cselédsors, éhezés, nélkülözés. Azonban a társadalom - szemlélet csak az alapját adja a **TEREMTETT VILÁGNAK**, csak jelzésszerűen érzékeljük, hogy a **LENTI HIÁNYA FENN MEGVAN**, a művészet, az irodalom ereje kerül előtérbe.

Balogh László a Pásztortűz című folyóiratban „tiszt, művészi szórakoztató írásnak”⁴³ tartja Kádár Lajos Rozika című regényét.

Az apa szavai így foglalják össze a **LENTI VILÁGOT**, amit a kisfiú képvisel:

„Uri betegség a vágyakozás kis palántám.

Meg a költöző madaraké... Ládd,
mink szegények csak egyetlen érzelemmel
kínálhassuk meg lelkünket: a türelmes-
séggel.

Ahogy az ákától tanultuk... meg a homok-
tól ... meg a jószágtól ... meg az anyánk
tejivel ahogy a vérünkbe ittuk ... min-
tudjuk igazán, hogy idő köll, amíg az el-
vetett buzaszemből rengő kalász lesz.

Azt tudod-e mióta várjuk megadással
türelemmel, hogy a kalászból kalács legyen ?

Kerek ezer esztendeje, fiam."

Az egymásra fényképezett világban többféle **IDŐSÍK** kerül egymás mellé.

A népnyzó bűnösöknek több száz évet kell várniuk a pokolban a mennybe való bebocsátásig, az égi birodalomban pedig nincs szerepe az időnek. De a kettő mellett a valós, földi idő is helyet kap, a lentről föllátogatókat ez kíséri. Kádár Lajos egy sajátos népi időjelölést is alkalmaz negyedik idősíkként: köröszvetésnyi idő, miatyánknyi idő, faluba térülésnyi idő, pacsirtaszó előtt.

Az **idealizált világ** felvillantása nem távolítja el az olvasót a valóságtól, mert a **S Z E R E P L Ő K** végig megmaradnak hús - vér, csetlő - botló alakoknak, s tudatában vannak, hogy a **vágyak világa** csak a halál után valósulhat meg.

Tyukász Péter, a főszereplő sem mentes a hibáktól, megmarad hirtelenharagú, néha öntelt figurának.

Sok alig megformált regényalak is kettős világban mozog, a lentiből és fentiből egyaránt hordoz magán jellemző jegyeket.

A földi szintér pusztai világából Tyukász Péter egy jelenet erejéig Budapestre látogat,

"Ez a rész Móricz Zsigmond Boldog emberének
legjobb lapjaival vetekszik."

írja Pálóczi Horváth Lajos a Magyar Élet-ben. 44

MAGYAR ÉLET

TARTALOM:

KODOLÁNYI JÁNOS:

Esti beszélgetés

TÓTH ENDRE:

Túl a Tiszán (vers)

NAGY ISTVÁN:

Csapda (elbeszélés)

Pálóczi HORVÁTH LAJOS:

Elkészett kritikák (XXII.)

ÓRÁLLO

Könyvek, Szita

VIII. ÉVFOLYAM 4. SZÁM

1943. ÁPRILIS HÓ

ÁRA 60 FILLÉR

NEMZETPOLITIKAI SZEMLE

Kádár Lajos Rozika Című regényében az író **lírai és drámai elbeszélőkéssége** egyaránt jól érvényesül. Lírai elemekkel átszőtt, színes, könnyed, mennybeli leírások és a drámai erővel megjelenített, keserves, földi élet viszonyosságai váltják egymást a műben.

Az író szókincse még gazdagabb, mint az első két regényében, a pusztai világ szavai mellett megjelennek a **szépirodalmi stílusrét** jellemző jegyei is a Rozika című regényben.

A korábban említett, Erdélyi Helikonban megjelent, Tyukász Péter című regényről írt Kovács György - tanulmány egyik kérdésére:

„... tudna-e Kádár élményanyagánál

többet is nyújtani írásban, ami döntő

próbára tenné alkotóképességét ? ”

a R O Z I K A című regény elemzésével egyértelmű, pozitív választ adok.

Kritikájának másik kérdése:

„... Amihez nem elég az egyén élménye,

hanem az emberi kultúra sok évezre-

des élményre kell ...”

még 1938-ban, a három regény megírása után hiányzik Kádár Lajos írói egyéniségéből.

Az önművelés még kevés műveltségbeli élményt adott a tanyai írónak.

FÉJA GÉZA a KELET NÉPÉ-ben elemzi Kádár Lajos Rozika című művét, s a regény megjelenésének aktualitásához kapcsolódóan a „n é p i v o n a l”-ról is kifejti nézeteit.

Féja tanulmányának - Kádár Lajos írói pályájának értékelésén túl - azért is különös súlya volt, mert 1938-ban lett Féja Géza a Kelet Népe szerkesztője, miután kivált a VÁLASZ szerkesztőbizottságából. A KELET NÉPE arculatának alakulása szempontjából is figyelmet érdemel a Féja - kritika.⁴⁶

A népi vonal - szögezi le határozottan a tanulmány, - nemcsak a népiséget, hanem a K U L T U R Á L T S Á G O T is magába foglalta a kezdetek óta.

Képviselői a magyar múlt nagy értékein és az európai kultúra hagyományain nevelkedtek.

El kell különíteni az olcsó sikereket hajhászó, n é p i - e s k e d ő műveket a népi vonaltól !

Tehát Kovács György tanulmánya - mely a műveltség hiányát veti a Rozika írójának szemére, - a KELET NÉPÉ-ben - a VÁLASZ megszűnése után - a n é p i í r ó i m o z g a l o m „ h i v a t a l o s ” f o l y ó i r a t á - ban is megerősítést kap.⁴⁷

KELET NÉPE

SZERKESZTIK: FÉJA GÉZA ÉS SZABÓ PÁL

TAMÁSI ÁRON: Tusakodás

FÖLDESSY GYULA: Ady értékelése az Új Versek megjelenésétől maig

GULYÁS PÁL: Versek

SZENTIMREI JENŐ: Irodalmi levelek Erdélyből (I.)

FÉJA GÉZA: Kölesey politikája

BÁKÓ JÓZSEF: Ki a bűnös? (Elbeszélés)

RÉZLER GYULA: A téglagyári munkások szociális helyzetképe

DARVAS JÓZSEF: Egy parasztesalád élete (III.)

TÁJÉKOZÓDÁS

GYARMATHY ZOLTÁN: Szellem és erkölcs

KÖNYVEK

TAKÁCS GYULA: Berezzeli A. Károly: Július

FÉJA GÉZA: Kovács György: Erdélyi tél

FÉJA GÉZA: Kádár Lajos: Rozska

ÁRA 1 PENGŐ

IV. ÉVF: 11. SZÁM

1938 NOVEMBER

A három regény megjelenése után Kádár Lajos népszerű írónak számított.

A ROZIKA című regényéből Betnár Bélával színpadi mű is készült.

BETNÁR BÉLA - KÁDÁR LAJOS:

M A G Y A R M E N N Y O R S Z Á G

(A mennybéli csizma)

Álomjáték egy felvonásban

két képben

Budapest, 1938.

Kókai Lajos kiadása

IV. Kamermayer Károly u.3.

Kádár Lajos 1938-39-ben sok irodalmi estre kapott meghívást - Sopron, Kassa, Kecskemét, Szentes, Hódmezővásárhely, Kunszentmárton -, ahol regényrészleteket olvasott fel nagy sikerrel.

A Magyar Irodalompartoló Társaság 1500 pengős díját is elnyerte Tyukász Péter című regényéért.

MEGHIVÓ

AZ ORSZÁGOS GYERMEKVÉDŐ LIGA

kunszentmártoni csoportja keretében

AZ ORSZÁGOS TURUL SZÖVETSÉG

Kunszentmártonban, 1959. évi június hó 3-án, este 8 órai kezdettel, a Körös-Szálló színháztermében, fővárosi művészek vendégszereplésével j ó t é k o n y c é l u

MAGYAR ESTET

rendez, melyre címzett urat--úrnőt és családját tisztelettel meghívja a Gyermekvédő Liga Elnöksége nevében

DR. MEZEY LAJOS

m. kir. kormányfőtanácsos

Az estély tiszta jövedelmét a gyermeknyaraltatási akcióra fordítjuk.

M ű s o r :

1) Bevezetőt mond ifj. Filos Vilmos, a Turul Szövetség országos kulturális vezére.

2) Bánlaky Etus operaénekesnő magyar népdalokat ad elő, Bartók és Kodály feldolgozásában.

3) Erdélyi József verseiből ad elő.

4) Albert Ferenc hegedűművész magyar klasszikusok műveit adja elő.

5) Kádár Lajos novellát olvas fel.

6) Turul-kiskántus. Kodály : Köszöntő, Kodály : Székely keserves.

S z ü n e t

7) Szekeres János, a Turul Szövetség országos vezére beszél.

8) Érsek Mária zongorázik.

9) Pataky Jenő, a Magyar Nemzeti Színház tagja Ady, Erdélyi és Sinka verseket szaval.

10) Turul kiskántus. Bárdos Lajos : Népdalkórusok.

11) Stilizált magyar népi táncok. Előadják : Margay Józsa és Szalay Zoltán, a Magyar Kír. Operaház táncművészei.

12) Dr. Mezey Lajos, a Gyermekvédő Liga helyi elnökének zárószavai.

A kiskántust vezényli és zongorán kíséri : Kovács Andor.

A
Magyar Irodalompartoló Társaság
második
EUKÖNYVE

diszben, fényben, anyagi javakban bővelkedő irodalmi élet alatt lassan kibontakozott egy másik magyar irodalom, minden elnyomattalása ellenére egyre tisztább és gazdagabb hangmódú gondolat kapcsolódva a magyar hagyományokba, s minden éberségével a magyarság feszítő sorskérdései felé fordulva. Ez az irodalom azonban hiába vetett fel nagyobb egyéniségeket és döntőbb műveket a fölötté gondtalan-ságban sütkérezőnél, nagyon szűkreszárt, kis körben szorongott, kiadók, újságok, elismerés és anyagi támaszték nélkül. A Magyar Irodalompartoló Társaság e magyar hagyományokat folytató, a mélyben élő magyarság arcát mind tisztábban kibontó, a magyarság problémáit megvilágító irodalom mellé áll, s lezártságán akár szerény munkájával részt kíván venni.

Az irodalmi bizottság javasolja, hogy a közgyűlés által kifizető 10.000 pengős nagydíjat a választmány:

SZABÓ DEZSÖNEK

ítélje oda, aki élete művével, tisztán irodalmi eszközökkel a legnagyobb szolgálatot tette a magyarságnak.

Javasolja továbbá, hogy a választmány nyolc darab 3000 pengős és nyolc darab 1500 pengős díjat osszon ki az alant felsorolt írók, illetve megjelölt műveik díjazására. 3000 pengős díjra javaslatba hozza:

Bibó Lajos: Anyám.
Erdélyi József: Emlék.

Kodolányi János: Julianus barát.

A vas fia: Boldog Margit.

Németh László: Kisbbségben.

Sinka István: Vád,

Szabó Lőrinc: Összes versei.

Szabó Pál: Lakodalom, Keresztelő, Böteső.

Tamási Áron: Három játék

elmű műveit. 1500 pengős díjra javaslatba hozza:

Asztalos István: Újesztendő.

Barsi Dénes: Mezei füst.

Bözödi György: Székely bánja.

Féja Géza: Régi magyarság.

Gulyás Pál: Az Alföld esendiben.

Kádár Lajos: Tyukász Péter.

Futay Sándor: Zápor.

Wass Albert: Farkasverem

elmű műveit.

Alapszabályainkban leszögeztük már: az irodalom, a művekben s általában az irodalomban egyforma gondolat két dolgot keresünk és keresünk: a magyarságnak, mint közösségnek sajátos megnyilatkozását és a vilán felüli szellemi szintet. - - egyszóval: eredendő magyarságot és tisztá irodalmat. Amikor e tizenhét író, helyesebben a tizenhét író művét a Magyar Irodalompartoló Társaság díjaira kiválasztottuk, ezek a szempontok vezettek bennünket.

KECSKEMÉTI KÖZLÖNY

1939. május 7.

Az új magyar génusz diadalünnepe volt a Turul „magyar-estje”.

Tegnap este volt a Katona József Színházban a Turul Szövetség „Magyar Est”-je. Kecskemét város társadalma megmutatta, hogy az igazi, értékes magyar irodalom iránt komolyan érdeklődik. A színház zsúfolásig megtelt. A műsor igazolta is az érdeklődést. Már rég nem látott magasszínvonalú művészetet kapott a közönség.

A Hiszekegy elmondása után Kiss Barnabás dr. jogakadémiai tanár, a Turul kecskeméti kerületi vezére mondott igen nagyhatású bevezető beszédet. Elmondta, hogy 40 éve áll a Katona József Színház és hirdeti a nagy tragédiaköltő szellemét. Negyven év alatt talán sohasem szolgálta igazabban és magyarabban a katonajózsefi szellemet. A magyar zseni igazi feladata, igazi értéke a magyarságában van. A magyar író lényege az, hogy a magyar föld génusza szól belőle. A lelke összeforr a magyar milliók vágyaival. A Turul Szövetség ifjúságának irodalomban, művészetben a legfőbb értékmérője a magyarság jelenti.

Végezetül Kiss Barna dr. üdvözölte a megjelenteket, a pesti vendégeket, köztük Ambrus József dr. fővezért, ifj. Fitos Vilmos, Szekeres János és Hódy Endre országos vezéreket és a kultúrestet megnyitotta.

Sinka István költő, a magyar népi líra egyik legjelentősebb reprezentánsa, Turul-válszalaggal a mellén lépett ezután a virágokkal, nemzetiszínű zászlókkal díszített színpadra. A kulisszák háttérét a Turul kecskeméti taggyesületeinek címerei díszítették. A paraszti sorból származó író kemény, néha lázadó sorai a magyar paraszt keserves életének mélyét tárják fel.

Ezután Sennyey Szabó Vera operaénekesnő Puky Margit avatott zongorakíséretével magyar dalokat énekelt. A közönség szünni nem akaró tapsvihara miatt ráadást kellett adnia. — Feszült

figyelemmel, lenyűgözve hallgatta végig a közönség utána Kadár Lajos felolvasását. A „Tyúkász Péter” szerzője a „Rozika” című regényéből olvasott fel egy humorral teli, megkapó részletet. Az alpári származású írókat különös örömmel és szeretettel fogadta a hallgatóság.

Kecskemét országoshíré, nagy költőjének, Sántha Györgynek a verseiből Csikós Tóth András tanár szavalt nagy előadókészséggel. Különösen az időszerű „Március” aratott sikert. A közönség percekig ünnepelte Sántha Györgyöt. A műsor első része a nagykorúsi ref. tanítóképző énekszámaival ért véget. A nagy zenekultúrájú, tökéletes énekkart Márton Barna szuggesztíven vezényelte. Bartók, Kodály és Bárdos műveit énekelte a kitűnő kórus. Ambrus József dr., a Turul Szövetség fővezére mondott utána beszédet. A tehetséges fiatal nem-

zetpolitikus rámutatott arra, hogy a magyar léleknek meg kell újhódnia, vissza kell térnie a népi gyökerekhez. Harcot hirdet tehát az ellenforradalmi időkből kinőtt Turul Szövetség ifjúsága minden olyan szellem ellen, amely ennek a magyar felkisének kibontakozása elé áll.

A szünet után Kodolányi János író (aki elfoglaltsága miatt nem tudott megjelenni) egyik novelláját olvasta fel Ujlaky László. A hangulatos elbeszélés nagy sikert aratott. Koréh Endre, az Operaház tagja Máthé Jolán zongorakíséretével magyar népi dalokat adott elő. A kiváló, nagyhírű baritonistának ráadást kellett adnia. — Erdélyi József költő kislánya, Honóra, aki Kecskeméten jár iskolába, Berzsényi Dániel egyik költeményét adta elő nagy sikerrel. Majd maga Erdélyi József, a nagyszerű költő olvasott fel kristálytiszt, mélységesen magyar verseiből. Költeményeinek tiszta sorai jelentik ma a magyar líra igazi megújulódásának útját. Témaiban, problémáiban mindig magyar és népi. Sokáig ünnepelték.

Tomboló tapsvihara közepette lépett a színpadra ezután Szeleczky Zita a Nemzeti Színház művésznője. Költeményeket szavalt. A hangosfilmekről jólismert sztár mint előadó is megálta a helyét, bár közvetlen, leányosan bájos gesztusai, üdítő fiatallaga, szabálytalanul kedves, mongoloid arca, karesú alakja is magával ragadta a közönséget. Többszörös ráadást kellett adnia. Percekig ünnepelték. Utána ismét Márton Barna vezényletével a nagykorúsi kórus énekelt, majd ifj. Fitos Vilmos Turul-vezér beszélt. Nagy taps közben jelentette ki, hogy a Turul Szövetség harcot hirdet a giccs ellen, az álművészet, a szellemi értéktelenség divatja ellen.

Az előadás háromnegyed 1 órakor ért véget a Himnusszal. Utána a vendégek tiszteletére vacsora volt a Kaszinóban. Itt az időközben Budapestről hazaérkezett Kiss Endre dr. főispán is megjelent.

Kádár Lajos szűkebb hazájának lapja a **T I S Z A V I D É K**

is tudósított a három regény országos sikeréről.

Csongrád városában arról nyilatkozott az író, hogy ősei szülővárosába azért látogatott, mert készülő új regényeihez anyagot szándékozik gyűjteni.

A cikk elsősorban azért üdvözli az írot, mert szülőföldjének életét jeleníti meg, nyelvének szépségét örökíti meg.

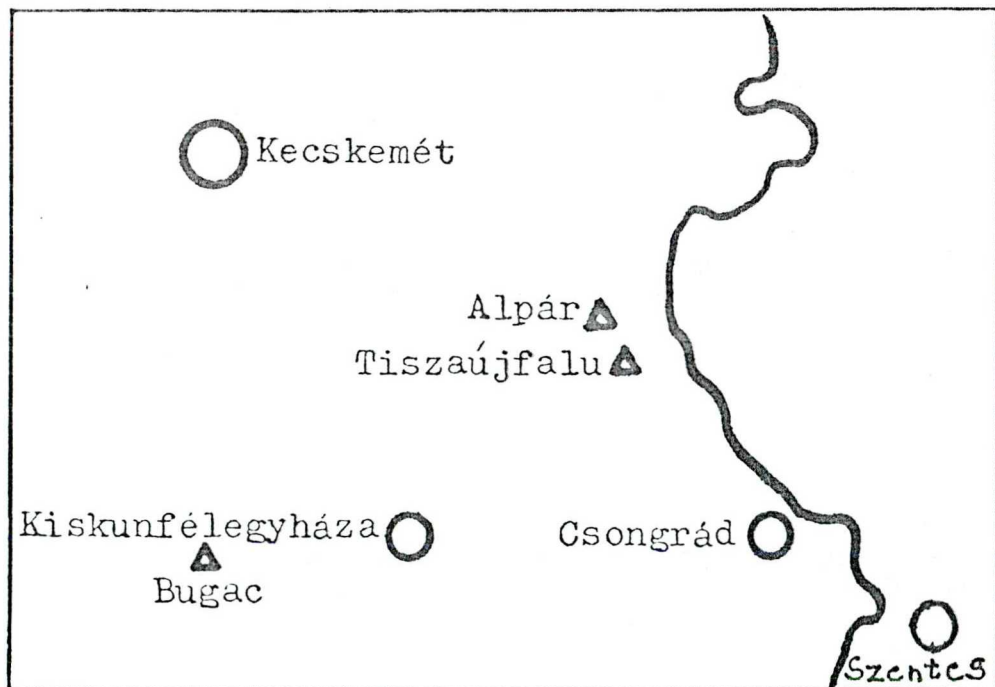
Tiszavidék

1938 augusztus 9.

3 oldal.

Országoshirű regényíró lett a bukrosi pásztorgyerekből

Egy csongrádi őstehetség küzdelmes utja
az irodalmi hírnévig

TYUKÁSZ PÉTER MEGÉRKEZETT ...

Kádár Lajos juhászbojtár naplójával elindította a magyar irodalomba Tyukász Péter juhászbojtárt.

Az 1934-es indulás egybeesik a népi írói mozgalom akkori célkitűzésével: a "KI A FALUBA!" - mozgalommal.

Kádár Lajosnak nem kellett irodalmi élményért a faluba mennie, magában hordozta a küzdelmes ifjúság képeit, a pusztai élet jellemzőit belülről tudta ábrázolni.

Első művének keletkezése is irodalmi igényekhez köthető: egyrészt a pusztai világának hiteles bemutatása, másrészt tudósítás a hadifogoly-táborokból.

MAI SZEMMEL - több mint félszázad távlatából - értékelve a magyar pusztáról és az orosz hadifogságról tudósító irodalmi művek között helye van a Doni halálbányának.

Zilahy Lajos **Két fogoly** című művével összehasonlítva: Kádár Lajos alkotása hitelesebb tudósítás, élményekben gazdagabb cselekményre épül.

a Doni halálbányában tükröződik az író élesszemű megfigyelőkészsége, témáinak bemutatása apróbb részletekre is kiterjed, mint a korabeli hasonló tárgyú művek. Feltűnik az író mély empátiakészsége, kétséget nem hagy afelől, hogy az alkotó járt a helyszíneken, szemben Zilahy Lajossal s több íróval, akik másoktól hallott történeteket formáltak regénnyé. A Doni halálbánya/szemben a tiszti fogolybeszámolókkal/az egyszerű fogoly nézőpontjából láttatja az eseményeket.

A belülről kezelt nézőpont egyrészt pozitívuma a műnek, a népi írói mozgalom értékeit gazdagítja Kádár Lajos első regénye, másrészt negatívuma is az alkotásnak, mert az író még nem képes felülemelkedni saját nézőpontján.

Kádár Lajos első regényének nyelve értékes szint hozott a népi írói mozgalomba, rokon azon alkotók nyelvével, akik ízesen tudtak mesélni, a szóbeli kifejezőkészséghez közelálló nyelvvel gazdagították irodalmunkat. Móra Ferenc vidékét más nyelven, a kiskunsági juhászbojtár nyelvén hozták közelebb az olvasóhoz.

A Kádár Lajos-hagyatékban talált Móra István Kádár Lajoshoz szóló leveleiből kirajzolódik a két "írói második vonalba helyezett alkotó" szándéka, szülőföldjük megörökítése, a vidék "történeteinek" irodalomba emelése.

A Doni halálbánya hiányossága a **tudatos szerkesztés** hiánya: kétségkívül Zilahy Lajos regénye jobban megszerkesztett, tudatosabban felépített alkotás.

Kádár Lajos művének egyedüli szerkesztőelve az **időrendiség**. A Doni halálbánya **jellemei** elnagyoltak, az eseményekben a szereplők sok helyen motiválatlanok.

Korabeli fogadtatása, elismertsége elsősorban érdeklődésre számot tartó cselekményében rejlett, s egybeesett a népi írói mozgalom **őstehetségeket felkaroló** korszakával.

Kádár Lajos sokat köszönhetett Móricz írói indításának, neki köszönhető a biztatás, hogy Tyúkász Péter fia a második regényben folytatja útját az irodalomban.

Móricz Zsigmond 1936-os szentesi, csongrádi- Bokros-pusztai útja hozzájárult a Tyúkász Péter keletkezéséhez.

Móricz a Betyár című regényéhez gyűjtött Szentesen, az akkori vármegyeházán anyagot, s Csongráddal, valamint Kádár Lajos Bokros-pusztájával is megismerkedett.

A 30-as évek Alföldjének pusztája hatalmas, egybefüggő terület volt, a Szeged-Szentes-Csongrád-Bokros-Kiskunfélegyháza-Tiszaalpár térségeit járták a juhászbojtárok legelőterületet keresve nyájuknak.

1938-ban a Tyúkász Péter és Rozika keletkezésekor Kádár Lajos ismerte Móricz A boldog ember (1935.) című regényét. (A Kádár Lajos-hagyatékban található Móricz 1935-41 közötti művei.)

Tyúkász Péter rövid pesti útjának leírásakor Kádár Lajos ismerte A boldog ember című regény értékeit.

A korabeli kritikák Tyúkász Péter pesti útjának leírását A boldog ember című regény legjobb részeihez hasonlítják.

A Tyúkász Péter című regényt közel 60 év távlatából is "olvashatónak" érezzük.

Cselekménye, tájleírásai egy vidék múltját őrzik, nyelve a Doni halálbányához képest tovább fejlődött, gördülékenyebb lett. Ebben a műben még több az **anekdota**, a népszokások megörökítése fontos szerepet kap.

A Doni halálbányához képest fejlődött a regény **jellemábrázolása**.

A szereplők gazdagabban árnyaltak. A cselekmények motiváltabbakká lettek. **Szerkezetében** a Tyúkász Péter sem hozott fejlődést Kádár Lajos pályáján.

A népi írói mozgalom módszerére jellemző volt, hogy a megjelenő műveket "reklámhadjárat" előzte meg, így volt ez a Tyúkász Péter és Rozika esetében is.

A két mű nagy elismerését maga a kor irodalmi igénye is elősegítette, beleillettek az 1934-38 közötti szociográfiai művek sorába.

MAI SZEMMEL vizsgálva Nagy Lajos Kiskunhalom című művének szociográfiai hitele is megtalálható bennük, de élményanyaguk rokon vonásokat mutat Illyés Puszták népe című művével.

Kádár Lajos Rozika című regénye a Tyúkász Péterrel azonos évben jelent meg, mégis a Rozika a Tyúkász Péterhez képest sok fejlődést hozott.

A **szerkezet** művészi fejlődésében ez a mű hozott igazán előrelépést.

A párhuzamos szerkesztés, a két világ egymásra vetítése művészi szempontból is figyelemre méltóvá teszi a Rozika című regényt, nemcsak az érdekes cselekmény adta a nagy elismerést.

A népi írói mozgalom műveinek "zajos fogadtatása"-t még fokozta a Rozikából készült - Betnár Béla - Kádár Lajos közös műve - Magyar mennyország álomjáték egy felvonásban két képben című mű.

1938-ban az ország minden részén szívesen fogadott színművek között helyet kapott a Magyar mennyország is, s Kádár Lajos elérkezett A **PÁLYA CSÚCSÁRA**.

A hagyatékban őrzött gratuláló levelek az ország legkülönbözőbb részéről érkeztek az úgynevezett felolvasó körutak után. A legnagyobb sikert a több népi íróval közösen vállalt erdélyi körút hozta.

Kádár Lajos a népi írói mozgalom felfelé ívelő szakaszában - véleményem szerint - túl hamar és túl könnyen jutott pályájának csúcsára.

Az **I. pályaszakasz** mérlegét elkészítve megállapítható, hogy a 3 regény utáni elismeréshez hasonló elismerésben többet nem részesül, pedig a **II.** és **III.** pályaszakasz még fejlődést hoz az életműben.

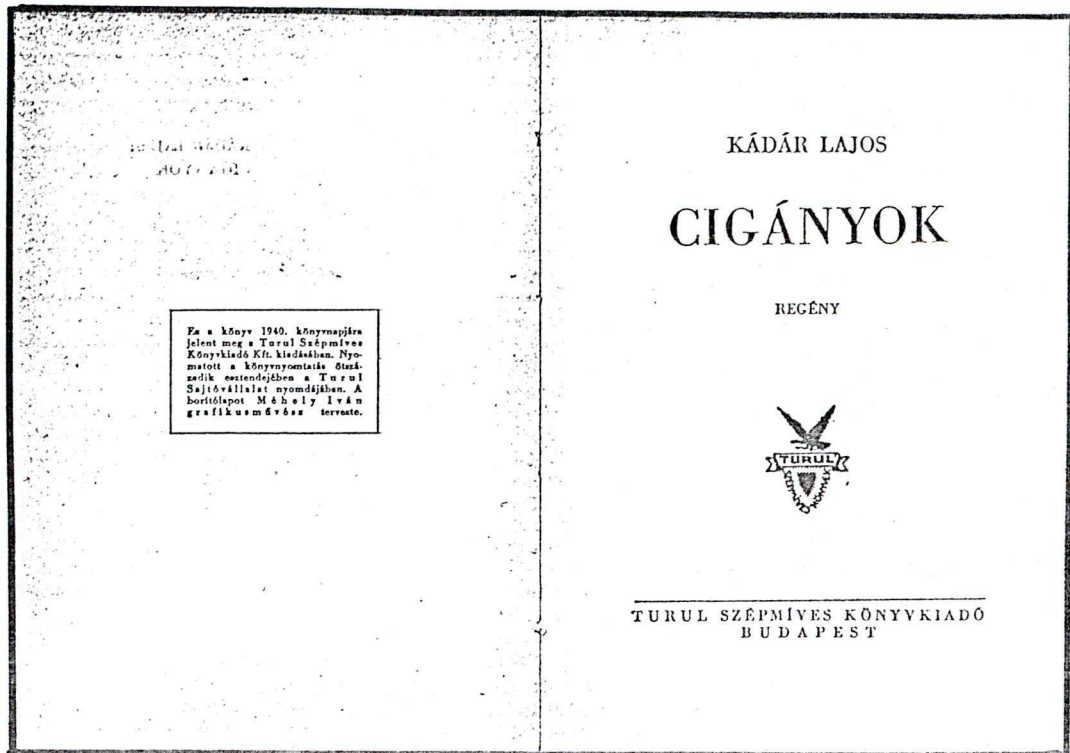
A népi írói mozgalmon belül is később viták folytak az őstehetségek irodalomban betöltött helyéről.

Az **I. pályaszakasz** a nagy elismerés ellenére is azzal zárható, hogy Kádár Lajos a megélt élményanyagából képes volt három figyelemre méltó regény alkotására, azonban az első pályaszakaszról hiányzott az egyetemes és a magyar kultúra élménye.

Ennek hiányában azonban nem lehet az irodalom élvonalába kerülni.

2. PÁLYASZAKASZ

1938 - 1943.

1940-ben K Á D Á R L A J O S C I G Á N Y O K című regénye megjelenik, mely témájában azonos KODOLÁNYI JÁNOS RÓKATÁNC című művével.

Kodolányi János

Kodolányi műve a kitaszítottságból következő amoralitást emeli ki, Kádár Lajos regénye pedig a nyomor elől meg nem futamodó, minden helyzetben élni tudó cigányságot mutatja be.

A CIGÁNYOK megjelenését nem kísérte nagy irodalmi érdeklődés, mindössze egy hivatalos kritika

- TATAY SÁNDOR, MAGYAR ÉLET - jelent meg a műről. ⁵⁰

Tatay Sándor elismerően szól a regény élményszerű anyagáról, egy-egy részlet valós ábrázolásáról.

Egészében azonban - szerinte - kevésbé hiteles a CIGÁNYOK, mint a TYÚKÁSZ PÉTER és a ROZIKA. Kádár Lajos nem ismeri annyira ezt a világot, mint a pásztortársadalomét, azért a cigányhagyományok, szokások leírása is kevésbé hiteles, magával ragadó, mint az előző regények népi hagyományai.

Nyelvének hiányosságait, a cigányszókincs pontatlanságait is szemére veti Kádár Lajosnak.

KÁDÁR LAJOS CIGÁNYOK című regényének jelentőségét, pályájában, művészetében előrelépését abban látom, hogy a cselekményt különböző ÉRTÉKRENDK ÖSSZECSAPÁSA viszi előre.

A nagygazda, a 9 holdas kiskazda, a cseléd-tyúkászné, a szabad élettellegfontosabbnak tartó cigányok más - más értékszemlélettel közelítenek a valósághoz, így, műben négy egymástól eltérő nézőpontból határozhatjuk meg az értékvizonyokat.

A fiatal özvegyasszony szükség-kényszerítette tűzrevaló lopása a cigányok értékviszonyai között természetes dolog, a nagygazda a szép tyúkászné zsarolására használja fel, a kiskazda értékviszonyait a felszínes, saját szűklátókörű, vélt igazsága határozza meg, a fiatalasszony értékviszonyai az öngyilkosságot diktálják.

A cigány fiatalember és a becsületes özvegy tyúkászné házasságában olyan értéktartalmak csapnak össze, amelyek tragikus értékszerkezetet adnak a regénynek.

A cselédszereplők, a tanyások, a kemény fizikai munkából élők körében az erkölcsi értékek, a cigányok között az emocionális értékek dominálnak.

A hétköznapi cselekmény mögött nem szükséges **p o l i t i k a i**
é r t é k e t keresnünk, azért sem, mert a cigányok hordozta
bizonyos **n e g a t í v é r t é k e k e t** kedves, hangulatus
jelenetekben láttatja az író. Például mikor a cigányprímás alá-
írja a küldöldi turnéra szóló szerződést, és a banda tagjai fel-
veszik az előleget, akkor egyszerre

„olyan mozgolódás támad az udvaron, mint
egy hangya - zombékban. A cigányasszonyok
nagy kosarakkal, szatyrokkal, zsákokkal fel-
fegyverkezve indulnak befelé a piacra, hogy
bevásároljanak Minden cigányasszony
autón érkezett haza. Fiatal liba - gágogástól
és kacsza - hápogástól volt hangos az udvar.
... Mindenütt rétest sütöttek... Délután a
zálogba rohantak, s mire besötétedett, mécs-
világ mellett az egész udvar cicomás öltöz-
ködéshez látott. ... Új selyemharisnyába
bújtatták karcsú^lábukat, pirosítóztak, és át-
kokat szórtak a fodrászra, hogy nem kunko-
rította fel rendesen a hajukat. Egy helyen
sütővasat melegített egy madárkező fiatal-
asszony; régi szerelmeslevélen hűtötte le
a hajbodorító szerszámot."

P o s z t u l a t í v (követendő) **é r t é k e t** nem igen találunk a műben, mert a legpozitívabb szereplő, a tyúkászné sorsát is a két világháború közötti tipikus cselédélet határozza meg.

Művészi a regény **s z e r k e z e t e**: a főszereplő fiúban a cigány és magyar értékek ütköznek össze, alakítják sorsát.

Ha Tatay Sándor bírálatán kívül korabeli kritika nem is jelent meg több a CIGÁNYOK-ról, figyelemre méltó **V E R E S P É -**
T E R ⁵¹ KÁDÁR LAJOS- hoz írott **M A G Á N L E V E L E**.

A **N É P I I R O D A L O M** -hoz szükséges **M Ű V E L T S É G E T** hiányolja még Kádár Lajos negyedik regényéből is, s a világirodalom klasszikusait ajánlja olvasásra - tanulásra az írónak.

Tisztelettel

*Halszántás és
főzés.*

7

Veres Piter
levele

Kádár Lajos

"Tücsök" szövegkötetben

Budapest

VII. Raktári ut 20

Veres Piter
Bakonyvár
Hódmező u. 5

Kedues Lapsi learetan!

Lah delgona aigondome kirsti csak most alus halkan
a kinyvedit. Samint latod ival sola. Nam a
vilagban hancu nakiad. En nyamio, ort te is tudod,
nem nyagok hincstos kotidus, nekem nem mestorijem
a nris nunkajait naki okoskadas. Ezen eret csak mint
blussio leuilek is a sapit ival cimmet mondome al.

En a kinyved othonamikus, jeltogolt, is kureschle savoral
nem nyagosa, mint a Tyukos Peter, de en nem tudtam
nyagorakosni aliban nem a regyies torti naktal, elidike
nem tudok. Erek a torti naktal a cipanyokhoz kunkit nyagor
gyekelbril savoros a nyagot olgok, de nem es a kug,
hancu es, kug nime volosovisij leuilek. Ennem te-
hitek sola s nem is tioridome naki, kug iporan nam-e, de
nem csak es olgan regyieset, vosskut naktal, annelyek
olgan realisak mint a volosajos elit. Nem tudom, kug
tehogyan leuilek es olgan naktal, de ort tamacsalom most
amig nem kiso, kug olvossil el naktal nyag kunkifoldi realita
ist. Olvossil el Gyokij Gyomadiacit, Soloschou Cunder Don-jait
Roger Martini Du Grand Thilhoult calaid-jait, D. Franck Felu
Rossa-jait Gyapotsudoit, Ignacio Silone Bar is kug is imi
kunkit. Olvossil el eret is naktal kunkit is igondokkorsal. Tart
en igy art is nem kug etike parrati eluilek latosaidat
alpararalad a kunkit regyiesidkem. Ha pildaul elidike a
regyiesem nem a regyies idchessijekre fektetel a sulyt
hancu leuilek a volosajis elit, ami naktal
regyies elit is naktal, nyag dalgat cimaktal volu. De
aliban is, ha a nyagorosok is erisil vilapaleu naktal.

VI. KÖFOLYAM 1. SZÁM.

1944. FEBRUÁR 15.

MAGYAR FÉNYKÉPÉSZ

Szerkesztő: GYIMESY KÁSA ERNŐ
Felelős kiadó: BORONKAY KÁLMÁN

Vörös Péter

Bécsi László felvétele. Bécs.

Tompa 1.1.1. Fénykép a Bécsi László Fényképészek 1944.

Bécsi László felvétele 1944 február végén jelent meg

Veres Péter Kádár Lajosnak címzett levelén láthatjuk a „TÜCSÖK” SZÖVETKEZET megjelölést.

A T Ü C S Ö K S Z Ö V E T K E Z E T irodalmi és művészeti szövetség volt, mely 1939-ben alakult. Célja irodalmi estek, kiállítások szervezése volt, s közreműködött könyvek megjelentetésében.

Erdélyi József

Elnöke E R D É L Y I J Ó-
Z S E F, ügyvezetője Barsi
Dénes, az igazgatóságban
tagságot vállalt: Sinka
István, Szabó Pál, Nagy Im-
re, Gombos Gyula, Kádár La-
jos, Tatay Sándor, Farkas
Ferenc zeneszerző,
Medgyesi Ferenc és Boda Gá-
bor szobrászművész.

Irodalmi műsorokat rendez-
tek előadóművészek, zené-
szek közreműködésével.

Erdélyi József Kádár Lajoshoz írott levelei - a Deszk, 1940.okt.30.
keltezésű teljes terjedelmében - A Tücsök működésével foglalkoznak.
Ezekből Kádár Lajos szövetségben végzett munkája is tükröződik.

TURUL SZÖVETSÉG MAGYAR ELŐKÖNYV

aróridi 3. Lőrincz Béla Lőrincz

Aróridi 3. Lőrincz Béla Lőrincz

Janka István

Némethi Hölgy

Erdélyi János
Kovács János
Kovács János

Városi Pálos
Tóth János
Lőrincz Béla

1940

Kovács János

Böszörményi Lőrincz

Könyvnap 1940

TÖCSÖK
irodalmi és Művészeti Szövetség

Lajosnak
barátj. barátj. barátj.
Bp. 1919. jan. Józsa

Erdélyi József

A Tücsök Irodalmi és Művészeti Szövetkezet helyszíne Kádár Lajos lakása (Budapest, Rákóczi út 20.) volt. Itt tartották a Szövetkezet összejöveleteit, előadókat hívtak meg, és kiállításokat is rendeztek a tágas műteremlakásban.

A szervezet kezdeményezője Erdélyi József volt, fő segítői Sinka István és Tatay Sándor. Az irodalmi és képzőművészeti alkotásokat közvetlenül akarták eljuttatni a közönséghez a közvetítő kereskedelem kikapcsolásával.

A művészet vállalkozásként működtetése nem hozta meg a remélt gazdasági sikert, ezért is csökkent a Tücsök Szövetkezet tagjainak száma. Másrészt Erdélyi József személyisége és politikai nézetei is elidegenítették a művészeket a mozgalomtól.

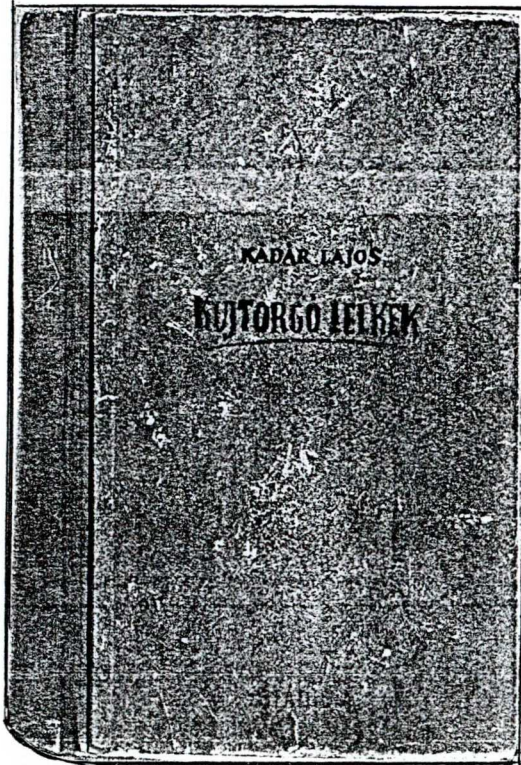
Az Erdélyi - Kádár Lajos levelezéséből kitűnik (bár nem teljes a hagyatékban talált levelezési anyag), Erdélyi József időben érzékelte, hogy Sinka István Magyar hatodos asztaltársaság szervezkedése az ő ellen-súlyozására irányul. Kádár Lajosban bízott, hogy a szövetkezet rendelkezésére bocsátott lakásában összetartja a Tücsök tagjait.

A Sinka István - Kádár Lajos levelezéséből pedig látható, hogy Kádár Lajos a Magyar hatodos asztaltársaság létrehozásában is szerepet játszott, ő szívesen fenntartotta volna mindkét népi szervezetet.

A TÜCSÖK IRODALMI ÉS MŰVÉSZETI SZÖVETKEZET rövid története (1939-1944) is igazolja, hogy a népi írói mozgalom nemcsak írói munkásságra épült, hanem sokrétű szervezőmunkát igényelt; a közönséggel való kapcsolattartást fontosnak tartotta, és a parasztság helyzetének javítását is célul tűzte ki.

1939-től 1942-ig a **MAGYAR ÚT** című folyóirat rendszeresen tudósított a TÜCSÖK SZÖVETKEZET munkájáról.

A Magyar Út 1941. január 30-i száma az 5. oldalon részletesen tájékoztat a szervezet egyik legfontosabb programjáról, melyen az irodalom népi mozgalomban betöltött szerepéről rendezett vitát. A nyitóelőadást Barsi Dénes tartotta.

Egy év múlva a CIGÁNYOK
megjelenése után - 1941-ben -
Kádár Lajos újabb regénnyel
jelentkezik: **KUTORTÓ**
LELKEK

A regény **alapötlete** az a goli
goli gondolat, hogy a meghal-
tak lelke visszajár az élők
közé, hogy előző életüket
visszajáról szemlélhessék.

Közvetlen hatásról - Gogol műveinek ismeretéről - azonban nem beszélhetünk Kádár Lajos esetében, ekkor még nem ismerkedett meg a világirodalom klasszikusaival.

Az **eseményeket** a halott ember meséli el, aki végignézi saját temetését, fiainak hagyatéki marakodását, s ártó szellemként irányítja haragosainak sorsát.

Így felszínre kerülnek a falusi élet apró visszásságai:

a főszereplő - lélek Csüdi Mihály fősvény, fukar nagygazda volt életében, aki cselédeit nyomorgatta, s kapzsi módon élete egyetlen célja vagyona gyarapítása volt. Ugyanilyen negatív hős a műben a zsidó boltos, aki a megszorult emberek helyzetét kihasználva gyarapítja vagyonát.

Kádár Lajos egyforma tárgyilagossággal mutatja be a fukar magyar nagygazdát és a kapzsi zsidó kereskedőt, rokonszenve a cselédeket, zselléreket, a kiszolgáltatott embereket illeti.

Azonban a kor divatos műfaja - a **N É P S Z Í N M Ű** - a regény két cselekményszálából két külön művet alkotott, s a második cselekményszálából átírt darab: Kádár Lajos - Solymosi István - Dövényi Nagy Lajos: Ártatlanok című, a Madách Színházban sikerrel játszott komikus játék kettétörte Kádár Lajos írói Pályafutását.

1945-ben e művéért börtönbe kerül, a halálbüntetéstől a vezetőbeosztásba került népi író-társak mentik meg.

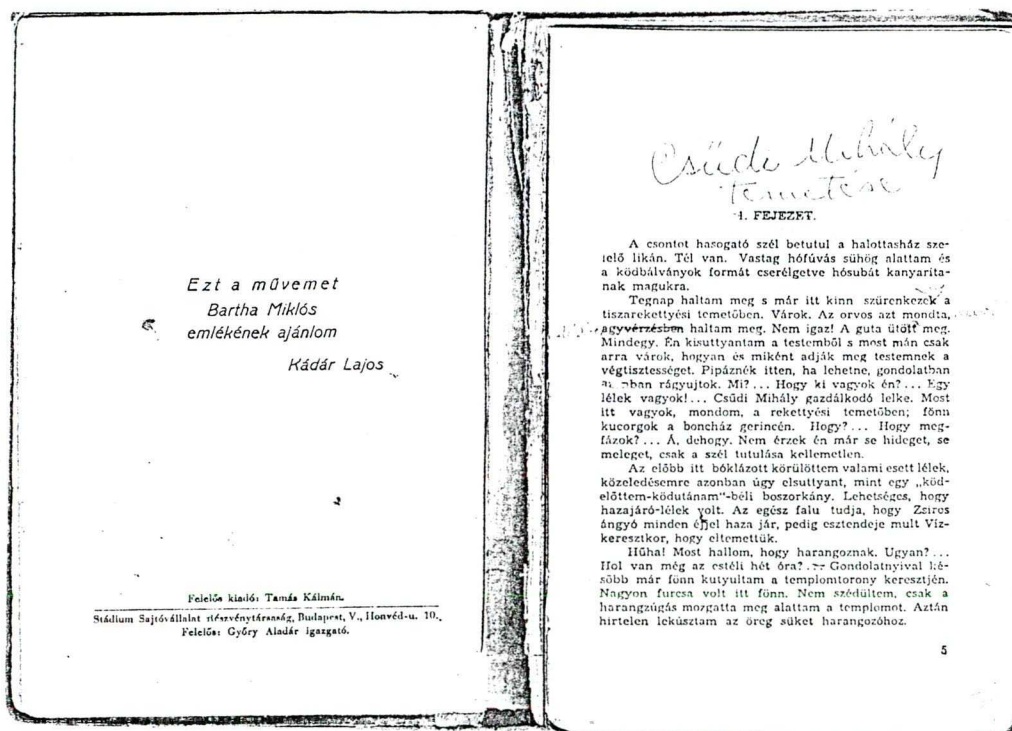
162 oldal terjedelmű, kiadatlan **B Ö R T Ö N N A P L Ó** - jának kézírata ⁵⁷ érdekes olvasmány.

1945 után még egy műve, egy önéletrajzi írása jelenhetett meg, majd könyvei eltűntek a könyvtárakból.

Munkásságát csak a - sajnos egyre fogyó - **P Á L Y A T Á R S A K** segítségével tudtam felkutatni.

A **KUJTORGÓ LELKEK** című regény fogadtatása, kiváltott érdeklődése átlagosnak tekinthető, a **F I A T A L O K**, a **V I G I L I A**, a **Ú J É L E T**, a **S O R S U N K** című lapokba bírálatot írók sem sejtették a regény megjelenésének következményeit.

A KUJTORGÓ LELKEK című regény 1. cselekményszálát - a fukar magyar paraszt lelkének vándorlását - is önálló műként megjelentette Kádár Lajos 1944-ben **CSŰDI MIHÁLY LELKE** címen.

Ezt a művet
Bartha Miklós
emlékének ajánlom

Kádár Lajos

Felelős kiadó: Tamás Kálmán.
Stádium Sajtóállalat Rt. Felelős igazgató: György Aladár igazgató.

Csüdi Mihály
Temetése

1. FEJEZET.

A csontot hasogató szél betutul a halottasház szelőlő likán. Túl van. Vastag hófúvás sühög alattam és a kőbálványok formát eszeréltetve hősübat kanyarítanak magukra.

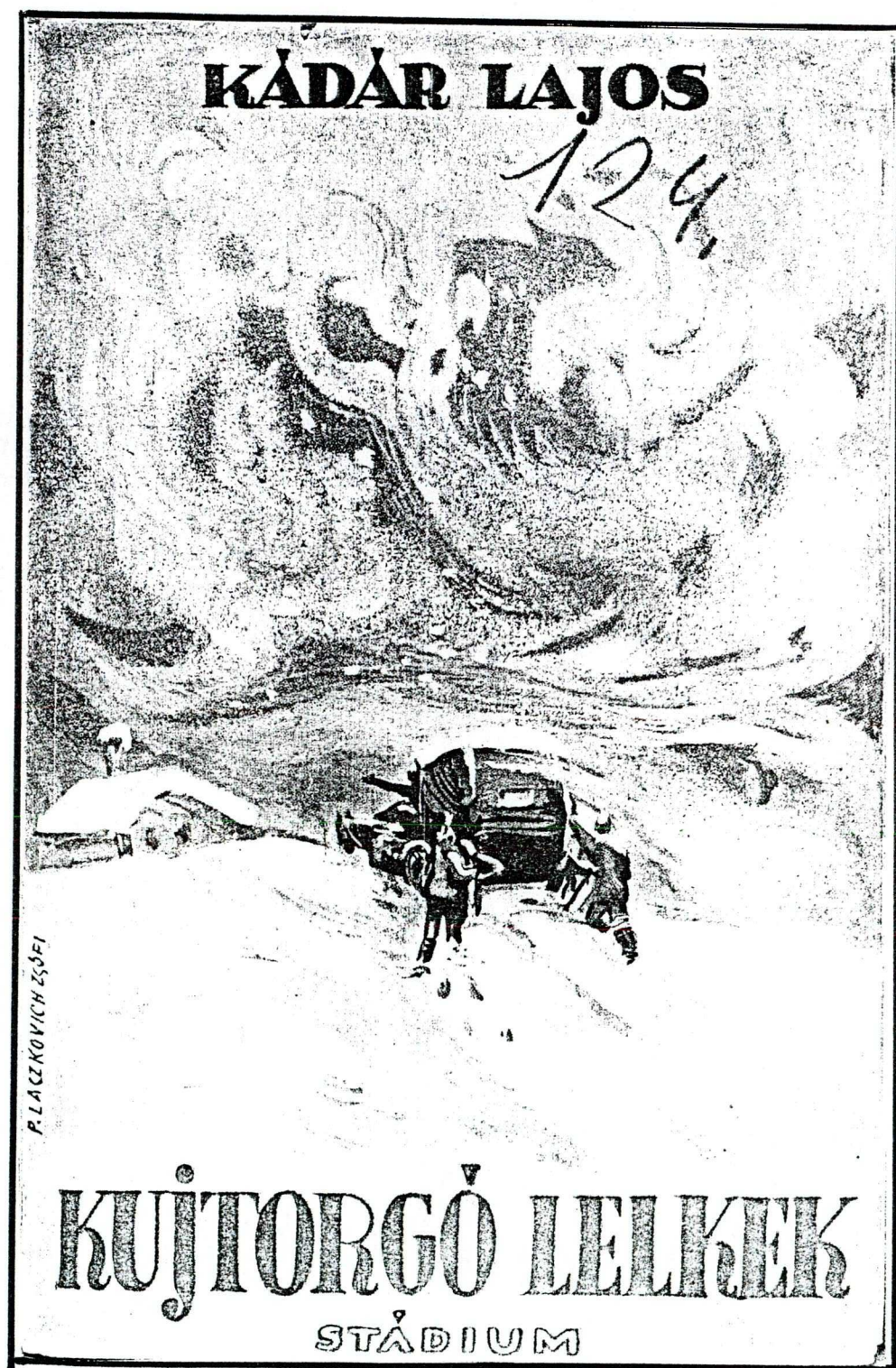
Tegnap haltam meg s már itt kinn szűrenkezek a tiszareketyési temetőben. Várok. Az orvos azt mondta, hogy ~~gyógyítható~~ haltam meg. Nem igaz! A guta ütött meg. Mindegy. En kisuttyantam a testemből s most már csak arra várok, hogyan és miként adják meg testemnek a végtisztességet. Pipázni itten, ha lehetne, gondolatban is, -ben rágyujtok. Mit... Hogy ki vagyok én?... Egy lélek vagyok!... Csüdi Mihály gazdálkodó lelke. Most itt vagyok, mondom, a reketyési temetőben; főnn kucorgok a bonház gerincén. Hogy?... Hogy megfázok?... Á, dehogy. Nem érzek én már se hideget, se meleget, csak a szél tutulása kellemetlen.

Az előbb itt bókázott körülöttem valami esett lélek, közeledésekre azonban úgy elcsuttyant, mint egy „kő-előttem-kődütánam”-béli boszorkány. Lehetőséges, hogy hazajáró-lélek volt. Az egész falu tudja, hogy Zsuzsóné minden éjél haza jár, pedig esztendeje mult Vízkeresztkor, hogy eltemettük.

Hűha! Most hallok, hogy harangoznak. Ugyan?... Hol van még az estéli hét óra?... Gondolatnyival lé-sőbb már fonn kutyultam a templontorony keresztjén. Nagyon furcsa volt itt fonn. Nem szédültem, csak a harangzúgás mozgatta meg alattam a templomot. Aztán hirtelen lekúsztam az öreg süket harangzóhoz.

5

A szerzői példányú **K U J T O R G Ó L E L K E K** című könyvbe - mely a tulajdonomban van, - javította Kádár Lajos a **C S Ű D I M I H Á L Y L E L K E** című kisregény-változatot. E regényváltozatot megnetofonszalagra is mondta, melyet a rám bízott Kádár Lajos - hagyatékkal együtt őrzök.

VIGILIA

SZÉPIRODALMI ÉS KRITIKAI HAVI FOLYÓIRAT

FŐSZERKESZTŐ:
MÉCS LÁSZLÓ

FELELŐS SZERKESZTŐ:
POSSONYI LÁSZLÓ

Megjelenik minden 1-én, évi 500 oldal terjedelemben

Előfizetési ára egy évre bel-
földön 12 P, félévre 6 pengő

Külföldre: Romániában 400 lei, Szlovákiában 60 korona, egyéb külföldön 15 P

Vállalatoknak
évi előfizetési díj 40 pengő.

Egyes szám ára 1.20 P.

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VI., Mussolini-tér 1.
Telefonszám: 12—99—01. Postatakarékpénztári csekkszámja száma: 20.668.

Minden cikkért szerzője felelős

Kéziratokat nem adunk vissza

A VIGILIA példányonként kap-
ható minden könyvesboltban
és az Ibusz pavillonokban.

Laptulajdonos, felelős szerkesztő
és kiadó: POSSONYI LÁSZLÓ

SORSUNK

A JANUS PANNONIUS TÁRSASÁG FOLYOIRATA

SZERKESZTI: VÁRLONTI NÁNDOR.

„Egy nemzetnél sem vagyunk alábbvalók.”
Zrinyi.

TARTALOM:

Kodolányi János: Arvi Jürventaus és egyéb emlékek.
Bárdosi Németh János, Csorba Győző, Dudás Kálmán, Rónay György: Versek.
Esztergár Lajos: A hadigondozás feladatai.
Féja Géza: Krúdy Gyula.
Mezőssy Mária: Havasi vihar. (Elbeszélés.)
R. Berde Mária: Az erdélyi író lelkesége.
Barsi Dénes: Dér. (Elbeszélés.)
Tavas László: Krúdy Gyula arcképe. (Famejszet.)
Egry József: A Balaton. (Műmelléklet.)

ELET ES IRODALOM:

Rezek Román: Vajda János ismeretlen röpirata. — Baránszky-Jób László: Az ősi. (Kodolányi János: Holdvilág völgye.) — Takáts Gyula: Haza és nagyvilág. (Cs. Szabó László tanulmányai.) — Gulyás Pál: A Tanú gyermekei. (Németh László: Lányaime.) — Juhász Géza: Új magyar dekameron. (Szerkeszti Illyés Gyula.) — Kenyeres Imre: Madách Imre. (Barta János könyve.) — Jócsik Lajos—Zsikó Gyula—Kamarás Béla: Három diagnózis. (Kerek Mihály: A földreform útja; Jócsik Lajos: Hazatérés-tájékozódás; Makkai János: Urambátyám országa.) — Bálint Sándor: A törökség a magyar néphagyományban. — Baránszky-Jób László—László István: Színházi levél. — SziJ Gábor: Filmek.

KONYVEK:

SziJ Gábor: Kádár Lajos: Kujtorgó lelkek. — Tamás Kálmán: Eszterhás István: Szegények szerelme. — Agoston Julián: Balla Borisz: A lélek útjai. — Bárdosi Németh János: Fekete István: Hajnal Badányban. — Vörös Márton: Lakatos Vince: Árva népem. — Koczás Gyula: Vajda Pál R.: Magyar feltalálók. — A Magyar Irodalompartoló Társaság megalakulása.

A **MAGYAR ÉLET**, 1940. januári számában megjelent **KECZE MIHÁLY HAGYATÉKA** című novelláját bővítette Kádár Lajos 1942-ben **ELEGTÉTEL** című kisregénnyé, melyben a kanász mesterségnek állít megőrzésre érdemes emléket.

A halálán lévő édesapa és fia párbeszéde:

„-Ne gyötörje kee még most is magát
a kanászsággal!”

- Nem ... nem gyötrődés ez nekem fiam.

Léhet-e gyötrődés a fűzfának a harmat-
eső, gyereknek az árpacukor ? Élet vót
a kanászság az életem teljességibe...

Élet a halálomban is...”

A népi írók művei terjesztésében az újonnan alakult kiadók tet-
tek igen sokat.

A Bolyai Akadémia jelentette meg a Turul könyvek-et és a Falufüzetek-et.

P Ü S K I S Á N D O R 1940-ben alapította a Turul Könyvterjesz-
tő Társaságot, majd ebből jött létre 1941-ben a Turul Könyvkiadó.
Püskin kívül sok népi író könyvének kiadásában részt vett **TATAY**
SÁNDOR is.

1941-ben **S Z Í J R E Z S Ő** alapította két társával a **MISZTÓTFALUSI KIADÓT**, mely a népi írói mozgalom több értékes művét jelentette meg.

A **NÉPI MŰSORTÁR- sorozatban** jelent meg - **T A K Á C S J Á N O S**
álnéven - Kádár Lajos két kacagtató 1 felvonásosa.

NÉPI MŰSORTÁR

1. A BAJUSZ
(vidám magánszámok műkedvelők számára) 3.—
2. Ignác Rózsa: KEDVES DOLOG
(életkép 1 felvonásban) 3.—
3. Szabó Pál: LEÁNYKÉRŐK
(vígjáték 1 felvonásban) 3.—
4. „HÁRY JÁNOS”
(vidám magánszámok műkedvelők számára) 4.—
5. Takács János: A CIGÁNY HÁRY
(kacagtató játék 1 felvonásban) 3.—
6. Takács János: VARGA JÓSKA HAZAJÖTT
(hadifogoly történet 1 felvonásban) 3.—

A fenti darabokat műkedvelők engedély
nélkül játszhatják.

TAKÁCS JÁNOS

A CIGÁNY HÁRY

KACAGTATÓ JÁTÉK 1 FELVONÁSBAN

N É P I M Ű S O R T Á R

6.

TAKÁCS JÁNOS

VARGA JÓSKA
HAZAJÖTT

HADIFOGOLY TÖRTÉNET 2 KÉPBN

SZÍNDARABOK BESZERZÉSI
HELYE:

„MISZTÓTFALUSI“
SZÖVETKEZET KÖNYVESBOLTJA
Budapest, IV., Semmelweis-u. 1.

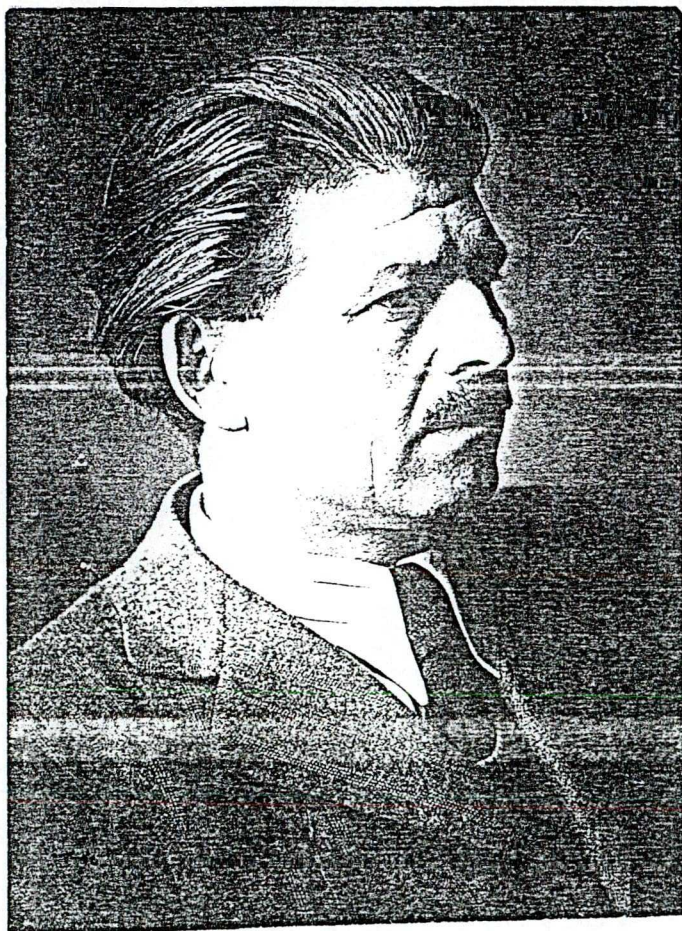
KÉRJEN ÁRJEGYZÉKET!

Felelős kiadó: Szij Rezső.

„Jövő“ Nyomda, Budapest, Podmaniczky-u. 45. F. v.: Demjén Ferenc.

MISZTÓTFALUSI KIADÁS

A népi írói mozgalmon belül SINKA ISTVÁN kezdeményezésére létrejött a M A G Y A R H A T O D O S O K asztaltársasága, melynek alapgondolatait Sinka a Magyar Életben megjelent HATODOSOK című cikkéből⁶² ismerhetjük meg.

Sinka István

Az „irodalom hatodosai” körébe tartozott Kádár Lajos is, levelezésükből megismerjük a társaság célkitűzéseit.

SINKA ISTVÁN: FEKETE

BOJTÁR VALLOMÁSAI rokon vonásokat mutat Kádár Lajos Tyúkász Péter című regényével.

Sinka István Kádár Lajosnak szóló dedikációiból kitűnik a közvetlen baráti hang, s írói rokongondolkodás.

/Kádár Lajos eredeti Sinka-dedikálással ellátott könyvét őrzöm, Kádárné Boros Mária közvetítésével Sinka Magdától került hozzám./

FEKETE BOJTÁR VALLOMÁSAI

- Kádár Lajos kedves kománymat,
aki valaha párttitkár, adom és
ajánlom sok szeretettel és öleléssel
ereket a vallomásoknak, bár neki
vallomás nélkül is az igazság, aki
igazság: „magyar határ”. ..

Budapest, 1942. Júni 2

Siska Pista

B U D A P E S T
M A G Y A R É L E T K I A D Á S A

S I N K A I S T V Á N

***FEKETE
BOJTÁR
VALLOMÁSAI***

M á s o d i k k ö t e t

Ennek a betyár Thükár
Péternek, az én komáromi
Kádár Lagomak öleléssel adom
ezeket a vallomásokat

Budapest 1944 júni 1.

Sinka Pista

B U D A P E S T, 1944.

M A G Y A R É L E T K I A D Á S A

1942-ben a Tücsök belső válsága idején a Koma vendéglőben (Budapest, Szentkirályi u. 1/B) alakult Magyar hatodos asztaltársaság a magyar parasztság, a népi írók, művészek "hatodos" volta ellen emelte fel szavát.

Szabó Pál és Veres Péter is gyakran ellátogatott a Koma vendéglőbe, a hatodosok különtermébe.

1943-ban a népi írók, köztük a magyar hatodosok, elhatárolták magukat Erdélyi Józseftől.

Az esti Magyarország 1943. április 10-i számából megtudjuk, hogy a nyilatkozatot Németh László, Sinka István, Szabó Pál, Veres Péter, Féja Géza, Kodolányi János, Kádár Lajos, Muhoray Mihály, Barsi Dénes, Borda Gábor írja alá.

A Tücsök és a Magyar hatodos asztaltársaság 1944-ben szűnt meg.

Kádár Lajos a népi írói mozgalom mindkét csoportosulásában dolgozott.

Az irodalmi rendezvényeken műveiből olvasott fel részleteket nagy sikerrel. A szervező, levelező munkából is részt vállalt, sok levél érkezett nevére a Tücsök Szövetkezetbe az ország különböző részeiből.

1942-ben a **NEMZETI KÖNYVTÁR** sorozatában napvilágot látott - rövid időre - Kádár Lajos **I S T E N T E L E N E K** című regénye, melyből **Í T É L A Z I S T E N** címmel 4 felvonásban hazafias színjátékot is írt.

/A szerző kiadásában jelent meg Budapesten./

Egy szentesi fiatalember és egy orosz nő házasságán keresztül mutatja be a mű cselekménye az „istentelen” oroszokat és a titokban az oltár előtt térdelő oroszokat. Pozitív és negatív szereplők harca, a hitük mellett kiállók és a körülményekhez elvtelenül alkalmazkodók élete jelenik meg az olvasó előtt.

Művészi eszközökben nem bővelkedik az alkotás, jellemábrázoló ereje kicsi, nyelvi megformáltsága jóval elmarad a Tyukász Péter és Rozika nyelve mögött.

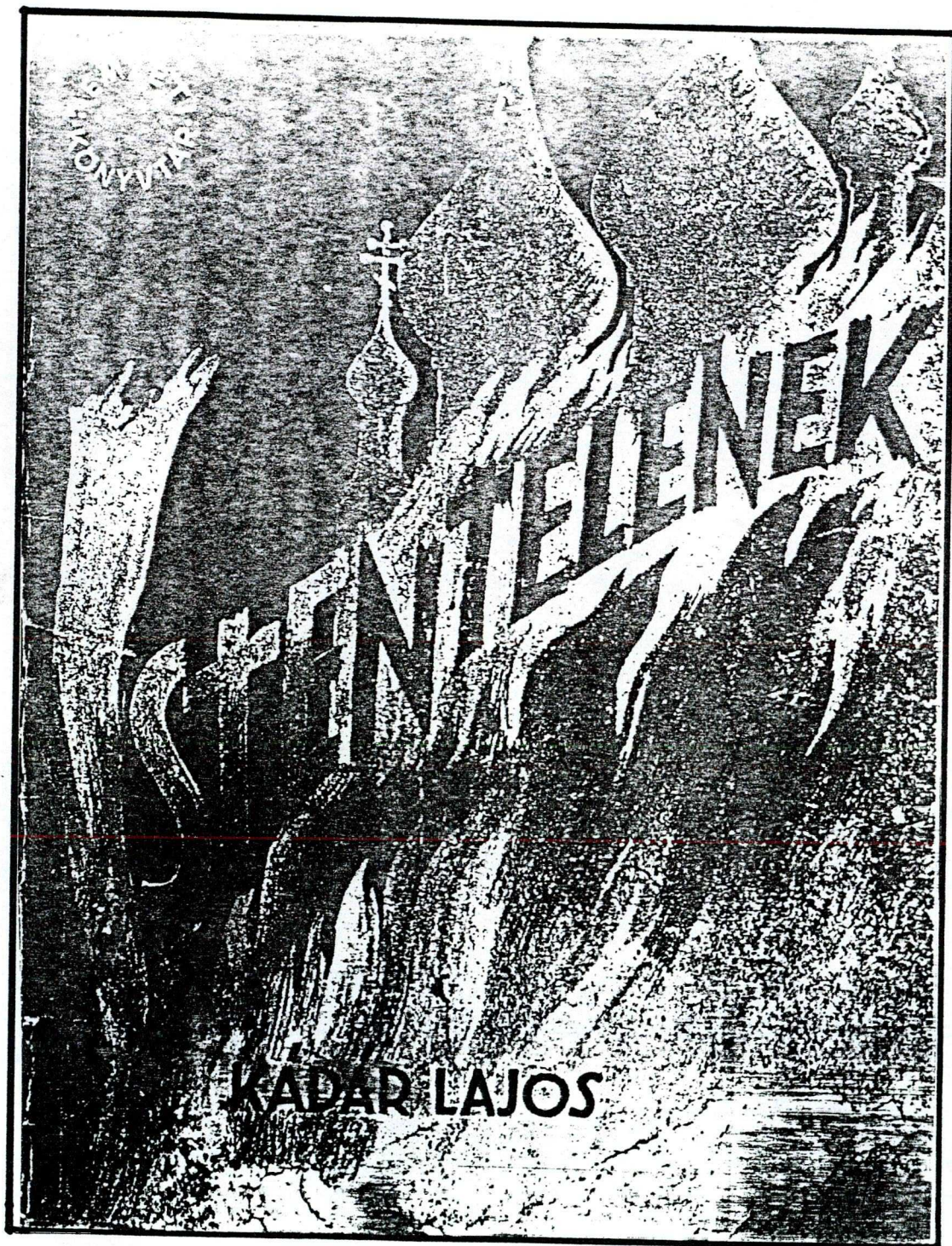
Orosz-ellenes ábrázolása miatt 1945 után a betiltott könyvek listájára került.

Az ismerős világ ábrázolásával művészi előrelépés is következik - a **T A P O S Ó K A** című regénnyel - Kádár Lajos pályáján még 1942-ben.

Egy kunsági népszokás elevenedik meg a könyv lapjain, a télire savanyítandó káposztát csak szűzlány taposhatja.

A falu kialakult **értékrendje** mozgatja az emberi sorokat, ennek szegül ellen a gazdag Kartal Máté lánya.

A fordulatos cselekmény mögött nagyon súlyos társadalmi gondok húzódnak meg, ennek ábrázolása - erőltetettséggel - a legfőbb érdeme Kádár Lajos könyvének.

Tartalom:

PALKÓ ISTVÁN: Kultúra vagy Kultúránk?
ALBERT ISTVÁN: A halott Ady 25 éve.
V. SOMFAI LÁSZLÓ: Bábika halála (Elbeszélés).
IFJ. KÖVÁRY GYÖRGY: Aszfaltbetyár (Novella).

Versék:

Borsi Darázs József, Brassányi Gyula, Darázs Endre, Fatkás Domokos,
Gyarmathy Erzsébet, Káldi Gyula, Kászonyi Lajos, Kertész József, Tóth
Endre.

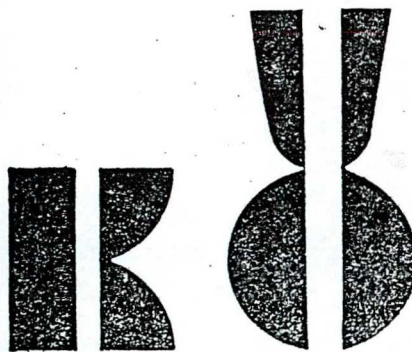
Könyvek:

PALKÓ ISTVÁN: (Taposóka. Kádár Lajos). P. H. R. (A szovjetmilliomos.
III és Petrov). KERTESZ JÓZSEF: (Kafka Margit összes versei). URR
GYÖRGY: (A Magyar Történettudományi Intézet évkönyve). DR. KASZO-
NYI LÁSZLÓ: (Örök ádvent).

HIRADÓ:

Jelkép:

PALKÓ ISTVÁN: Élet és Irodalom.

A paraszti munkát nem kapó fiatal a nagyvárosban keres munkalehetőséget. Az „írói állásfoglalás” azonban visszaszólítja a hősöket az eredeti környezetbe.

A regény fejlődését abban is megfigyelhetjük, hogy a **milióváltoztatás** nem okoz törést a szerkezetben, mint a korai Kádár Lajos-művekben. A **jellemek** is kidolgozottabbak, színesebbek, mint bármely eddigi Kádár-alaké. 8 jelentős tanulmány értékeli rangos korabeli folyóiratokban a **TAPOSÓKÁT**. A felvetett apróbb hiányosságok ellenére a népi irodalom kimagasló alakjának tartják a művet.

11. máj. 23. 64/1
HA 2.239

Diárium

A Magyar Könyvbarátok
számára kiadja a K.M. Egyetemi Nyomda

TARTALOM

	Lap
Martinkó András: Könyv és folyóirat	1
Berda József: Szárguldi, szabadság I (Vers)	3
Nagy Berta: A Krisztusfaragó (Novella)	4
Holló Ernő: A bujdosó (Vers)	7
Végh György: Kikötő nélkül (Vers)	10
Bárány Tamás: Sőhajítás (Vers)	11

MAGYAR ÍRÓK

Makay Gusztáv: Sötér István	6
-----------------------------------	---

KÖNYVEK SZEMLÉJE

Lap

Makay Gusztáv: A Diárium könyvtár új kötetei	8
Bánffy Miklós, Birkás Endre, Komáromi János, Kosztolányi Dezső, Mocznik Rózsa, Fongrácz Sándor, Szabó Pál, Széchenyi István, Szili Leontin, Sztrókey Kálmán műveiről, Mai szlovák novellákról, Hat verskötetről, R. Masci, Leonid Szolovjov könyveiről	9-13

TALLOZÁS

Lap

Haraszthy Gyula: Régi magyar hetköznapok a kalendáriumok lapjain	13
--	----

KISTUKOR

Babits Mihály, Fehér Lidia, Grill klasszikusok	14
--	----

SZÍNHÁZ

Színházi beszámoló (Kenyeres I.)	15
----------------------------------	----

A MAGYAR KÖNYVBARÁTOK HÍREI

Új besorozások — Az 1943. évfolyam tartalomjegyzéke — Hírek — Üzenetek — Janovits István rajzai.

V. (XIV.) ÉVFOLYAM 1. SZÁM ♦ 1944. JANUÁR ♦ ÁRA 90 FILLÉR

1.

PROTESTÁNS SZEMLE

9

TARTALOM:

Zehery Lajos: Az emberi eszmény erkölcsi alapelvei a kálvinizmus eszmekörében • Barankay Lajos: Szenci Molnár Albert nevelői gondolatvilága • Debreczeny Lilla: Emberszív (vers) • Maller Sándor: Élő múlt Patakon • Könyvek és írók (Czeglédy Sándor: Imre Lajos Katechetikája — Trombitás Dezső: Bornemisza Péter életregénye)

A MAGYAR PROTESTÁNS IRODALMI TÁRSASÁG FOLYÓIRATA
FŐSZERKESZTŐ: MAKKAI SÁNDOR FELELŐS SZERKESZTŐ: KERECSENYI DEZSŐ
FŐMUNKATÁRSOK: PRÖHLE KÁROLY, RÉVÉSZ IMRE, TÚRÓCZY ZOLTÁN

1943. SZEPTEMBER

BUDAPEST

LII. ÉVFOLYAM

VIGILIA

IX. ÉVFOLYAM

1943

JANUÁR—DECEMBER

ATHENAEUM

IRODALMI ÉS NYOMDAI RÉSZVÉNYTÁRSULAT • VERLAGS- UND DRUCKEREI A.G. • SOCIETÀ ANONIMA EDITRICE E TIPOGRAFICA
BUDAPEST, VII., ERZSÉBET-KÖRÚT 7. TELEFON: 224-260, 225-413
POSTATAKARÉKPÉNZTÁRI CSÉKSZ.: 9411 • TÉLÉGRAMMES: ATHENAEUM BUDAPEST

*

KÖNYVNYOMÁS • MELYNOMÁS • KOLOROFFSET • LITOGRAFIA • KIISÉGYÁRTÁS • KÖNYVKÖTÉSZET • TERVEZŐOSZTÁLY

Budapest, 1942.okt. 10.

Nagyságos
Kádár Lajos urnak,
Budapest

Szóbeli tárgyalásaink alapján a következő megállapodást kötöttük:

1/ Ön átengedi nekünk kiadásra "Taposóka" című regényét, amelynek nyomdakész kéziratát átvettük.

2/ Az egyes kiadások példányszámának és a kötet bolti árának megállapítása mi jogunk. A művet legkésőbbben mai naptól számított 12 hónapon belül kiadjuk.

3/ Tiszteletdíjul fizetjük Önnek az első kiadás után a füzött bolti ár 10%-át, vagy ha a mű csak kötve jelennék meg, a kötött bolti ár 8%-át. Az esetleges 2.kiadás után a füzött bolti ár 11%, illetőleg a kötött bolti ár 9%-át, 3. és esetleges további kiadások után a füzött bolti ár 12%, illetőleg a kötött bolti ár 10%-át. A tiszteletdíjra fizetünk e szerződés aláírásakor P 1000.- azaz Egyezer pengő előleget, a hátralévő összeget pedig a megjelenéstől kezdve havi P 150.- azaz Egyszázötven pengős részletekben fizetjük ki.

4/ Jogunk van minden kiadáshoz tiszteletpéldányok, elkallódás és sérült példányok pótlása céljából 10%-kal többet nyomtatni. Ont 20 kötött és 10 füzött szerzői tiszteletpéldány illeti meg.

5/ Fenti mű első kiadásának elfogyta után jogunk, de nem kötelességünk, hogy újabb és újabb kiadásokat bocsássunk közre. Ha bármely kiadás elfogytat követő 6 hónapon belül felszólítására a szóbanforgó művet újabb kiadásban közrebocsátani nem kívánjuk, a kiadási jog visszaszáll Önre és azzal szabadon rendelkezik.

6/ A szerzői korrektúra és revízió pontos és gyors elvégzése Ont terheli.

./.

Az 1938-ban pályája csúcsára ért Kádár Lajos számára meglepő lehetett, hogy negyedik regényéről, a Cigányokról mindössze egy bírálat született.

A visszafogottabb fogadtatás nemcsak Kádár Lajosnak, hanem az egész népi írói mozgalomnak szólt.

A megváltozott körülmények, a háború közelsége, a belpolitikai helyzet háttérbe szorította az irodalmat. 1934 és 1938 között már megszűntek a nagy szociográfiai alkotások, az előző korszakban tapasztalt propagandahadjáratra, előzetes beharangozásokra már nem volt szükség.

A népi írói mozgalomnak nem az volt 1938 és 1943 között a fő célkitűzése, hogy ösztönözzön a magyar valóságot feltáró művek keletkezésére, hanem "belső bírálatokra" is sor került, a **minőség forradalma** következett el.

Az első pályaszakaszát műveltségbeli hiányokkal zárta, mégis sikeres Kádár Lajost, valamint a hozzá hasonló "őstehetségeket" ebben a korban sorra érik a bírálatok.

A mellékelt Veres Péter-levélrészlet is a világirodalom nagyjainak olvasására szólítja fel az íróbarátot.

Az írói élményanyag tágítására van szüksége a népi írói mozgalomnak, az egyetemes kultúra háttérére.

Kádár Lajos sokat olvas, tanul ebben az időben, műveinek témái gazdagodnak, stílusa árnyaltabb lesz.

A Tyúkász Pétert, Rozikát koronázó sikerben mégsem lesz része a Taposókának, pedig Kádár Lajos írói munkásságában fejlődés tapasztalható.

A **jellemábrázolásban** a második pályaszakaszban nagy fejlődés figyelhető meg.

A jellemzés sokféle módja, a lélek mélységeinek bemutatása előtérbe kerül a második pályaszakasz művein.

Németh László Sznobok és parasztok című műve Sinka Istvánt, Kádár Lajost, stb. további önművelésre készíteti.

A népi írói mozgalom **irodalomközvetítő** szerepe nagy hangsúlyt kap ebben az időben. Kádár Lajos igyekezett is ennek megfelelni.

3. PÁLYASZAKASZ

1943-1945.

A Halászok című regényen érezhető, hogy írójának **MŰVELTSÉGANYAGA** gazdagabb lett, látóköre szélesebb.

Ebben a művében már a pesti urak világában is otthonosan mozog az író, az egymás mellé fényképezett világok nem okoznak törést a megjelenítésben.

A fejlett művészi ábrázolás mögött megmarad a hiteles valóság is: a csendes halászélet helyét pesti urak szórakozása veszi át, a Tisza partján, a vén füzek és sudár nyárfák árnyékában."

A halászok munka nélkül maradtak, nemcsak a halászati lehetőségtől estek el, hanem az aratási munkákról is lekéstek.

Palkó István szerint Kádár Lajos Halászok című regénye

**„Nem megnyugtató könyv, de fájdalmával
megszentelő.”**

Kádár Lajos a **T A P O S Ó K A** és a **H A L Á S Z O K** című regényével a Tisza-vidéki néprétegek életének művészi ábrázolásáig jutott el.

Nem szorul bizonyításra a két alkotáson, hogy megfelel a **R E G É N Y M Ű F A J** követelményeinek.

1943-ban még megjelenik egy újabb **népszínműve V E T É L Y T Á R - S A K** címen a Magyar Népművelők Társasága kiadásában Budapesten.

Ebben az alkotásban a szórakoztatás mellett a művészi megformálásra is nagyobb gondot fordít Kádár Lajos, mint korábbi színműveiben.

Mai számunkban
JOACHIM MAASS
A NEBRASKAI HÓ
című kisregénye

Évfolyam 10. szám. 1944 május 15

1.40
PENGŐ

9.677

Farkas

RODALMI ÉS KRITIKAI FOLYÓIRAT

1944. JULIUS

II. ÉVF. 7. SZÁM

Alföld

IRODALMI ÉS MŰVÉSZETI FOLYÓIRAT

A TARTALOMBÓL:

A. Csakovszkij
Grandpierre Lajos
Nagy Tibor
Moesár Gábor
Taár Ferenc
Thuróczy György
prózái

Boda István
Bényei József
Haraszthy József
P. O. Ilievicszlav
Juhász Géza
Káldi János
T. Nagy Sándor
Molnár Jenő
Moldvai Győző
Rabindranath Tagore
Bácz Károly
Stetka Éva
versei

Angyal Endre
Baranyi Imre
Bajkó Mátyás
Barla Szabó Jenő
Bögel József
Gunda Béla
Gyurkó László
Pálty István
Kovács Kálmán
tanulmányai

1959.
10. ÉVFOLYAM

5-6. szám

Október—December

1959. 10. 20.

SORSUNK

A JANUS PANNONIUS TÁRSASÁG FOLYOIRATA

SZERKESZTI: VÁRKONYI NÁNDOR.

„Egy nemzelnél sem vagyunk alábbvalók.”

Zrínyi.

TARTALOM:

Földessy Gyula: Ady a művész.
Dudás Kálmán, Zsikó Gyula, Barlai József, Nikelszky Géza, Borsi Darázs József, Tóth Endre, Darázs Endre, Gutay Alajos: Versek
Dömötör Sándor: Mithosz és jelkép.
Barankay Lajos: A népi gondolat művelődésünkben. (II.)
Várkonyi Nándor: A szabadságharc árnyékából.

ELET ÉS IRODALOM:

Herceg János: Ducsics Jován. — Juhász Géza: Szellem és reform. (Németh László: A minőség forradalma. I–VI. kötet.) — TALLÓZÁS:
Várkonyi Nagy Béla: Lírai költészetünk válságának igazi okai.

KÖNYVEK:

Demény János: Hamvas Béla: A láthatatlan történet. — Angyal Endre: Kovács Endre: Az új szlovák regény. — Koczogh Ákos: Oláh Gábor: Heten vagyunk. — Harcos Ottó: Kovalovszky Miklós: Ady Endre. önképzőköri tag. — Palkó István: Kádár Lajos: Halászkok. — Bárdosi Németh János: Nagy Imre összegyűjtött versei; Szentiványi Kálmán: Keresztutak közt. — Csorba Győző: Ramon Lull: Imádónak és Imádott-nak könyve. — Gosztonyi Gyula: Dercsényi Dezső: A székesfehérvári királvi bazilika, A mozaik. — Arató László: Várkonyi Hildebrand: A lelkiélet zavarai. — Somogyi Ferenc: Bárdossy László: Magyar politika a mohácsi vész után. — Kolta Ferenc: Török Gyula: Pécsi útmutató.

CZENET: Várkonyi Nándor: Állásfoglalás.

PÉCS.

IV. évfolyam, 3. szám.

1944. március.

Egy szám ára 2.— pengő.

Kádár Lajost sok jelentős folyóiratban érte az a vád, hogy túlzot-
tan **t e r m é k e n y í r ó**, évenként, gyakran egy évben több
regénnyel is színre lép.

Van-e elég ideje megformálni a regényeit ?

Egy **m a g n e t o f o n f e l v é t e l e n** őrzött vallomásában
azt vallja, hogy szinte feszítik a megíratlan témák. Rengeteg él-
ményanyaggal rendelkezik.

Az 1943-ban megjelent **H A L Á S Z O K** című regénye is szülőföldje
élményanyagából táplálkozik.

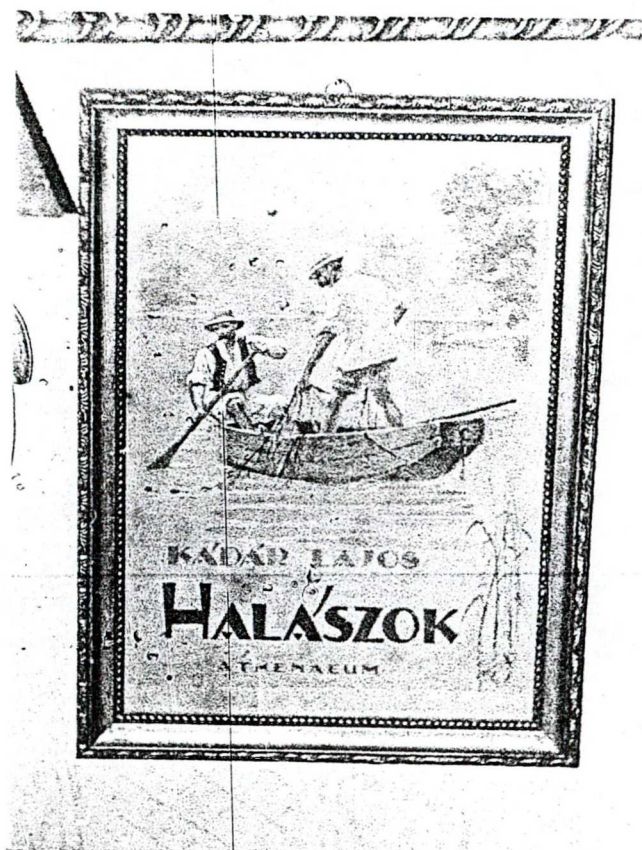
K Á D Á R L A J O S

ÖKRÖS GAZSI-val

és

TÓTH JÓSKÁ-val:

Készül a halpapríkás

K Á D Á R L A J O S
HALÁSZOK

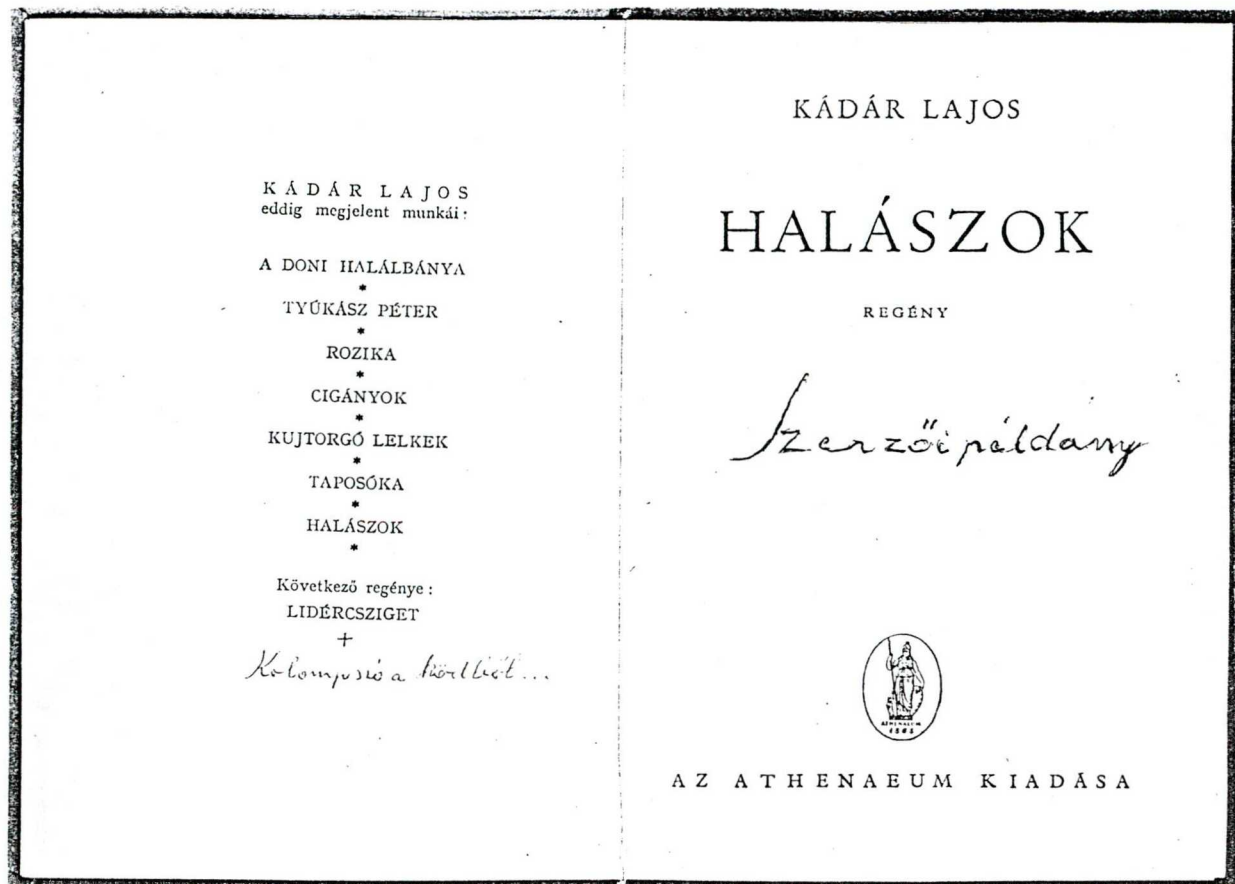
ATHENAEUM,
BUDAPEST,

1943.

A regény a Tisza - parti magyar élet hű tükre, a halászsors rejtett világának feltárása.

A cselekmény mögül az egész falu társadalomképe kirajzolódik.

Kádár Lajos regényeinek - így a **halászkok** életét bemutatónak is - nagy érdeme, hogy valósághűen mutatja be egy társadalmi réteg differenciálódását. Ahogy a pásztortársadalomban megismertük, a halászkok világában is szigorú alá-, fölérendeltségi viszony alakult ki, s ez mozgatja az eseményeket. Kádár regényírói furfangja azonban minden művében belopja - az élettől ellesett módon - az **érzelmek** sorsalakító szerepét.

72

Kádár Lajos regényének rendkívül értékes eleme a **k ö r n y e z e t - r a j z** .

Kiveszőfélben lévő foglalkozás, szerszámok, életmód, hiedelmek leírására vállalkozik az író az érdekfeszítő cselekmény mellett.

A mű **S Z E R K E Z E T E** **t ö b b d i m e n z i ó j ú** .

Két cselekményszál fut egymás mellett: egyik a kecések harca a halászati jogért és a szövetségért, a másik pedig a házastársak különbségében rejlő drámai lehetőség. Majd a két szál összefonódik, el-lentétbe ütközik, s a kettő küzdelmévé válik a regény végére.

A **S Z E R E P L Ő K** sajátos foglalkozási réteget alkotva szokásaikban, észjárásukban, gondolkodásmódjukban, érzelmi világukban különböznek az előző regényekből megismert ugyanazon táj más rétegeitől.

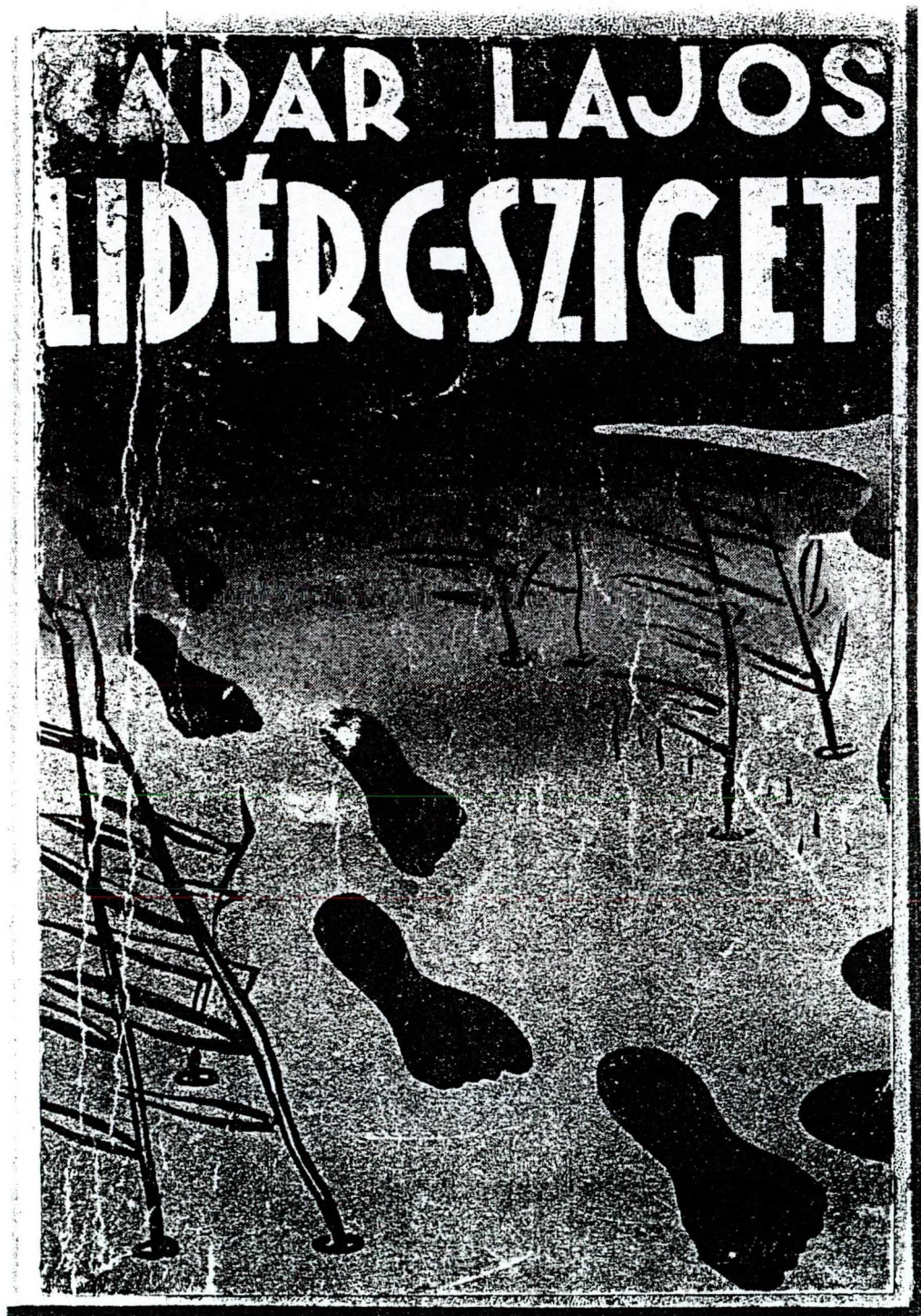
K Á D Á R L A J O S írói pályáján figyelemre méltó, hogy 1943-44-re kitartó önműveléssel, olvasással írói egyénisége sokat fejlődött. A műveltebb, de korábbi élményanyagát használni tudó író szól az olvasóhoz.

Elfogadta, hogy a népi irodalomhoz nem elég az élményanyag, az európai és a magyar kultúra évszázados tapasztalataira is szükség van.

K Á D Á R L A J O S is részt vett az 1943-as SZÁRSZÓI KONFERENCIÁN, este a tábortűznél olvasott fel regényeiből részleteket.

A legismertebb szárszói fényképeken nem szerepel Kádár Lajos, de a 85. születésnapját ünneplő B É R C I L Á S Z L Ó , a népi írók fotográfusa archívumából előkereste az alábbi, irodalomtörténeti jelentőségű fényképet.

K Á D Á R L A J O S

L I D É R C S Z I G E T

REGÉNY A TÖRÖK VILÁGBÓL

I. RÉSZ

*

SZÖVEGRAJZOK ÉS PORITÓLAP
LITKEY GYÖRGY MUNKAJA.

*

TANULMANY:
A NÉPFŐISKOLA JÖVŐJE
ÍRTA: DR. PÉTER ERNŐ.

Nemzeti Könyvtár VI. évfolyam, 137—138. szám

Kádár Lajos elfogadta azt a nézetet, hogy a népi irodalomhoz nemcsak élményanyag, hanem az európai és a magyar kultúra évszázados műveltsége szükséges.

1943-ra, 1944-re írói egyénisége gazdagabb lett, művein műveltségbeli gazdagodás figyelhető meg.

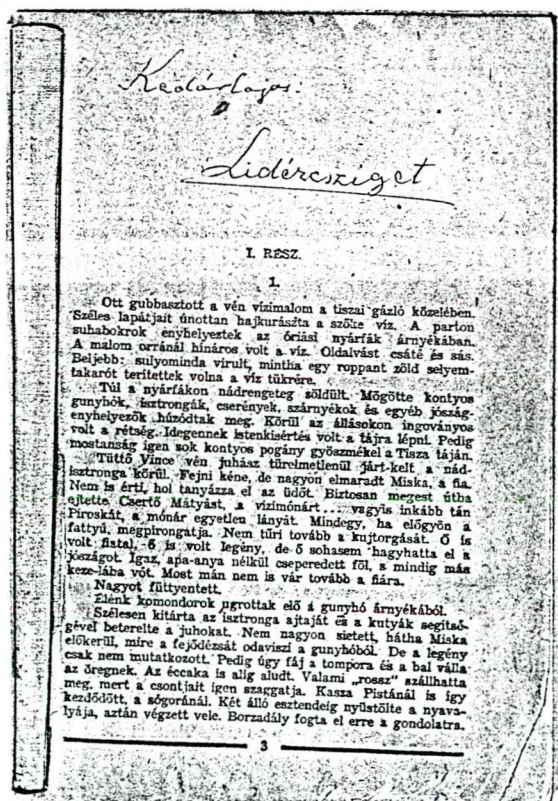
1944-ben történelmi tárgyú regénnyel jelentkezik **LIDÉRC SZIGET** címmel.

Ezt a szerzői példányt

SZAKONYI KÁROLY

író bocsátotta megőrzésemre.

Kádár Lajos író bízta rá
egy délvidéki
útja alkalmával,
szerette volna kiadatni.

75

A Lidércsziget című regény alcíme **REGÉNY A TÖRÖK VILÁGBÓL:**

Alapötlete az a természeti jelenség, hogy a láp felett a rothadó anyagokból származó foszforhidrogén és metán öngyulladásáa ún.

lidércfényt eredményez.

A babonás törökök a tiszai jelenségnek bizonyos előjeleket tulajdonítottak.

A regény cselekménye egy szerelmi történet, mely Csongrádon és Csongrád környékén játszódik.

A mű legnagyobb érdeme a művészi tájleírás.

„A buzgóér egyenesen a Tiszába ömlik.

Vize tiszta, átlátszó és hideg. Feneke agyagos, partja cserjés. Sok itten a fekete nadálytő, meg a csillavirágú boglárka. A szurokfű vörös virágai szinte lángolnak. És szappanvirág alázatosan lehajtja nagy busa fejét. A túloldalon nyárfacserjék kucorognak az embermagasságú őszbozótban. Egy helyen csapás vezet. Sok erre a menyét, meg a görény is.”

KÁDÁR LAJOS utolsó műve 1959-ben jelent meg: K O L O M P

S Z Ó L A K Ö D B Ő L ...

Legérettebb, legművészb

alkotása ez az

őnéletrajzi

regény.

Az 1943 és 1945 közötti Kádár Lajos-pályaszakaszt és a népi írói mozgalom korszakát is az 1943-as SZÁRSZÓI KONFERENCIA befolyásolta. A nemzet jövőjéért aggódó írók különböző utakat próbáltak felvázolni. A szárszói konferencián Kádár Lajos műveiből olvasott fel részleteket.

Az 1943-ban megjelent **HALÁSZOK** című regénye újabb értékekkel gazdagítja a népi irodalmat: egy foglalkozási ág szépségeit és nehézségeit ábrázolja **több nézőpontból**. A magyar valóság bemutatásában is tovább fejlődött Kádár Lajos munkássága.

A **LIDÉRCSZIGET** érdekes, történelmi eseményein keresztül megfigyelhetjük az írói élményanyag gazdagodását, Kádár Lajos első pályaszakaszához képest műveltségbeli és ábrázolóképeségi fejlődését.

A kor ismét kedvezett a könnyű sikereknek, és könnyen tévutakra vitte az írókat.

Kádár Lajos nem vett részt szélsőséges mozgalmakban, és mindig az emberi tisztességet tartotta szem előtt.

A kor divatos műfaja a **N É P S Z Í N M Ű** alakította úgy pályáját, hogy "elfelejtett" népi íróvá vált, mert ebben a pályaszakaszában népszínműre, drámára dolgozta át korábbi regényeit.

Ebben az időben játszották amatőr színészek az Istentelenek című regényéből színpadra átírt **ÍTÉL AZ ISTEN** című drámáját.

BÖRTÖNNAPLÓ-jában visszaemlékezik elfogatására és a vallatásra, részletesen leírja a börtönkörülményeket, az éhezést, és Darvas József közbenjárására történt szabadulását.

A regényben egy epizódszál volt csak az istentagadó orosz katonatiszt oltárromboló durvasága, a népszínműben pedig fő cselekményszállá válik, s komikus színezetet ölt.

Ugyanez a hangsúlyeltolódás történt a Kujtorgó lelkek című regényből készült a két cselekményszál két külön műben feldolgozó alkotásokkal is.

A Csüdi Mihály lelke kisregény a kapzsi paraszt történetével sekélyes irodalmi művé vált, s így az Ártatlanok című dráma kapzsi zsidó boltosának története magában szegényes alkotás.

A két cselekményszál együtt a regényben pergő cselekményt, árnyalt jellemeket adott.

Az Ártatlanok nagy sikerrel játszott dráma miatt sorolták Kádár Lajost a **t é v u t a k r a** jutott alkotók közé, Sértő Kálmán mellé.

A **PÜSKI KIADÓ** - mely a népi írói mozgalom bölcsője volt, - új kiadásával hozzáférhetővé teszi az elhallgattatott írók lexikonokból kifelejtett műveit.

A **NÉPI ÍRÓI MOZGALOM** a magyar irodalom gyöngyszemévé akkor válhat, ha sikerül irodalmi alkotásainak esztétikai értékeit feltárni.

A mozgalom **2. vonalába** helyezett **KÁDÁR LAJOS MUNKÁSSÁGÁT** különféle elemzési módszerekkel közelítem meg; s ha sikerül irodalmi értékeit feltárni, megérdemli, hogy **méltatlanul elfelejtett** művei újra visszakerüljenek a könyves polcokra.

"Tiszaalpáron születtem 1896-ban piros Pünkösdi hajnalán. Épp akkor tartották Alpáron a nagy eszem-iszomot. Őkröket húztak nyársra, hogy népünk megemlegesse az ezredéves ünnepeket. Miniszterek is megjelentek, hogy megfitogtassák úrmagukat az együgyű népesség előtt. Hiszen az iskolás gyermekek is tudták, hogy Alpár határában győzte le honalapító Árpád apánk Zalán bolgár fejedelmet." 78

A NÉPI EGYSÉGTŐL A NEMZETI
EGYSÉGIG

— A PÜSKI KIADÓ TÖRTÉNETE —
— EMLÉKEZŐ KIÁLLÍTÁS —

PETŐFI IRODALMI MÚZEUM
BUDAPEST 1991. FEBRUÁR 1.-21.

A méltatlanul elfelejtett népi író - **KÁDÁR LAJOS** - életének és munkásságának feltárása nem könnyű feladat, mert életrajzi adatait és műveit nem csupán az **i r o d a l o m s ü l l y e s z t ő j é b ő l**, hanem a **s z á n d é k o s t é v e s z t é s e k, f e l e d é s e k, l e t a g a d á s o k** világából kell felszínre hozni.

Már hivatalos irodalmi születési dátuma is felülbírálatra, kutatásra szorult.

"Kádár Lajos (1906-) : író. A Tisza vidéke kivesző jellegzetes emberalakjainak, a pásztoroknak, halászoknak, napszámosoknak, törpebirtokosoknak és nomád cigányoknak életét örökítette meg jó megfigyelő képességről tanúskodó elbeszéléseiben, regényeiben. Művei: Tyukász Péter (regény, 1938); Rozika (regény, 1938); Cigányok (regény, 1940); Elég-tétel (regény, 1942); Halászok (regény, 1943); Csüdi Mihály lelke (kisregény, 1944); Kolomp szól a ködből ... (Emléksorok a régi pásztoréletről, 1959)" ⁷⁹

/A hatkötetes **A MAGYAR IRODALOM TÖRTÉNETÉ**-ben nem szerepel Kádár Lajos neve. /⁸⁰

S nem csoda, hogy a Magyar irodalmi lexikon 1906-ban jelöli meg a születési évet, mert maga az író is több írásában, levelében bevallja, hogy többször - életsorsa alakulása miatt - letagadta születési évét, bizonyos munkavállalási igazolványaiban 1906. szerepelt születési adatként.

S z ü l e t é s i a n y a k ö n y v i k i v o n a t a - a tiszalpäri katolikus plébánián található - hitelesíti Kádár Lajos Életrajzom és Kolomp szól a ködből ... című munkáiban szereplő 1896-os születési évszámot. A napot azonban már nem, mert az okirat május 18-at jelöl meg születési adatként, 19. a kereszteleés napja.

Apja: Kádár József csongrádi születésű, **anyja:** Kiss Franciska tiszaujfalui születésű lakosok.

Keresztszülők: Kiss István és Barcsa Mária.

Kádár Lajos születési helye: Tiszaalpár 115. 81

Kádár Lajosék - részben átépített egykori lakóháza a Tetvesparton,
Tiszaalpáron 82

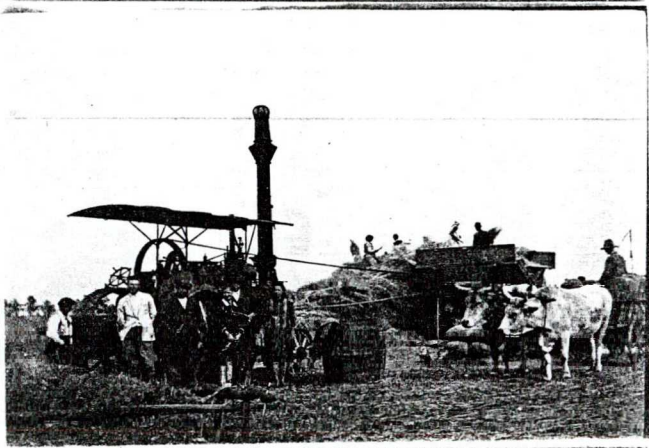
A tetvesparti kereszt; az autótól balra a Kátai-sor egyik tanyája látszik.⁸³

Kádár Lajos
szüleinek sírja
az újfalui
temetőben⁸⁴

Kádár Lajos apai nagyapja Csongrádon született, s a szabadságharc leverése után 1852-ben Kufsteinben, a börtönben halt meg. Apai nagyanyja a félegyházi születésű Gál Rozália.

Anyai nagyapja, Kiss Gáspár Tiszaújfalun született, aki az alpári származású Török Erzsébetet vette feleségül.

Endre

Tiszaújfalu
1931. VII.

"16 éves koromig a Bukroszon nőttem fel." - vallja önéletrajzában; s a Kolomp szól a ködből ... című önéletrajzi regényéből a juhászok, csikósok, gulyások viszontagságos élete rajzolódik ki.

" Ha ma visszatekintek gyermekéveimre, kicsordul a könnyem. Pedig olyan szegénységben éltünk, mint a mondabeli templom egere. Mai eszemmel és szemmel nézve ugyan mit sajnálhatok? Ha tagadom is magam előtt, először a talpam alól oly fürgén kifutó esztendőket siratom. És siratom a Tiszát s a végnélküli legelőket, amelyeket azóta fölszántottak." 85

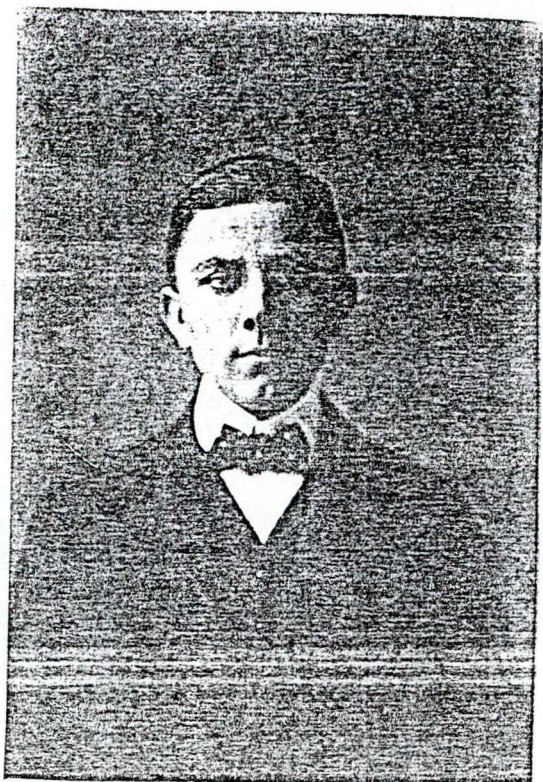

1918. júli hó
Szentendrén

*A Tisza otthon,
Zyffalu alatt.*

A gyermekkor élményei **SZENTES - CSONGRÁD - BOKROS - KISKUNFÉLEGYHÁZA -**
- TISZAÚTFALU - TISZAALPÁR világából táplálkoztak, ennek a vidéknek a
pusztai életmódja lesz a későbbi nagy regények témája.

Fényképe.
1913. márc.

1912-ben meghalt Kádár Lajos édesapja.

" A temetés után mindjárt föltarisznyázott édesanyám.
Azután nekivágtam a világnak, és Pesten kötöttem ki."

Napszámos munkát vállalt, boltiszolgának szegődött, volt villamoskálauz, biciklis küldönc, majd pincértanuló lett az előkelő Vadász-Kürt szállodában, ahol a német és francia nyelvvel ismerkedik. /A "konyhanyelvet" jól beszélte, a nyelvtani alapokból is némi tudással rendelkezett./

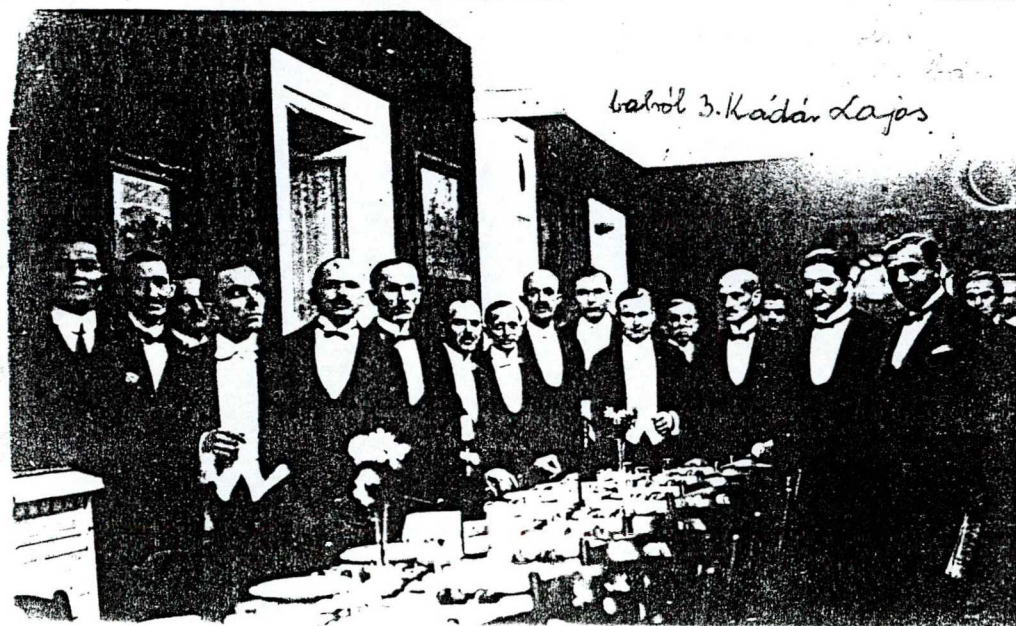
1915 tavaszán bevonul katonának. Szeptember elején már a doberdói fennsíkon harcolt, hét hónapot töltött itt, majd az orosz frontra került.

1916. július 24-én fogságba jutott. A Don-medencében szénbányában dolgozott. A forradalom után hol a vörös, hol a fehér katonához került.

1918 április végén - gyalog - hazaszökött Odesszából; Bukovinában a 7-es huszárokkal találkozott, innen Pestre megy az ezredéhez. Két hónap szabadságot kapott, hazatért édesanyjához, akit otthon betegen talált. A család terhein úgy könnyített, hogy aratórészt fogott. Aratás után Spanyolnáthába esett, hat hétig betegen feküdt; orvosra nem telt a családnak.

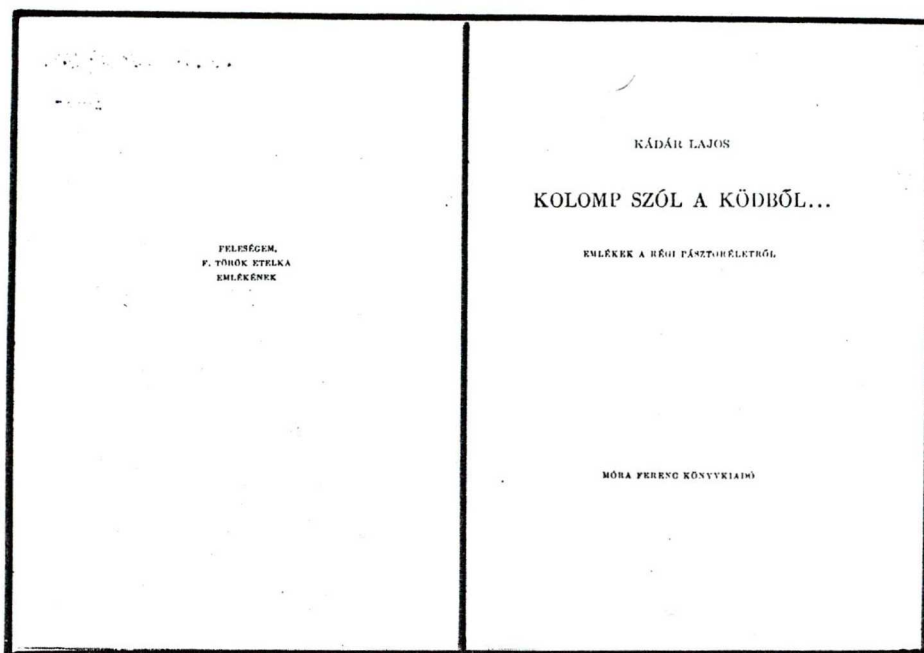
1919-ben besorozták a Vörös Hadseregbe, Bártfáig üldözték a cseheket. A katonaság után SZENTIESEN dolgozik a vasúti vendéglőben fizetőpincérként. 1924-ben újra PESTRE megy.

Ismét a **Vadász-Kürt szállodában** talál munkát, ahol most már szláv nyelvtudását is kamatoztatja.

Terézvárosi Casino
1928

Öt év múlva a Gellért szállóba, majd a budai Márvány Menyasszonyba kerül, itt írta meg első művét, a **DONI HALÁLBÁNYÁT**.

Az életrajzi adatokon túl megjelenik az alföldi táj, a puszták, s a rajta élő emberek. A regénybe beleszőtt az 1932-ben keletkezett **APÁM BOJTÁRSÁGA** című versét.

A magyar népszokások mesés tárháza ez a kisregény, benne van az összes többi művének az erénye.

Alcíme, **EMLÉKEK A RÉGI PÁSZTORÉLETRŐL** sejteti a műfaját. Kádár Lajos utolsó megjelent regényével visszakanyarodott oda, ahonnan elindult, de sokkal magasabb művészi teljesítményt nyújt.

Nem nagy érdeklődés kísérte Kádár Lajos utolsó megjelent regényét, de a bírálatok nemcsak Kádár Lajost, hanem az egész népi írói mozgalmat érik.

Célzások jelzik, hogy **kirekesztő irodalom** következik, nincs helye a magyar irodalomban a népinek.

ÖSSZEGZÉS

III. KÁDÁR LAJOS MUNKÁSSÁGA MÉRLEGEN

Kádár Lajos íróvá érlelődését a népi írói mozgalom segítette azzal a célkitűzéssel, hogy "fel kell tárni a magyar falu világát, a parasztság sorsát a közvélemény előtt meg kell mutatni." A juhász-bojtár Kádár Lajos élményanyaga és ízes mesélőkészsége alkalmas volt arra, hogy a mozgalom irodalmi alkotásait gazdagítsa. Műveinek **politikai színekébe** illeszkedése a megérdemeltnél gyorsabb sikert hozott számára, ami megnehezítette az írói munkásság esztétikai értékekben való gazdagodását.

A népi írói mozgalom fénykorát követő, esztétikai igényeket és egyetemes műveltséget számonkérő szakaszában elismertsége csökken annak ellenére, hogy írói ábrázolóeszközei gazdagodnak.

Küzdelmes, a bírálatok hatására tudatos önműveléssel jut el a mai esztétikai mércével mért pályacsúcsig, a Kolomp szól a ködből... című regényig (1959.), mely a népi írói mozgalom irodalompolitikai megítélése miatt már nem hozott számára hivatalos elismerést.

Írói tragédiája abban rejlett, hogy a népi írói mozgalom mérlegén pályájának politikai és esztétikai értékei nem estek egybe.

Ezért tartottam fontosnak a mozgalom felfelé-lefelé ívelő szakaszait kimutatni, és egybevetni Kádár Lajos munkásságának esztétikai fejlődésével.

Elfelejtett népi íróvá válásához az is hozzájárult, hogy nagy regényei a kor divatos műfajára, népszínműre átírva a gondolati hangsúlyok eltolódásához vezettek, s így alkalmat szolgáltattak a szélső jobboldali eszmékhez közelítő mondanivaló kimutatására.

Kádár Lajos egész munkásságának esztétikai értékeit tekintve a népi írói mozgalom 2. vonalában van helye.

Az irodalom ellen a legnagyobb vétket az a korszak követi el, amely „eltünteti” a műveket.

Lehet bírálni, elmarasztalni alkotókat, de nemzedékeket az **i s m e - r e t ü k t ő l** megfosztani, kegyetlenség.

Több korosztály nőtt fel úgy, hogy a két világháború közötti irodalom jelentős alkotásaival nem találkozhatott.

Bírálni, elemezni csak azokat a műveket lehet, amelyek **l é t e z n e k**.

A Kádár Lajos-életművet a **s e m m i b ő l** kellett előszedni.

Több éves munkával - **KORTÁRSAI** segítségével - állítottam össze a dolgozat következő részét, a

K Á D Á R L A J O S B I B L I O G R Á F I Á T,

ami bizonyára nem teljes, de első lépcsője lehet annak, hogy elfeledett életműveket előszedjünk, politikától mentesen mérlegre tegyük.

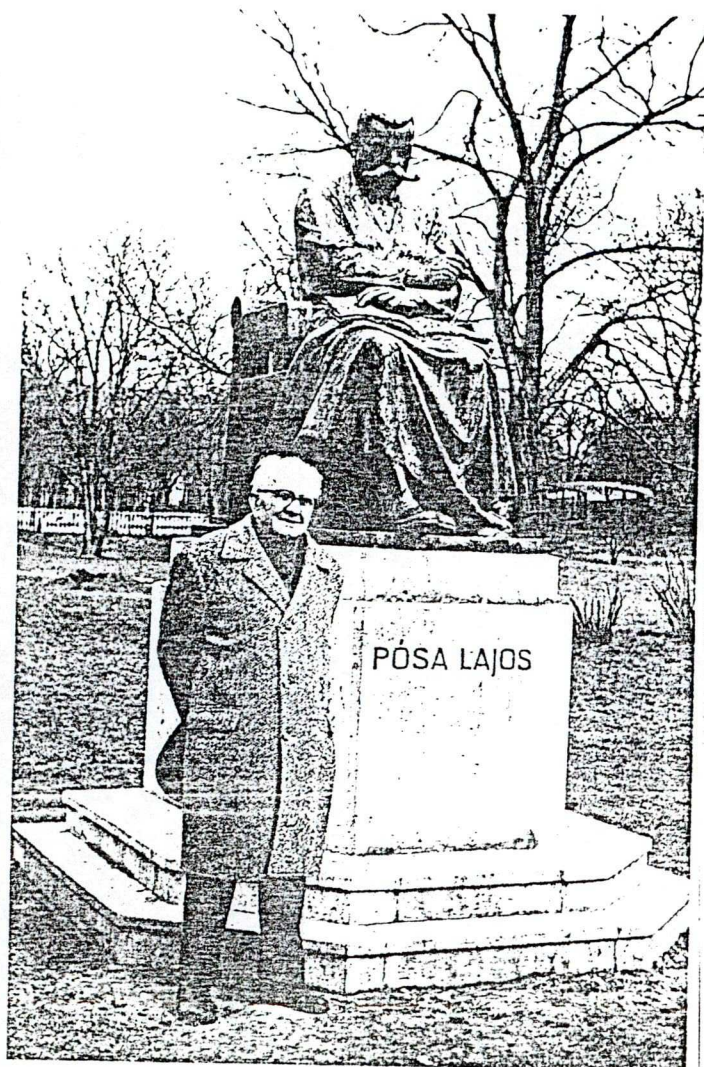
I R O D A L M I M É R C É V E L is csak azokat a műveket lehet elemezni, amelyek

v a n n a k ,

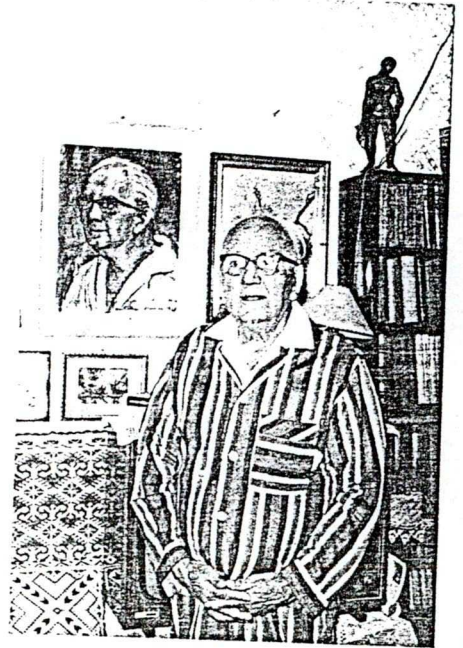
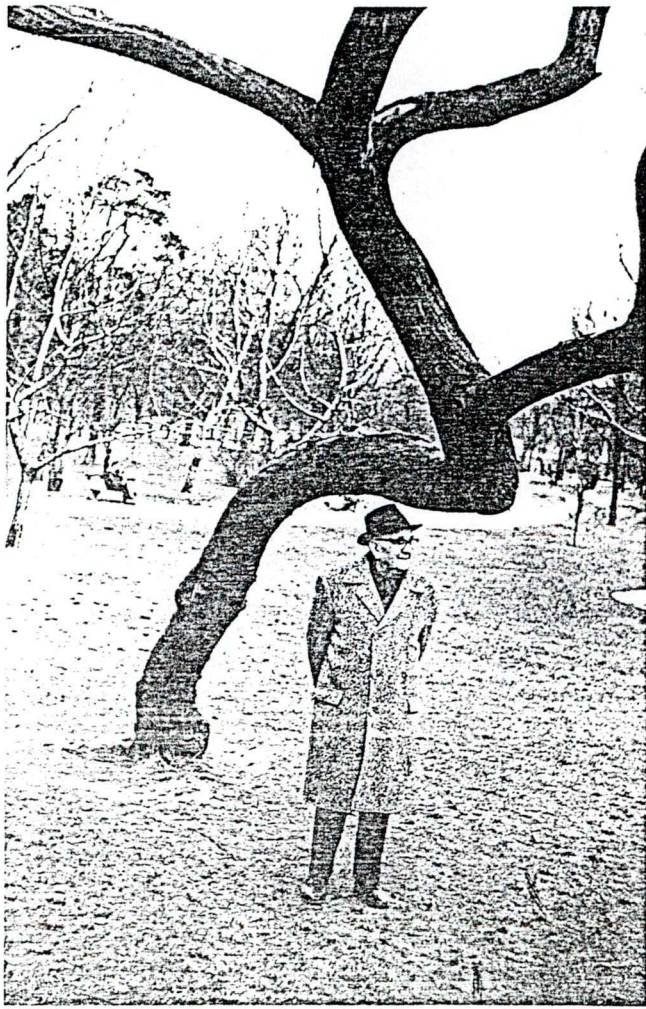
a politikai süllyesztőből előkerülnek.

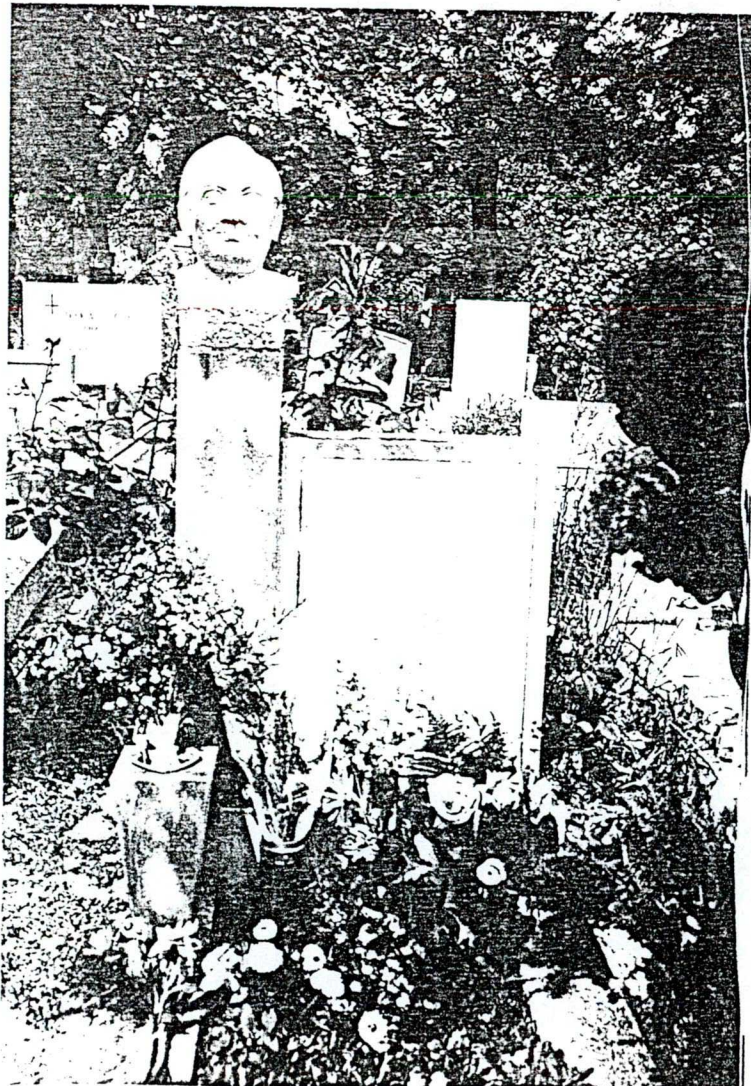
K Á D Á R L A J O S M U N K Á S S Á G A M A I I R O D A L M I -

- E S Z T É T I K A I M É R C É V E L M É R V E M E G Á L L J A H E L Y É T , H E L Y E V A N A M A G Y A R I R O D A L O M B A N .

Felesége: Boros Mária

Menj a nyáj után!

Keserűségemben Kádár Lajos
után szólva

Pereg, pereg a pergők aranya,
köd szitál bűvös anyók hajára,
isten-számadónk subát terített
pásztorra, kútra s a csendes nyájra.
Körül, a haza legelő. Széles,
nincs édes méze most februárnak,
kujtorgó szelek sir^lánkoznak,
míg bennünk majd a csendre találunk.

Keleti Urunk! te édes Napunk!
Ládd, itt vagyunk mind a számadásra!
Gondunk elődbe teszi egy bojtár,
figyelj! jaj, ne hallgass soha másra.
Botodon semmi rovása nincsen
Tyúkász Péternek - ó, tiszta lélek! -,
nincsen a csárda, onnan futott, míg
dalos útjai mind véget értek...

Tyúkász Péter! most menj a nyáj után,
vigyenek bársonyos, lágy szelek,
feléd túlánról magas látófák
hegyéről galambok intenek.
Kaszák pengnek s az égi páskom
szélét járják az angyal-csőszök,
néped táncol ott víg dudaszóra,
azok, akiken gonosz nem győzött.

Ringasson éjjel, a szittyós réten
markába vett már az örök haza,
harmat ragyog, mint magyar Rozikák
szemei gyöngyszem-fénylő csillaga.
Kihunyt a tűz? A lélek nem hamvad,
élővé fújja egy csókaszárnny,
kering a szélben, a barna éjben,
míg szívünk mellé új rendet kaszál.

Alá, a Tiszán habokban pattan
valóság, álom és igaz mese,
álmaid képe, életed mása,
nem éli szebben soha senki se'!
Kín, jajongás? - de tündöklő mosoly,
ezer oldalon szép lelked fele, -
üget melletted régi, bölcs kutyád,
rubin réteknek kicsi istene.

Hagyd el nyájad és menj a nyáj után,
széles a rét, míg hajlanak feléd
messzi partokon ifjú, szúzi fák,
fogd csak új urad meleg tenyerét.
Sírnak a szelek, búnak a tanyák
enyhet keresve az éjszakákra.
Igaz=számadónk subát terítsen
Tyúkász Péterre, reánk s a nyájra.

Csankó Lajos

1982. febr. 14.

CSANKÓ LAJOS
költő

Meghívó

KÁDÁR LAJOS

író

ANDRÁSSY KURTA JÁNOS

szobrászművész

által készített síremlékének

fölvatására

1983. május 22-én, vasárnap

de. 11 órára

a Farkasréti temető 37/a. parcellájába.

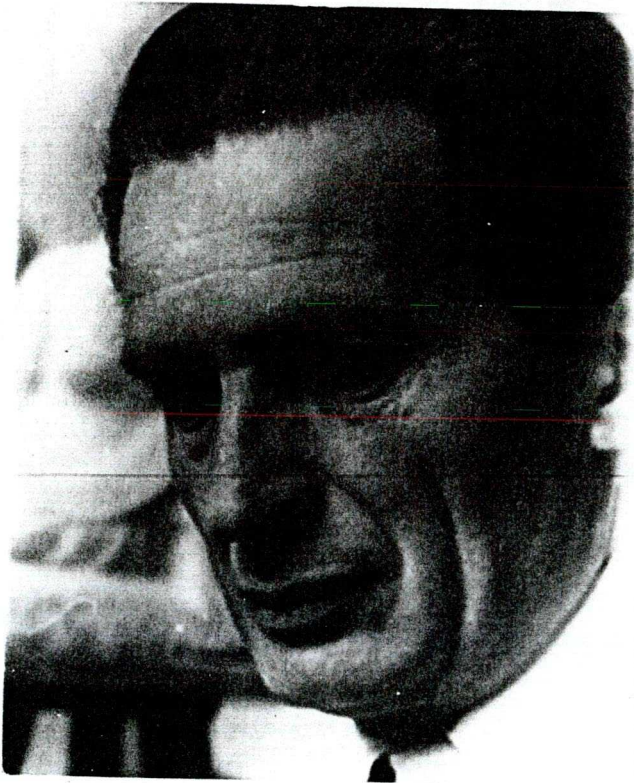
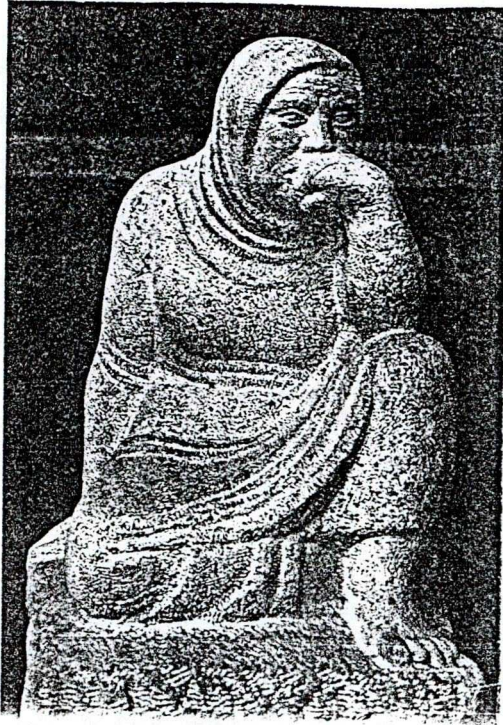
1. sor, 50. sír

Avató beszédet mond

dr Szij Rezső

irodalomtörténész

ANDRÄSSYKURIA JÄNÖS

Käsitöiden
keskustelu-
seuran
Kokouskirja

J E G Y Z E T E K

1. A magyar irodalom története, 6. kötet, 292. oldal
Szerkesztette: Szabolcsi Miklós
Akadémiai Kiadó, Budapest, 1966.
2. A "népi" írókról
Az MSZMP Központi Bizottsága mellett működő kulturális
elméleti munkaközösség állásfoglalása
Társadalmi Szemle, 1958. június, 38-69. oldal
3. Pomogáts Béla: A népi írók öröksége (előadás)
Kiemelés: Szenczi Ibolya
Csongrád, 1996. május 4. Kádár Lajos - irodalmi emlékülés
4. Veres Péter: A válság éveiből
Budapest, 1945., 198. oldal
5. Borbándi Gyula: A magyar népi mozgalom
Budapest, Püski Kiadó, 1989.
- 6-16. A Petőfi Irodalmi Múzeum anyagából

MEGHÍVÓ

a

KÁDÁR LAJOS
halálának 10. évfordulója
alkalmából rendezendő

ÜNNEPI IRODALMI ESTRE

1992. május 25-én délután 17.30 órakor
a TESZ székházába, XII. Szoboszlai u. 2-4.

Bevezeti:

Dr. Szij Rezső irodalomtörténész

Kádár Lajosra emlékezik:

*Gerencsér Miklós író – Gyurkovics Tibor író, költő,
Kádárné Boros Mária – Kiss Dénes író, költő,
dr. Medvigy Endre irodalomtörténész,
Szakonyi Károly író,
Szenczy Ibolya irodalomtörténész.*

Az író műveiből előadnak:

*Erős József és Szabó András
előadóművészek*

PONTOS KEZDÉS!

15
16

17. Az Országos Széchényi Könyvtár anyagából
A továbbiakban: OSZK
18. A Petőfi Irodalmi Múzeum anyagából
A továbbiakban: PIM
19. PIM
20. Szirák Ferenc: Új magyar paraszttregény
Kádár Lajos: Tyukász Péter
Katolikus Szemle; 1938., 493.old.
21. Lsd ! 20.
22. OSZK
23. OSZK
24. OSZK

25. Szélpál Árpád: „Tyukász Péter
Népszava, 1938. február 6.
21. oldal
26. OSZK
27. Szirák Ferenc : Új magyar parasztregegy
Kádár Lajos: Tyukász Péter
Katolikus Szemle, 1938., 493. old.
28. OSZK
29. OSZK
30. H.L.
VÁR, 1938. szept. 5.sz. 13-14. oldal
31. PIM
32. Katona Imre : A folklór „provinciálisizmusa” Csongrád
város példáján
CSONGRÁD MEGYE IRODALMI ÖRÖKSÉGE
Szerkesztette: Fábiánné Szenczi Ibolya
Magyar Irodalomtörténeti Társaság, 1990.
33. PIM
34. Zimándi Pius: Kádár Lajos: Tyukász Péter
Regény Magyar Élet kiadása
Kalangya, 1944., 8-9. szám, 351. oldal
35. OSZK

36. . Alföldy Jenő: Irodalmi fogalomtár
Tankönyvkiadó, Budapest, 1992.
37. . OSZK
38. . Semetkay József: Íróink magyar nyelve
Magyarosan, 1938., 67-70. oldal
39. . Kovács György: Tyukász Péter
Kádár Lajos regénye. Dante kiadás, Budapest
Erdélyi Helikon, 1938., 623-625. oldal
40. . Bresztovszky Ede: Találkozásom a regényíróval, akit
visszaküldtek a tanyára parasztnak
Magyar Hírlap, 1938. febr.6., 29.szám 21. old.
- 41-42. . A dolgozatban lévő eredeti fényképek Kádár Lajos kézírásával,
valamint a szerzői példányú kötetek jelenleg Szenczi Ibolya tu-
tulajdonában vannak.
Köszönet érük **KÁDÁR LAJOS¹NÉ BOROS MÁRIÁNAK,**
az író özvegyének;

Dr. SZÍJ REZSŐ irodalomtörténésznek, művészet-
történésznek,

FITOS VILMOSNAK, a Magyar Élet című folyóirat
egykori főszerkesztőjének,

Dr. PÜSKI SÁNDORNAK, a Püski Kibadó igazgatójának,

BÉRCI LÁSZLÓNAK, a népi írók fotográfusának,

FORGÓ JÓZSEFNEK, Kádár Lajos közeli barátjának,

SZAKONYI KÁROLY írónak.

Amennyiben a CSONGRÁD MEGYEI IRODALMI MÚZEUM megvalósul ,
KÁDÁR LAJOS - EMLÉKSZOBÁ jön létre, a Kádár Lajos-anyagot
tágabb szülőföldje fogja őrizni.

43. Balogh László: Kádár Lajos: Rozika
Turul kiadás
Pásztortűz, 1942. június, 279-281. oldal
44. Pálóczi Horváth Lajos: K.L. regényei
Magyar Élet, 1943., 4.szám, 9-12. oldal
45. OSZK
46. Lsd ! 47.
47. Féja Géza: Kádár Lajos: Rozika. Regény
Kelet Népe, 1938., 11.szám, 387-388. old.
48. OSZK
49. .Fitos Vilmosnak, a Magyar Élet felelős szerkesztőjének az anyagából
50. Tatay Sándor: Könyvek
Magyar Élet, 1940., 7.szám, 15. oldal
51. PIM
52. BÉRCI LÁSZLÓ anyagából

szarvaski 9h 12
Rozika
Búza Maran

53. Fitos Vilmos anyagából

54-55-56.

Az eredeti Erdélyi József - ceruza-
rajzok Szenczi Ibolya gyűjteményéből -
Boros Máriától.

57. Eredeti kézirat: PIM

Géppel írt változat: Szenczi Ibolya

58-59. OSZK

60-61. Szíj Rezső anyagából

62. Sinka István:

Hatodosok

Magyar Élet, 1943. március, 1-3. oldal

63-64. Szenczi Ibolya anyagából

65. Dudás Lajos anyagából

66-67. OSZK

68. PIM

69-70. OSZK

71-72. Szenczi Ibolya anyagából

75-77. Szakonyi Károly író anyagából

A felvételt Dudás Lajos fotoművész készítette.

Balról: Szíj Rezső, Kádárné Boros Mária, Szakonyi Károly, Szenczi Ibolya ...

A falikép alatt Forgó Józsefné, a fogas mellett Forgó József Kádár Lajos csongrádi, közeli barátja

78. Kádár Lajos: Életrajzom
A csongrádi Tari László Múzeum anyagából
79. Magyar irodalmi lexikon, 1-3. kötet
Akadémiai Kiadó, Budapest, 1963.
80. A magyar irodalom története, 1-6. kötet
Akadémiai Kiadó, Budapest, 1966.
81. Kádár Lajos születési anyakönyvi kivonata
Tiszaalpár, Katolikus Plébánia
- 82-83-84. Fekete János (Kiskunfélegyháza) felvételei
Félegyházi Hírek, 1990. június 12.
85. Kádár Lajos: Kolomp szól a ködből ... 5. oldal
Móra Ferenc Könyvkiadó, Budapest, 1959.

KÁDÁR LAJOS MUNKÁSSÁGA
Bibliográfia

I. KÁDÁR LAJOS MŰVEI

1. szépprózai művek
2. drámai alkotások
3. versek
4. publicisztikai alkotások

II. KÁDÁR LAJOS MUNKÁSSÁGÁRÓL, MŰVEIRŐL MEGJELENT TANULMÁNYOK,
KRITIKÁK, CIKKEK

1934-től 1992-ig

I. KÁDÁR LAJOS MŰVEI

1. SZÉPPRÓZAI MŰVEK

Kádár Lajos: A dóni halálbánya

Kádár Lajos juhászbojtár naplója

Zilahy Lajos előszavával

Atheneum Kiadó, 1936.

Kádár Lajos: Tyukász Péter

regény

Budapest, Dante Kiadó, 1938.

Kádár Lajos: Rozika

regény

Dante kiadás, Budapest, 1938.

Kádár Lajos: Kása Matyi szerencséje

novella

Alföldi Újság Ajándék-Naptára, 1939.

Kádár Lajos: Tyukász Péter

regény

Budapest, Dante Kiadó, Hornyánszki Nyomda, 1939.

Kádár Lajos: Nagyanyám szerelme

Magyar Élet, IV. évf. 8. szám

1939. aug., 14.p.

Kádár Lajos: Kecze Mihály hagyatéka

novella

Magyar Élet, V. évf. 1. szám

1940. jan., 15. p.

Kádár Lajos: Istentelenek

regény

Nemzeti Könyvtár, 64. szám

Stádium Sajtóvállalat, 1940.

Kádár Lajos: Cigányok

regény

Turul Szépmíves Könyvkiadó, Budapest, 1940.

"Ez a könyv 1940. könyvnapjára jelent meg a Turul Szépmíves Könyvkiadó Kft. kiadásában.

Nyomatott a könyvnyomtatás ötszázadik esztendejében a Turul Sajtóvállalat nyomdájában.

A borítólapot Méhely Iván grafikusművész tervezte."

Kádár Lajos: A doni halálbánya

Nemzeti Könyvtár, 1940.

Kádár Lajos: Rozika

regény

Turul Szépmíves Könyvek, 1941.

Kádár Lajos: Kujtorgó lelkek

regény

Stádium Sajtóvállalat Részvénytársaság, 1941.

"Ezt a művet Bartha Miklós emlékének ajánlom."

Kádár Lajos

Kádár Lajos: Csosza Kartal

/Részlet a szerző Taposóka című készülő művéből /

Magyar Élet, 1942. október

Kádár Lajos: Taposóka

regény

Atheneum Kiadó, Budapest, 1942.

"Nyomatott az Atheneum Vállalat fennállásának századik évében."

Kádár Lajos: Elégtétel
elbeszélés
Stádium Sajtóvállalat Részvénytársaság kiadása,
1942.

Kádár Lajos: Halászkok
regény
Az Atheneum kiadása, Budapest, 1943.

Kádár Lajos: Halászkok
regényrészlet
Magyar Élet, 1943. december, 8-10. p.

Kádár Lajos: Csüdi Mihály lelke
regény
Forrás Nyomda, Budapest, 1944.

Kádár Lajos: Lidércsziget
Regény a török világból
Nemzeti Könyvtár, VI. évf. 137-138. szám
Stádium Sajtóvállalat
"Szövegrajzok és borítólap Litkey György munkája"

Kádár Lajos: Tyukász Péter
Magyar Élet Kiadó, Budapest, 1944.

Kádár Lajos: Börtönnapló
Kézirat
1945. január 4.

Kádár Lajos: Íldatlanok
elbeszélés
kiadatlan

- Kádár Lajos: Gyermekéveim
Visszaemlékezések
1956. aug. 17- 1957. márc. 14.
kiadatlan
- Kádár Lajos: Kolomp szól a ködből...
Emlékek a régi pásztoréletből
Budapest, Móra Ferenc Kiadó, 1959.
"Feleségem, F. Török Etelka emlékének"
- Kádár Lajos: Frakk és mundér
regény
kiadatlan
- Kádár Lajos: Hol a kerék, hol a talp
kisregény
kiadatlan
- Kádár Lajos: Filko
elbeszélés
kiadatlan
- Kádár Lajos: Le is út, fel is út
elbeszélés
kiadatlan
- Kádár Lajos: Jutalom
elbeszélés
kiadatlan
- Kádár Lajos: Kétkulacos
karcolat
kiadatlan

Kádár Lajos: Legény a gáton
novella
kiadatlan

Kádár Lajos: Dömsödi felese
novella
kiadatlan

Kádár Lajos: Fecskefészek
novella
kiadatlan

Kádár Lajos: Esett ember
elbeszélés
kiadatlan

Kádár Lajos: A spiritiszta asszony
regény
kiadatlan

Kádár Lajos: Születésnap ebéd
kisregény
kiadatlan

Kádár Lajos: Tarka tükör
novella
kiadatlan

Kádár Lajos: Hagyakozás
novella
kiadatlan

Kádár Lajos: Magos küszöb
elbeszélés
kiadatlan

Kádár Lajos: Dinnyeföld
elbeszélés
kiadatlan

Kádár Lajos: Rezesbanda
novella
megjelent ?

Kádár Lajos: Nazarénusok, ördögűzők
novella
megjelent ?

Kádár Lajos: Tűzok pecsenye
elbeszélés
kiadatlan

Kádár Lajos: Szél Gazsi
elbeszélés
kiadatlan

Kádár Lajos: Pusztai tragédia
novella
kiadatlan

Kádár Lajos: Révész Piroska
elbeszélés
kiadatlan

Kádár Lajos: Pesti búcsú
elbeszélés
kiadatlan

Kádár Lajos: Parázs a hamu alatt
elbeszélés
kiadatlan

Kádár Lajos: A téjás asszony
kisregény
kiadatlan

Kádár Lajos: A lámpás lélek
novella
kiadatlan

Kádár Lajos: Cicomás nagyanyám
elbeszélés
kiadatlan

Kádár Lajos: Okos ember ésszel él
novella
kiadatlan

2. DRÁMAI ALKOTÁSOK

Takács János /=Kádár Lajos: A cigány Hány
kacagtató játék 1 felvonásban
Népi Műsortár, 5.
Misztótfalusi Kiadás
Felelős kiadó: Szij Rezső

Takács János/=Kádár Lajos: Varga Jóska hazajött
színmű
Népi Műsortár, 6.
Misztótfalusi Kiadás
Felelős kiadó: Szij Rezső

Betnár Béla és Kádár Lajos: Magyar Mennyország
/A mennybéli csizma/
Álomjáték egy felvonásban két képben
Budapest, 1938., Kókay Lajos kiadása

Kádár Lajos: Istentelenek
színmű
Budapest, 1940., Kókay Lajos kiadása

Kádár Lajos: Íté! az Isten
Hazafias színjáték 4 felvonásban
Budapest, 1942., a szerző kiadása

Kádár Lajos: Vetélytársak
színmű
Magyar Népművelők Társasága kiadása, Budapest,
1943.

Kádár Lajos-Solymosi István-Dövényi Nagy Lajos: Ártatlanok
dráma
megjelent ? , 1944.

3. Kádár Lajos versei

Kádár Lajos: A fák kesrvei
1932. III. 26.
kiadatlan

Kádár Lajos: Tisza partján
1932. IV. 17.
kiadatlan

Kádár Lajos: Ángyom asszony tyúkot ültet
1932. V. 18.

Kádár Lajos: Árpacipó, zabcipó
Sárosi Miklós zenéje

Kádár Lajos: Árva Katlan Borcsa
kiadatlan

Kádár Lajos: Hürkecz Pista
kiadatlan

Kádár Lajos: Kitörött a Karcsi foga
kiadatlan

Kádár Lajos: Luca székje
kiadatlan

Kádár Lajos: Nagyböjtben
kiadatlan

Kádár Lajos: Rövidlétó Panni
kiadatlan

4. Publicisztikai írások

Kádár Lajos: A kisemmizettek városa volt...

/Kiskunfélegyháza/
kiadatlan

Kádár Lajos: Eszem-iszom Csongrádon

kiadatlan

Kádár Lajos: Mire végzik Pankotán?

/a juhászok/
kiadatlan

Kádár Lajos: Öregek édene

/ a tiszauági Szociális Otthon/
kiadatlan

Kádár Lajos: Ürgeöntés Ilkapusztán

Szód, 1957. máj. 25.
kiadatlan

Kádár Lajos: Szentesi Állatkórház

kiadatlan

Kádár Lajos: Tiszaújfalui tanácselnök

kiadatlan

Kádár Lajos: Szent Mihály napja

/Készülők a csongrádi szüretre/
1951.
kiadatlan

Kádár Lajos: Öröm iskolába járni

kiadatlan

II. KÁDÁR LAJOS MUNKÁSSÁGÁRÓL, MŰVEIRŐL MEGJELENT
TANULMÁNYOK, KRITIKÁK, CIKKEK
1934-től 1992-ig

- Móricz Zsigmond: Áttörhetetlen közeg
Magyarország, 1934. december 30., 3. p.
- Móricz Zsigmond: A magyar hadifogoly, Kádár Lajos juhászbojtár naplója
Pesti Napló, 1936. december 6. , 15.p.
- Mónus Illés/-s -s/ : A hadifogoly élete
Szocializmus, 1936. december, 590. p.
- Szélpál Árpád: "Tyúkász Péter"
Népszava, 1938. február 6., 21.p.
- B. E. /Bresztovszky Ede/: Találkozásom a regényíróval, akit
visszaküldtek a tanyára parasztnak
Magyar Hírlap, 1938. február 6., 29.szám,21.p.
- V. L. /Vass László/: Tyúkász Péter,Kádár Lajos regénye
Magyar Nap, 1938. márc. 11., 59. p.
- Tóth Béla: Kádár Lajos: Tyúkász Péter
Kelet Népe, 1938. május, 315-316. p.
- Szirák Ferenc: Új magyar parasztregegy
Katolikus Szemle, 1938. augusztus, 493-495.p.
- H. L. : Kádár Lajos:Tyúkász Péter
Vár, 1938. szeptember 5., 13-14.p.

Sematkay József: Íróink magyar nyelve

Kádár Lajos: Tyúkász Péter

Magyarosan, VII. évfolyam, 1938., 67-70.p.

Kovács György: Tyúkász Péter, Kádár Lajos regénye

Erdélyi Helikon, 1938. szeptember, 623-625.p.

Szélpál Árpád: Rozika

Szocializmus, 1938., 473.p.

Szélpál Árpád: Rozika

Népszava, 1938. október 9., 16. p.

Féja Géza: Kádár Lajos: Rozika

Kelet Népe, 1938. november 387-388. p.

Szirák Ferenc: Az Alföld regénye

Katolikus Szemle, 1939., 109- 110.p.

A Magyar Irodalomtörténeti Társaság második évkönyve, 21.p.

/A Társaság 1500 pengős díjra javasolta Kádár Lajos: Tyúkász Péter című művét./

Az új magyar gényusz diadalünnepe volt a Turul "magyar-estje"

/Kádár Lajos a "Tyúkász Péter" szerzője a "Rozika" című regényéből olvasott fel./

Kecskeméti Közlöny, 1939. május 7.

Tatay Sándor: Kádár Lajos: Cigányok

Magyar Élet, 1940. július, 15. p.

Tóth Béla: Irodalmunk új útjai. Népi íróink.

Új Élet, 1940. aug.-szept., 3-9-szám, 256-253.p.

/Szabó Pál, Veres Péter, Kádár Lajos, Dallos Sándor,

Kétféle irodalom

Barsi Dénes előadása a Tücsök Szövetkezet legutóbbi irodalmi estjén

Az irodalom szerepéről

Magyar Út, 1941. jan. 30., 5.p.

Sértő Kálmán: Kádár Lajos és Solymosi István: Ártatlanok című darabjáról

Magyarság Útja, 1941. márc. 10.

Pálóczi Horváth Lajos: A magyar népi kultúra keleti gyökerei

Magyar Élet, 1942. március, 9-12.p.

Balogh László: Kádár Lajos: Rozika

Pásztortűz, 1942. június 15., 279-281.p.

Gerendi László: Szemtől - szembe Kádár Lajossal

Csongrádi Hírlap, 1942. nov. 12., 9.p.

Látos Sándor: Kádár Lajos: Kujtorgó lelkek

Fiatalok, 1943., 3.szám, 6.p.

Szépen sikerült a leventék "Íté! az Isten" című előadása

Csongrádi Hírlap, 1943. II. 9.

Bresztovszky Ede: A föld fiai

Reggeli Magyarország, 1943. február 28., 11.p.

Várkonyi István: Nagysikerű volt leventeszínészeink szentesi szereplése

/Kádár Lajos, az "Íté! az Isten" szerzője is jelen volt a színelőadáson.

A csongrádi leventék ünnepi estje./

Csongrádi Hírlap, 1943. III. 31., 3.p.

Magyar Hatodosok

Esti Magyarország, 1943. ápr. 10., 6.p.

Pálóczi Horváth Lajos: Kádár Lajos regényei

Magyar Élet, 1943., 4.szám, 9-12.p.

Palkó István: Taposóka; Kádár Lajos regénye

Sorsunk, 1943. június, 514.p.

Tóth Béla: Kádár Lajos: Taposóka

Protestáns Szemle, 1943. szept., 285. p.

Kovács Endre: Kádár Lajos: Taposóka

Magyar Csillag, 1943. II., 559-560.p.

Szűj Gábor/Szűjgyártó László/: Kádár Lajos: Kujtorgó lelkek

Sorsunk, 1943., 165-166 .p.

Paku Imre: Kádár Lajos: Kujtorgó lelkek és Taposóka

Vigilia, 1943., 277-278. p.

Sematkay József: Kádár Lajos: Taposóka

Diárium, 1944. január, 45-46.p.

Dékány András: Az író olvas

Forrás, 1944.I.kötet, január-március, 237-238.p,

Palkó István: Halászkok, Kádár Lajos regénye

Sorsunk, 1944. március, 188-189.p.

Palkó István: Kádár Lajos: Halászkok

Írott Kő, 1944., 3.szám, 14-15.p.

Palkó István: Kádár Lajos: Taposóka

Írott Kő, 1944., 4.szám, 12.

Vitányi János: Halászhok- Kádár Lajos könyve

Erdélyi Helikon, 1944. április, 244-246.p.

Zajai Béla: Kádár Lajos: Halászhok

Diárium, 1944., 122.p.

Oláh György interpellációja: Az Ártatlanok a Madáchban

Egyedül vagyunk, VII. évfolyam, 12. szám
1944. június 16., 16.p.

Fórum

Az Ország, II. évfolyam, 30. szám

1944. július 22., 12. p.

Vitéz Csicsery-Rónay István: Ártatlanok?

Az Ország, II. évfolyam 31.szám, 8.p.

Feledy Géza: Nyári színház

Forrás, 1944. 7. szám, 86-88.p.

Pándy László: Az "Ártatlanok" Máramarosban

Egyedül vagyunk, 1944. augusztus, 10.p.

Zimándi Pius: Kádár Lajos: Tyukász Péter

Kalangya, 1944. szeptember 15., 351.p.

Juhász Géza: Népi író tanulj Babbitstól

Kádár Lajos: Tyukász Péter

Sorsunk, 1944., 591-593.p.

P . I. / Paku Imre /: Kádár Lajos:Halászkok

Híd, 1944., 10. szám, 28.p.

Iványi Sándor: Kádár Lajos:Tyukász Péter

Magyar Kultúra, 1944. október 20. II. 96.p.

-S- : Az Ártatlanok a Madách Színházban

Híd /Budapest/, 1944. 13. szám, 19. p.

Műsorpolitikai hibák a Belvárosi Színháznál

Világ, 1947. október 28., 2.p.

Várkonyi István:Kádár Lajos:Kolomp szól a ködből...

Csongrád Megyei Hírlap, 1959. VI. 21.

Szilágyi Miklós: Kádár Lajos:Kolomp szól a ködből...

Alföld, 1959., 5-6. szám, 151-152.p.

Y. Ő.: Kádár Lajos: Kolomp szól a ködből...

A Könyvtáros, 1959., 7.szám, 559.p.

Magyar irodalmi lexikon I. kötet, 566.p.

Akadémiai Kiadó, Budapest, 1963.

A magyar irodalom bibliográfiája, 1959.

Összeállította:Kozocsa Sándor

Budapest, Gondolat Kiadó, 1966.

Bános Tibor: Hitler tógában

Ártalmas Ártatlanok

Magyarország, 1967. 14., 20. p.

A magyar irodalomtörténet bibliográfiája /6./

1905-1945

Budapest, Akadémiai Kiadó, 1971-82.

Varga Rózsa - Patyi Sándor : A népi írók bibliográfiája
Művek,irodalom, mozgalom
1920-1960
82., 157., 206., 406., 471. p.
Akadémiai Kiadó, Budapest, 1972.

Szűj Rezső: Kádár Lajos 80. születésnapján
Köszöntés, ismertetés a Derkovits Pince-
klubban a Műgyűjtők és Műbarátok körében
1976.
V 5241/55/1-2. Petőfi Irodalmi Múzeum

Bosnyák Sándor: Alpár néphite Kádár Lajos emlékeiben
Adatok az alföldi magyarság néphitéhez
Cumánia, 8., 323-357. p.

Szárszó,1943.
Előzményei, jegyzőkönyvei és utóélete
Dokumentumok
172.p.
Budapest, Kossuth, 1983.

Válasz Évkönyv I-II.
Szerkeszti: Medvigy Endre
Püski Kiadó,Budapest, 1989.

Borbándi Gyula:A magyar népi mozgalom
350., 403. p.
Püski Kiadó,Budapest, 1989.

Keserű Ferenc: Kádár Lajos, falunk írója
Tiszaalpár, 1990. február, 12.p.

Fekete János: Kádár Lajos

Félegyházi Hírek, 1990. június 12., 3.p.

A népi egységtől a nemzeti egységig

A Püski Kiadó története

Petőffi Irodalmi Múzeum, Budapest, 1991.

február 1-21.

Fekete János: Kádár Lajos félegyházi kapcsolatai

Csongrád megye irodalmi öröksége

Szerkesztette: Fábiánné Szenczi Ibolya

A Magyar Irodalomtörténeti Társaság kiadványa, 1991.

Szenczi Ibolya: Egy elfelejtett népi író, Kádár Lajos munkássága

Csongrád megye irodalmi öröksége

Szerkesztette: Fábiánné Szenczi Ibolya

A Magyar Irodalomtörténeti Társaság kiadványa, 1991.

Székely Anna: Egy szelíd ember háborgásai

Szakonyi Károly íróval beszélget Székely Anna

Új Magyarország Magazin, 1992. jan. 25.,
20.p.

Frigyesy Ágnes: Méltatlanul elfeledett írók

Kádár Lajos-emlékest

Új Magyarország, 1992. május 23.

FELHASZNÁLT SZAKIRODALOM

1. A Magyar Irodalompartoló Társaság második évkönyve /21. old./
/A Társaság 1500 pengő díjra javasolta Kádár L. Tyukász Péter című művét./
2. A magyar irodalomtörténet bibliográfiája /6./
1905-45
Budapest, Akadémiai Kiadó, 1971-82.
3. A magyar irodalom bibliográfiája 1959.
Összeállította: Kozocsa Sándor
Budapest, Gondolat Kiadó, 1966.
4. Az új magyar génusz diadalünnepe volt a Turul "magyar-estje"
/Kádár Lajos a "Tyukász Péter szerzője" a "Rozika" című regényéből olvasott fel/
Kecskeméti Közlöny, 1939. május 7.
5. A népi egységtől a nemzeti egységig
/A Püski Kiadó története/
Petőfi Irodalmi Múzeum, Budapest, 1991. február 1-21.
6. A "népi írókról"
Az MSZMP Központi Bizottsága mellett működő kulturális elméleti munkaközösség állásfoglalása
/Társadalmi Szemle, 1958. június;38-69. oldal/
7. Az új magyar génusz diadalünnepe volt a Turul "magyar-estje"
Kecskeméti Közlöny, 1939. május 7.
8. B.E. /valószínű: Bresztovszky Ede/: Találkozásom a regényíróval,
akit visszaküldtek a tanyára parasztnak
Magyar Hírlap, 1938. február 6.-29. szám, 21. oldal

9. Babits Mihály: Az írástudók árulása
/1928./ Budapest, 1986. Magvető
10. Balogh László: Kádár Lajos: Rozika
Pásztortűz, 1942. június 15., 279-281. oldal
11. Bános Tibor: Hitler tógában
Ártalmas Ártatlanok
Magyarország, 1967/14., 20.oldal
12. Borbándi Gyula: A magyar népi mozgalom
Budapest, 1989., Püski Kiadó
13. Bori Imre: A magyar irodalmi avantgarde
A szecessziótól a dadáig
Paraszt-expresszionizmus
Symposion Könyvek, Újvidék, 1969.
14. Bosnyák Sándor: Alpár néphite Kádár Lajos emlékeiben
Adatok az alföldi magyarság néphitéhez
Cumánia, 8., 323-357. oldal
15. Bresztovszky Ede: A föld fiai
Reggeli Magyarország, 1943. február 28., 11. oldal
16. Czine Mihály: Népi írók az új Magyarországról
/Kiűtkeresés - 1943 - /
Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1989.
17. Dékány András: Az író olvas
Forrás, 1944. I. kötet, január-március, 237-238.
18. Féja Géza: A magyar vonal
Magyar Élet, 1943. augusztus 1-3.o.

19. Féja Géza: Kádár Lajos: Rozika
Kelet Népe, 1938. november 387-388. oldal
20. Féja Géza: Nagy vállalkozások kora
A magyar irodalom története 1867-től napjainkig
Bp., 1943., Magyar Élet, Püski Sándor
21. Féja Géza: Vita a magyar irodalomtörténet körül
Magyar Élet, 1942. november 11-13. oldal
22. Fekete János: Kádár Lajos
Félegyházi Hírek, 1990. június 12., 3. oldal
23. Fekete János: Kádár Lajos kiskunfélegyházi kapcsolatai
Csongrád megye irodalmi öröksége
Szerkesztette: Fábiánné Szenczi Ibolya
Magyar Irodalomtörténeti Társaság, 1992.
24. Feledi Géza: Nyári színház
Forrás, 1944., 7. szám, 86-88. oldal
25. Fórum
Az Ország, II. évf. 30 sz.
1944. július 22. 12. oldal
26. Gerendi László: Szentől-szembe Kádár Lajossal
Csongrádi Hírlap, 1942. november 12., 9. oldal
27. Gergely Mihály: Napló
Magyar Nemzet, 1991. január 4.
28. Gombos Gyula: A harmadik út
Budapest, 1990., Püski Kiadó

29. Gombos Gyula: Madártávlatból
/Részlet a Szerző Álom az országról című, a Bolyai Akadémia kiadásában megjelent könyvéből/
Magyar Élet, 1941. december 3-6. oldal
30. Gombos Gyula: Magyar politika
Magyar Élet, 1943. július 1-3. oldal
31. Gombos Gyula: Népiség és népiesség
Magyar Élet, 1942. június 8-9. oldal
32. Gombos Gyula: Új ország felé
Magyar Út, 1940. június 27., 5. oldal
33. H.L.: Kádár Lajos: Tyukász Péter
Vár, 1938. szeptember 5., 13-14. oldal
34. Irodalompartoló Társaság Évkönyve
Budapest, 1944.
35. Iványi Péter: Szita
Magyar Élet, 1941. április, 16. oldal
36. Iványi Sándor: Kádár Lajos: Tyukász Péter
Magyar Kultúra, 1944. október 20.-II.-96. oldal
37. Juhász Géza: Népi írók
Budapest, 1943. Magyar Élet kiadása
38. Juhász Géza: Népi írók és az örök magyar szellem
Magyar Élet, 1943. június 3-4. oldal
39. Juhász Géza: Népi író tanulj Babitstól
/Kádár Lajos: Tyukász Péter/
Sorsunk, 1944., 591-593. oldal

40. Juhász Géza: Új magyar öntudat
- Féja Géza irodalomtörténete -
Magyar Élet, 1943. augusztus 23-25. oldal
41. Keserű Ferenc: Kádár Lajos, falunk írója
Tiszaalpár, 1990. február, 12. oldal
42. KÉTFÉLE irodalom
Borsi Dénes előadása a Tücsök Szövetkezet legutóbbi irodalmi estjén
Az irodalom szerepéről
Magyar Út, 1941. január 30., 5. oldal
43. Kovács Endre: Kádár Lajos: Taposóka
Magyar Csillag, 1943. II. 559-560. oldal
44. Kovács György: Tyukász Péter, Kádár Lajos regénye
Erdélyi Helikon, 1938. szeptember, 623-625. oldal
45. Látos Sándor: Kádár Lajos: Kujtorgó lelkek
Fiatalok, 1943., 3. szám 6. oldal
46. Lukács György: A népi irodalom múltja és jelene
/Előadás a NÉKOSZ Akadémiáján, 1947. december 5./
/L.Gy.: Új magyar kultúráért 107-126/
Szikra Kiadás, Budapest, 1948.
47. Lukács György: Írástudók felelőssége
/Tanulmányok/
Budapest, 1945., Szikra Kiadó
48. Lukács György: Irodalom és demokrácia
Szikra Kiadás, Budapest, 1948.
49. Magyar hatodosok
Esti Magyarország, 1943. április 10. 6. oldal

50. Magyar irodalmi lexikon I. kötet A-K
566. oldal
Akadémiai Kiadó, Budapest, 1963.
51. Monostori Imre: Németh László TANÚ-korszakának korabeli fogadtatása
Magvető Könyvkiadó, Budapest, 1989.
52. Mónus Illés /-s -s./: A hadifogoly élete
Szocializmus, 1936. december, 590. oldal
53. Móricz Zsigmond: A magyar hadifogoly, Kádár Lajos juhászbojtár naplója
Pesti Napló, 1936. december 6., 15. oldal
54. Móricz Zsigmond: Áttörhetetlen közeg
Magyarország, 1934. december 30., 3. oldal
55. Műsorpolitikai hibák a Belvárosi Színháznál
Világ, 1947. október 28., 2. oldal
56. Némethi Dénes: A népi szociográfia
1930-1938
Gondolat Kiadó, Budapest, 1985.
57. Németh László: Emelkedő nemzet
Irodalmi Újság, 1956. november 2., 1. oldal
58. Németh László: Kisebbségi sors
Magyar Élet, 1943. június 4-6. oldal
59. Németh Zoltán: Népi gondolat az önképzőkörben
Magyar Élet, 1942. december 14-16. oldal
60. Oláh György interpellációja: Az Ártatlanok a Madáchban
Egyedül vagyunk, VII. évfolyam, 12. szám 1944. június 16.
16. oldal

61. /Paku Imre/ P.I.: Kádár Lajos: Halászkok
Híd, 1944. 10. szám, 28. oldal
62. Paku Imre: Kádár Lajos: Kujtorgó lelkek és Taposóka
Vigilia, 1943. 277-278. oldal
63. Palkó István: Kádár Lajos: Halászkok
Írott Kő, 1944., 3. szám, 14-15. oldal
64. Palkó István: Halászkok, Kádár Lajos regénye
Sorsunk, 1944. március, 188-189. oldal
65. Palkó István: Kádár Lajos: Taposóka
Írott Kő, 1944., 4. szám, 12. oldal
66. Palkó István: Taposóka, Kádár Lajos regénye
Sorsunk, 1943. június, 514. oldal
67. Pálóczi Horváth Lajos: A magyar népi kultúra keleti gyökerei
Magyar Élet, 1942. március 9-12. oldal
68. Pálóczi Horváth Lajos: Kádár Lajos regényei
Magyar Élet, 1943., 4. szám, 9-12. oldal
69. Pándy László: Az "Ártatlanok" Mórmarosban
Egyedül vagyunk, 1944. augusztus, 10. oldal
70. Rajniss Ferenc: Sértő Kálmán halálára
Magyar Futár, 1941. június 19., 5. oldal
71. Révai József: Marxizmus, népiesség
Budapest, 1946., Szikra Kiadó
72. Révai József: Marxizmus, népiesség, magyarság
Szikra Kiadás, Budapest, 1948.

73. Révai József: Megjegyzések irodalmunk néhány kérdéséhez
Szabad Nép, 1950. március 18., 5. oldal
74. - S - : Az Ártatlanok a Madách Színházban
Híd (Budapest), 1944. 13. szám, 19. oldal
75. Sematkay József: Íróink magyar nyelve
Kádár Lajos: Tyukász Péter
Magyarosan, VII. évfolyam, 1938., 67-70. oldal
76. Sértő Kálmán: Kádár Lajos és Solymosi István: Ártatlanok című
darabjáról
Magyarság Útja, 1941. március 10.
77. Sematkay József: Kádár Lajos: Taposóka
Diárium, 1944. január, 45-46. oldal
78. Szabó Pál: Irodalom és másügyek
Magyar Élet, 1942. április 1-3. oldal
79. Szárszó, 1943.
Előzményei, jegyzőkönyve és utóélete
Dokumentumok
172. oldal
Budapest, Kossuth, 1983.
80. Székely Anna: Egy szelíd ember háborgásai
Szakonyi Károly íróval beszélget Székely Anna
Új Magyarország Magazin, 1992. január 25., 20. oldal
81. Szélpál Árpád: Rozika
Népszava, 1938. október 9., 16. oldal
82. Szélpál Árpád: Rozika
Szocializmus, 1938., 473. oldal

83. Szélpál Árpád: "Tyukász Péter"
Népszava, 1938. február 6., 21. oldal
84. Szenczi Ibolya: Egy elfelejtett népi író, Kádár Lajos munkássága
/23./
85. Szigeti Lajos Sándor: Az expresszionista elbeszélés
Studia Poetica 6., Az elbeszélés értelmezésének stratégiái
Szerkesztette: Bernáth Árpád és Csúri Károly
Szeged, 1985.
86. Szíj Gábor /Szíjgyártó László/: Kádár Lajos: Kujtorgó lelkek
Sorsunk, 1943., 165-166. oldal
87. Szíj Rezső: Kádár Lajos 80. születésnapján
Ismétlés, köszöntés a Derkovics Pinceklubban a Műgyűjtők és Mű-
barátok körében
V 5241/55/1-2 Petőfi Irodalmi Múzeum
88. Szilágyi Miklós: Kádár Lajos: Kolomp szól a ködből...
Alföld, 1959., 5-6. szám, 151-152. oldal
89. Szirák Ferenc: Az Alföld regénye
Katolikus Szemle, 1939., 109-110. oldal
90. Szirák Ferenc: Új magyar parasztregegy
Katolikus Szemle, 1938. augusztus, 493-495. oldal
91. Szépen sikerült a leventék "Ítélt az Isten" című előadása
Csongrádi Hírlap, 1943. II.9.
92. Tatay Sándor: Kádár Lajos: Cigányok
Magyar Élet, 1940. július, 15. oldal
93. Tildy Zoltán beszéde
Szabadság, 1945. május 8., 2. oldal

94. Tóth Béla: Irodalmunk új útjai. Népi íróink.
Új Élet, 1940. augusztus -szeptember 8-9. sz. 256-8.
/Szabó Pál, Veres Péter, Kádár Lajos, Dallos Sándor/
95. Tóth Béla: Kádár Lajos: Taposóka
Protestáns Szemle, 1943. szeptember., 285. oldal
96. Tóth Béla: Kádár Lajos: Tyukász Péter
Kelet Népe, 1938. május, 315-316. oldal
97. Új Látóhatár
Válogatás
1950-1989.
Szerkesztette és a bevezető tanulmányt írta: Szeredi Pál
Püski Kiadó, Budapest, 1989.
98. Válasz Évkönyv 1989/I-II.
Szerkeszti: Medvigy Endre
Püski Kiadó, Budapest
99. Varga Rózsa - Patyi Sándor: A népi írók bibliográfiája
Művek, irodalom, mozgalom
1920-1960 /82., 157., 206., 406., 471. oldal/
Akadémiai Kiadó, Budapest, 1972.
100. Várkonyi István: Kádár Lajos: Kolomp szól a ködből
Csongrád megyei Hírlap, 1959. VI. 21.
101. Várkonyi István: Nagysikerű voltak a leventeszínészek szentesi szereplése
(K.L., az "Ítélt az Isten" szerzője is jelen volt a színelőadáson
A csongrádi leventék ünnepi estje
Csongrádi Hírlap, 1943. III. 31., 3-4. oldal
102. Vass László /V.L.: Tyukász Péter, Kádár Lajos regénye
Magyar Nap, 1938. március 11., 59. oldal

103. Vitányi János: Halászkok - Kádár Lajos könyve
Erdélyi Helikon, 1944. április, 244-246. oldal

104. Vitéz Csicsery-Rónay István: Ártatlanok?
Az Ország, II. évfolyam 31. szám
1944. július 29.
8. oldal

105. Vitéz Varga Imre: VÁD Sinka István verseihez
Magyar Út, 1939. augusztus 5., 7. oldal

106. Veres Péter: Európa?
Magyar Élet, 1941. december 1-3. oldal

107. Veres Péter: Népi irodalom-közösségi irodalom
Magyar Élet, 1942. július 1-3. oldal

108. Y.Ő.: Kádár Lajos: Kolomp szól a ködből
A Könyvtáros, 1959. 7. szám, 559. oldal

109. Zajai Béla: Kádár Lajos: Halászkok
Diárium, 1944., 122. oldal

110. Zimándi Pius: Kádár Lajos: Tyukász Péter
Kalangya, 1944. szeptember 15., 351. oldal

TARTALOM

I. A NÉPI ÍRÓI MOZGALOM	1.
A) 1. a fogalom meghatározásai	1.
2. előzményei	4.
3. kezdete	5.
4. a népi - népies elkülönítése	6.
B) Korszakai	7.
1. 1932-38.	7.
2. 1938-43.	10.
3. 1943-45.	11.
4. 1945-47.	11.
5. 1947-től 1958-ig	12.
II. KÁDÁR LAJOS MUNKÁSSÁGA	12.
1. PÁLYASZAKASZ: 1932-1938.	12.
Ösztönös verspróbálkozások: 1932.	12.
Tyúkász Péter elindul ...	26.
DONI HALÁLBÁNYA: 1936.	27.
TYÚKÁSZ PÉTER: 1938.	37.
ROZIKA: 1938.	64.
MAGYAR MENNYORSZÁG: 1938.	
Tyúkász Péter megérkezett ...	79.
Kádár Lajos a pálya csúcsán	81.
2. PÁLYASZAKASZ: 1938-1943.	82.
CIGÁNYOK: 1940.	82.
A Tücsök Irodalmi és Művészeti Szövetkezet	89.
KUJTORGÓ LELKEK: 1941.	95.
ELÉGTÉTEL: 1942.	101.
TAKÁCS JÁNOS: A CIGÁNY HÁRY: 1942.	102.
TAKÁCS JÁNOS: VARGA JÓSKA HAZAJÖTT: 1942.	103.
A Magyar hatodosok asztaltársasága	104.
ISTENTELENEK: 1942.	108.
ÍTÉL AZ ISTEN: 1942.	108.
TAPOSÓKA: 1942.	111.

3. PÁLYASZAKASZ: 1943-1945.	116.
HALÁSZOK: 1943.	123.
A szárszói konferencia	126.
LIDÉRCSZIGET: 1944.	129.
CSÜDI MIHÁLY LELKE: 1944.	131.
ÁRTATLANOK: 1944.	131.
BÖRTÖNNAPLÓ: 1945	131.
4-5. PÁLYASZAKASZ: 1945-től	132.
KOLOMP SZÓL A KÖDBŐL ...	132.
Kádár Lajos élete	132.

III. KÁDÁR LAJOS MUNKÁSSÁGA MÉRLEGEN UTÓÉLETE

